

Til
Kommunal- og regionaldepartementet

Dokumenttype
Underlagsrapport

Dato
Februar 2012

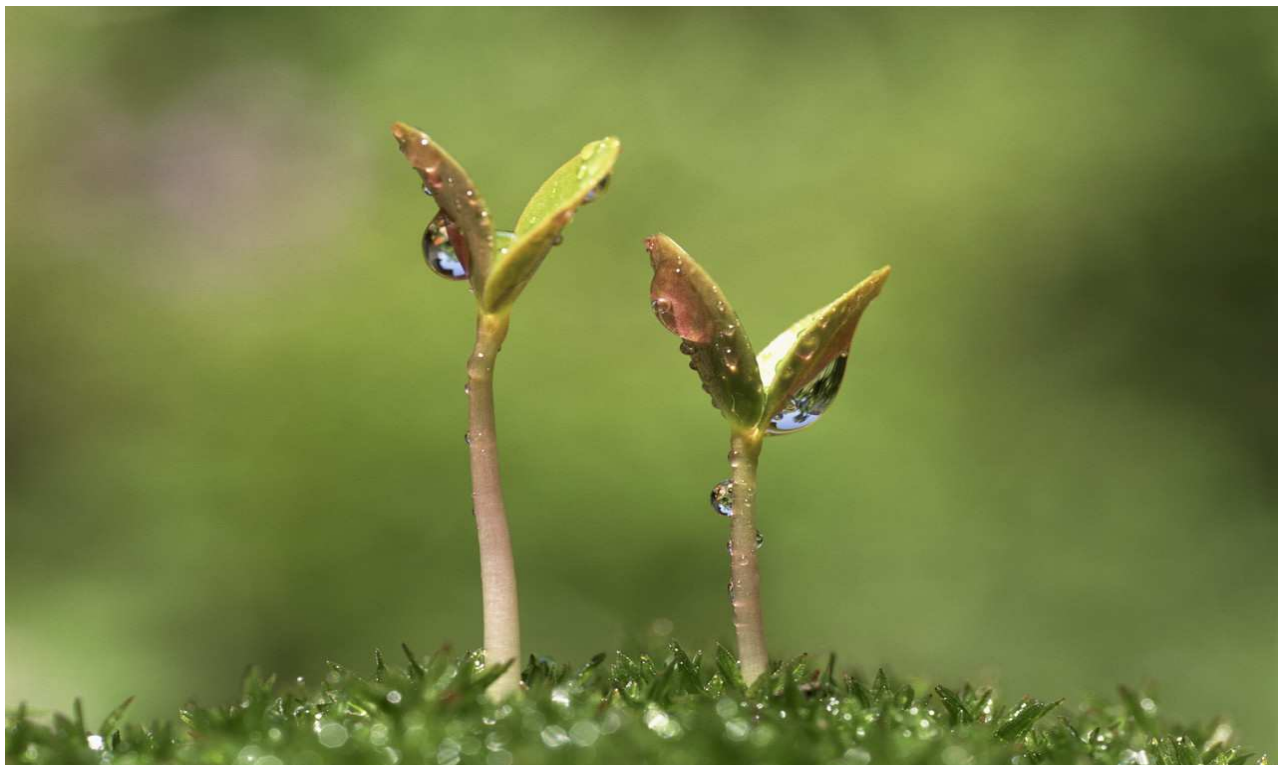
UNDERLAGSRAPPORT

EVALUERING AV

KOMMUNALE OG

REGIONALE

NÆRINGSFOND

UNDERLAGSRAPPORT NÆRINGSFOND

Rambøll Management Consulting
Besøksadr.: Hoffsvaien 4
Postboks 427
Skøyen
0213 Oslo
T +47 2252 5903
F +47 2273 2701
www.ramboll-management.no

INNHALDSFORTEGNELSE

Figurer	4
Tabeller	5
Sammendrag	6
1. Innledning	8
1.1 Evalueringens formål og rammer	8
1.2 Datagrunnlag	9
1.3 Styrker og svakheter med evalueringen	9
2. Evalueringens kontekst	11
2.1 Formålet med kommunale og regionale næringsfond	11
2.2 Samspill mellom virkemiddelaktører	13
3. Virkemiddelbruk	14
3.1 Fordeling av midler på ulike typer tiltak	14
3.2 Geografisk distribusjon	17
3.3 Mer detaljert om bruken av midlene	20
3.4 Funn fra spørreundersøkelsen	23
4. Resultater og effekter av innsatsen	29
4.1 Måloppnåelse	30
4.2 Direkte støtte til bedrifter og entreprenører	40
4.3 Tilretteleggende næringsstøtte	50
5. Samspill og ansvarsdeling i virkemiddelapparatet	63
5.1 Samarbeid og ansvarsfordeling med IN	63
5.2 Samarbeid og ansvarsfordeling med fylkeskommunen	65
6. Teoretiske og metodiske betraktninger	67
6.1 Teoretisk rammeverk	67
6.2 Metodisk rammeverk	74
6.3 Metodisk vurdering av addisjonalitet	1
Vedlegg 1: Agderforsknings casenotater	3
Mitre Namdal Samkommune (MNS)	3
Arbeidsfordelingen mot øvrig støtteapparat og virkemidler	3
Namdalsshagen AS	4
Ungt Entreprenørskap (UE)- Trøndelag	5
Trænafestivalen – støtte til profilering	8
Rana utviklingsselskap og Kvina havn	9
Case-notat for Tranøy kommune	11
Case-notat for Ulstein kommune	14
Vedlegg 2: Referanseliste	16

FIGURER

Figur 3-1: Antall tiltak som regnes som direkte bedriftstøtte og tilretteleggende støtte.....	15
Figur 3-2: Fordelingen av midler mellom direkte bedriftstøtte og tilretteleggende støtte	15
Figur 3-3: Direkte støtte, tilretteleggende næringsstøtte og tilretteleggende støtte (antall tiltak)	16
Figur 3-4: Direkte støtte, tilretteleggende næringsstøtte og tilretteleggende støtte (tilsagnsbeløp).....	16
Figur 3-5: Fordeling av midler iht. eventuelle samarbeid.....	17
Figur 3-6: Antall tiltak iht eventuelle samarbeid.....	17
Figur 3-7: Gjennomsnittlig tilsagn per type støtte iht eventuelle samarbeid.....	18
Figur 3-8: Geografisk spredning i bruken av midler (pr fylkeskommune som mottar KNF).....	19
Figur 3-9: Geografisk spredning i antall tiltak	20
Figur 3-10: Direkte støtte med underkategori per år	21
Figur 3-11: Tilretteleggende næringsstøtte med underkategori per år	22
Figur 3-12: Tilretteleggende støtte med underkategori per år.....	23
Figur 3-13: Hvem mottok tilskuddet/tilskuddene (hvem svarer du på vegne av)? (ett svar) (N = 334)	23
Figur 3-14: Var dette et forprosjekt(er)? (ett svar) (N = 236)	24
Figur 3-15: Du har svart at du mottok tilskudd for forprosjekt. Ble hovedprosjektet(ene) senere gjennomført? (ett svar) (N = 67)	25
Figur 3-16: Hvor stor andel av prosjektet/prosjektene ble finansiert med følgende offentlige midler? (N=262)	26
Figur 3-17: Hvilket år ble bedriften etablert? (N=84)	26
Figur 3-18: Prosentvis fordeling mellom kategorier med bedriftstøtte per fylke.....	27
Figur 3-19: Hva var bedriftens selskapsform det året du mottok tilskuddet? (ett svar) (N = 83)	28
Figur 3-20: Er virksomheten en del av et konsern? (ett svar) (N = 80).....	28
Figur 4-1: I hvilken grad har midlene ført til...? (N = 223) – overordnet måloppnåelse	30
Figur 4-2: Hvor geografisk konsentrert har prosjektet eller midlene hatt effekt? (N = 223)	31
Figur 4-3: I hvilken grad ble midlene benyttet for å fremme følgende gruppers interesser? (N = 235). 32	
Figur 4-4: I hvilken grad mener du kommunale/regionale næringsfond bidrar til å styrke kommunen/regionrådet sin rolle som pådriver for lokal nærings- og samfunnsutvikling? (ett svar) (N = 223).....	33
Figur 4-5: Vurdering av påstander om forvaltningen av næringsfondsmidlene (N = 223)	34
Figur 4-6: Hva ville skjedd dersom du ikke hadde fått midlene? (ett svar) (N= 242)	35
Figur 4-7: Addisjonalitetssammenligning mellom næringsfondstilskudd og INs kunder.....	36
Figur 4-8: Addisjonalitet for ulike størrelse på tilskuddene	37
Figur 4-9: Hva ble midlene benyttet til? (flere kryss mulig) (N = 236)	38
Figur 4-10: Hvilken betydning har eventuelle andre finansieringskilder hatt for resultatene du har vurdert over? (N = 95)	39
Figur 4-11: Hvilken betydning har eventuelle andre finansieringskilder hatt for resultatene du har vurdert over? (N = 95) (tiltak med lav og middels addisjonalitet)	40
Figur 4-12: I hvilken grad har midlene ført til...? (N= 80) – resultater for bedrifter.....	41
Figur 4-13: Hvis det er utviklet et nytt produkt/tjeneste/Hvis det er utviklet ny produksjonsteknologi eller metode, hvordan vil du beskrive resultatet? (ett svar) (N = 69)	43
Figur 4-14: I hvilken grad har midlene/prosjektet bidratt til ansettelse av nye medarbeidere eller sikre eksisterende arbeidsplasser? (N = 75).....	44
Figur 4-15: Hvor mange ansatte hadde din bedrift i det året du mottok tilskuddet/Hvor mange ansatte har bedriften i dag? (N = 80)	44
Figur 4-16: Hvor viktig har tilskuddet/prosjektet vært for... (N = 76)	45
Figur 4-17: Hvordan har midlene påvirket virksomhetens utvikling når det gjelder...? (N = 83).....	46
Figur 4-18: I hvilken grad vurderer du at midlene har bidratt til...(N = 62) – effekter fra bedriftstilskudd47	
Figur 4-19: Har tilskuddet/prosjektet ført til følgende kontakt med offentlige myndigheter? (N = 84)..	47
Figur 4-20: I hvilken av kategoriene nedenfor vil du plassere deg selv da du mottok midlene? / I hvilken av kategoriene nedenfor vil du plassere deg selv i dag? (ett svar) (N=42)	49
Figur 4-21: I hvilken grad har midlene bidratt til at...? (N = 39) – resultater for entreprenører	49
Figur 4-23: I hvilken grad har midlene før til...? (N=12-15) – resultater for næringshage m.m.	52

Figur 4-24: I hvilken grad mener du at disse resultatene har ført til at...? (N=11-14) – effekter fra tilskudd til næringshage m.m.	53
Figur 4-25: I hvilken grad har midlene før til...? (N=43-52) – resultater for entreprenørskapskultur	55
Figur 4-26: I hvilken grad mener du at disse resultatene har ført til at...? (N=49-54) – effekter fra mobiliseringstiltak for entreprenørskap	55
Figur 4-27: I hvilken grad har midlene ført til...? (N=5-9) – resultater for entreprenørskap i skolen....	56
Figur 4-28: I hvilken grad har midlene ført til...? (N = 21-27) – resultater for daglig lokalt tjenestetilbud	57
Figur 4-29: I hvilken grad har eller vil tilskuddet/prosjektet ført til nærmere eller bedre tjenester innen...(et svar per linje)? (N = 22-26)	58
Figur 4-30: I hvilken grad mener du at disse resultatene har ført til at ...? (N = 22-26) – effekter fra tilskudd til lokale tjenestetilbud	58
Figur 4-31: I hvilken grad har midlene ført til...? (N = 45-61) – resultater for stedsutvikling og profilering	60
Figur 4-32: I hvilken grad mener du at disse resultatene har ført til at...? (N = 51-67) – effekter fra tilskudd til stedsutvikling og profilering	61
Figur 4-33: I hvilken grad har midlene ført til...? (N = 10-14) – resultater fra infrastrukturelle tiltak....	61
Figur 4-34: I hvilken grad mener du at disse resultatene har ført til at...? (N = 14-17) – effekter fra tilskudd til infrastrukturelle tiltak	62
Figur 5-1: Vurdering av påstander om kommunens eller regionrådets næringsapparat og om offentlige aktører slik som IN (N = 85)	65
Figur 6-1: Hovedstrukturen av faktorer som påvirker lokal samfunnsutvikling	68
Figur 6-2: Modell som viser strategiske valg av innretningen på kommunal næringspolitikk	69
Figur 6-3: Pyramidemodellen	70
Figur 6-4: Illustrasjon på utviklingsområder, avledet fra pyramidemodellen i figur 6.3, hvor sirklene markerer tre ulike næringspolitiske strategiområder.....	71
Figur 6-5: Fasemodell	74

TABELLER

Tabell 2-1: Mål for distrikts- og regionalpolitikken (Kilde: Statsbudsjettet 2010).....	11
Tabell 2-2: Kategori, underkategori, og type støtte benyttet ved innrapportering.....	12
Tabell 4-1: Forventet utvikling på bakgrunn av distriktsrettede risikolån, distriktsutviklingstilskudd, eller etablererstipend i 2008 og 2009, sammenlignet med resultater fra evalueringen av KNF midler i samme periode.....	42
Tabell 4.2: Forventet utvikling på bakgrunn av distriktsrettede risikolån, distriktsutviklingstilskudd, eller etablererstipend i 2008 og 2009, sammenlignet med resultater fra evalueringen av KNF midler i samme periode.....	46
Tabell 6.1: Metodisk rammeverk.....	75

SAMMENDRAG

Formålet med evalueringen har vært å vurdere hvordan kommunale og regionale næringsfond, bevilget over kapittel 551 post 60, har bidratt til lokal nærings- og samfunnsutvikling. Evalueringen innbefatter også et fokus på forvaltning av midlene i samspill med andre virkemiddelaktører, da særlig Innovasjon Norges tjenester for lokalt næringsliv.

Oppdraget har dreid rundt tre overordnede evalueringsspørsmål: hvorvidt midlene er brukt etter ordningens formål, hvorvidt innsatsen skaper positive resultater og effekter, og hvordan lokale og regionale variasjoner i samspill med virkemiddelapparatet påvirker effekten av midlene.

Når det gjelder hvorvidt midlene er brukt etter ordningens formål finner vi at de kommunale og regionale næringsfondene oppfyller dette punktet. Midlene har bidratt til å nå regjeringens distriktspolitiske målsetninger om å styrke lokal og regional vekstkraft. Bruken av midlene har vært variert, noe som samsvarer med målsetningene, og en overvekt av forvaltende kommuner har tildelt midler både direkte til bedrifter og til tilretteleggende formål, noe som viser bredde i bruken. De regionale fondene har hovedsakelig tildelt midler til tilretteleggende formål. Tre fjerdedeler av midlene er blitt benyttet til de tre formålene støtte til entreprenører/gründere, støtte til (mindre) bedrifter (nyetablerte og etablerte), og støtte til omdømme- og stedutviklingsfremmende tiltak. En fjerdedel av midlene har blitt benyttet til en rekke ulike andre formål, slik som næringsrettede infrastrukturelle tiltak eller fremming av utdanningstilbud og/eller tjenester i lokalmiljøet. Regionale fond har på sin side i hovedsak konsentrert innsatsen om stedsutvikling og profileringstiltak. Det er vanlig at næringsfondsmidlene spiller sammen med andre offentlige og privat investerte midler.

I tråd med ordningens målsetninger, har direkte tilskudd hovedsakelig blitt tildelt mindre, yngre bedrifter og nye etablerere. En tredjedel av tilsagnene til direkte støtte har blitt tildelt bedrifter eldre enn fem år, og da ofte levebrødsbedrifter. Midlene til direkte støtte har som regel blitt fordelt slik at et stort antall bedrifter og gründere får tildelt mindre beløp.

Når det gjelder hvilke resultater fondene har medført og hvilken effekt de har hatt finner vi at næringsfondsmidlene særlig har bidratt til å styrke, sikre eller etablere arbeidsplasser, og styrke eller bevare overlevelsesnivåen til lokale bedrifter og entreprenører, ofte i form av videreutvikling av etablerte bedrifter¹. Midlene har også ført til økt attraktivitet for kommunen/regionen som reisemål, bosted og lokaliseringsvalg for bedrifter, men hatt begrenset innvirkning på bosetting og flyttestrømmer utover det å bidra til å fastholde eksisterende bosetning ved å støtte etablerte bedrifter.

Sammenlignet med midlene fra Innovasjon Norge, fører KNF-midlene i mindre grad til innovasjon, men av tilskuddsmottakerne blir KNF-midlene opplevd som enklere å tilpasse lokale forhold og behov. Midlene har hatt særlig verdi for mindre og mindre sentrale kommuner der syssetting er konsentrert i industri-, forretnings- eller besøksnæringen.

Næringsfondsmidlene spiller sammen med andre offentlige og privat investerte midler, slik som støtte fra Innovasjon Norge, og har hatt en utløsende effekt for annen finansiering. Resultater og effekter lar seg dermed vanskelig løsrive fra omkringliggende innsatser og faktorer, siden andre midler har hatt viktig innvirkning på resultatene frembrakt av KNF-midlene.

Når det gjelder hvordan lokale og regionale variasjoner i samspill med virkemiddelapparatet påvirker ordningen, har vi funnet at det er behov for tydelig ansvarsfordeling mellom de ulike involverte partene for å oppnå gode resultater, noe evalueringen viser at ikke alltid er tilfelle i dag. Videre finner vi at midlene har en særlig verdi for å styrke kommunen eller regionrådets rolle som pådriver for lokal nærings- og samfunnsutvikling, en verdi lokalt tilpassede løsninger i virkemiddelapparatet kan bidra til å øke. Virkningene av midlene er (ikke overraskende) størst der en opplever et godt samspill i virkemiddelapparatet, slik som at næringsfondsmidlene støtter

¹ Det kan her bemerkes at begrepet *etablerte bedrifter* også inkluderer unge nyetablerte bedrifter.

tidlige initiativ og tidlig fase, mens Innovasjon Norge støtter prosjekter i en senere fase². Et annet sentralt punkt er at å oppleve å få støtte, oppmuntring og oppmerksomhet i virkemiddelapparatet, av mange blir fremhevet som viktigere enn summen på de konkrete midlene. KNF-ordningen har dermed en rolle å spille som pådriver for lokal nærings- og samfunnsutvikling, i samspill med det øvrige virkemiddelapparatet.

² Denne ansvarsfordelingen har blitt tydeligere etter at Innovasjon Norge i 2011 hevet sine krav til innovasjonshøyde i sit etablerer-tilskudd, i tillegg til å sette krav om et markedspotensial utover det lokale.

1. INNLEDNING

Dette er underlagsrapporten for evalueringen av kommunale og regionale næringsfond, gjennomført på oppdrag for Kommunal- og regionaldepartementet av Rambøll Management Consulting i samarbeid med Telemarksforskning og Agderforskning. Underlagsrapporten har til hensikt å utdype evalueringens funn presentert i oppdrags sammendragsrapport, samt synliggjøre evalueringens teoretiske og metodiske oppbygning.

Denne rapporten utgjør en av tre leveranser i sluttrapporteringen for dette oppdraget. Evalueringens sammendragsrapport utgjør den andre av leveransene, den tar opp og drøfter funnene fra underlagsrapporten, og sammenfatter evalueringens endelige vurderinger og konklusjoner. Telemarksforskningens utarbeidede kunnskapsgrunnlag for evalueringen utgjør den tredje av leveransene i sluttrapporteringen for dette oppdraget.

1.1 Evalueringens formål og rammer

Formålet med denne evalueringen er å vurdere kommunale og regionale næringsfonds bidrag til lokal nærings- og samfunnsutvikling. Konkurranses grunnlaget fremstiller formålet på følgende måte:

Formålet med evalueringen er å vurdere de kommunale og regionale næringsfondenes bidrag til lokal nærings- og samfunnsutvikling. Evalueringen skal ta utgangspunkt i gitte tilsagn og basere seg på en survey til tilsagnsmottakere om deres egen vurdering av oppnådde resultater og effekter av midlene. (...)

Oppdragsgiver ønsker å få svar på følgende hovedspørsmål:

- Hva bidrar midlene fra fondene til (resultater og effekter)?
- Hvordan brukes midlene for å nå positive resultater og effekter?
- I hvilken grad er det forskjeller i resultater og effekter mellom ulike fond og hva kan i tilfelle forklare slike forskjeller? (eks. ulik virkemiddelbruk, sentralitet, næringsstruktur, kommunale vs. regionale fond).

Kilde: Oppdragets konkurransegrunnlag

Mer detaljert inkluderer oppdraget følgende elementer:

1. En **kontekstbeskrivelse** som beskriver nærings- og samfunnsmessige forhold og variasjon mellom kommuner i ulike deler av landet, og en vurdering av hvordan forholdene i ulike type kommuner påvirker mulighetene for å drive lokalt nærings- og samfunnsutviklingsarbeid. Telemarksforskning står ansvarlig for denne leveransen, basert på eksisterende kunnskap. Dette er inkludert som en egen leveranse i oppdraget.
2. En egen undersøkelse av hvordan kommunene oppfatter **samarbeid med IN og fylkeskommunen** i arbeidet med næringsutvikling i kommunene generelt og forvaltningen av kommunale og regionale fond spesielt. Denne er gjennomført som en kvalitativ undersøkelse basert på et bredt utvalg av forvalterinformanter. Resultatene for denne undersøkelsen er til dels integrert i analysene i kapittel 4, og gjøres dels rede for i kapittel 5 i denne rapporten.
3. En beskrivelse og vurdering av virkemiddelbruken over kommunale og regionale fond ut fra **ordningens formål**. Resultatene for denne delen av analysene gjøres rede for i kapittel 3 i denne rapporten.
4. Et **teoretisk og metodisk fundament** for å gjennomføre survey blant støttemottakere, særlig for å **anslå resultater og effekter av tilretteleggende prosjekter** for å fremme lokal utvikling. Denne utredningen tar høyde for å kunne vurdere ulike former for addisjonalitet og muligheten for å anslå effekter på samfunnsnivå. Leveransen er inkludert i kapittel 6 i rapporten.

5. En undersøkelse av **resultater og effekter av kommunale og regionale fond**, fordelt på tilskudd til bedrifter eller tilretteleggende tiltak som tar høyde for følgende spørsmål:

- Hva er resultatene og effektene av tilskudd til bedrifter, sammenholdt med tilsvarende ordninger forvaltet av IN?
- Hva er resultatene og effektene av midler for tilretteleggende tiltak?
- Hva kjennetegner resultater og effekter av små tilskudd?

Resultater fra denne delen av oppdraget er presentert i kapittel 4 i denne rapporten, basert på evalueringens breddeundersøkelse til tilskuddsmottakere og casestudier blant utvalgte prosjekter. Egne casenotater finnes i vedlegg 1 til denne rapporten.

1.2 Datagrunnlag

Utgangspunktet for evalueringen har vært en rekke relevante publikasjoner og rapporter knyttet både til teoretiske perspektiver for lokal samfunns- og stedsutvikling på makro og mikronivå (eksempelvis knyttet til entreprenørskapssatsinger) og til empiriske funn. Førundersøkelsene til INs kundeeffektmålinger for evalueringsperioden 2008-2009 har for eksempel vært brukt gjennomgående både i metodisk design og i analyse av resultater.

Det er også innsamlet et bredt empirisk datagrunnlag, både blant forvaltningsaktører og blant tilskuddsmottakere. For å begrense "evalueringspresset" på populasjonen ble det gjennomført en systematisk utvalgelse av rundt 50 forvaltningsaktører (kommunale og regionale) og et tilfeldig utvalg av 1500 tiltak basert på en innledende klyngeanalyse som har tatt høyde for geografi, næringsstruktur og fordeling av midlene på direkte og tilretteleggende støttetiltak. For disse utvalgte tiltakene ble det samlet inn kontaktdata fra forvaltere, før undersøkelsen ble sendt til respondenter ansvarlige for 898 unike tiltak. Primærdatagrunnlaget for evalueringen består dermed av 56 strukturerte telefonintervjuer med kommunale og regionale forvaltningsaktører, samt en spørreundersøkelse blant tilskuddsmottakere som står i forhold til antall tiltak per kategori i innrapporterte data. Etter betydelig oppfølgingsinnsats oppnådde undersøkelsen en svarprosent på 51 prosent (alle besvarelser), der 31 prosent var fulle besvarelser.

Agderforskning har i tillegg gjennomført 4 casestudier blant utvalgte fond, bestående av semi-strukturerte intervjuer med et begrenset antall tilskuddsmottakere og andre relevante offentlige aktører. Videre har Telemarksforskning bidratt med en kontekstbeskrivelse av nærings- og samfunnsmessige forhold og variasjon mellom kommuner i ulike deler av landet, mer konkret har dette inkludert en kunnskapsmodell for hvordan disse forholdene kan forstås sammen, og en vurdering av hvordan forholdene i ulike type kommuner påvirker mulighetene for å drive lokalt nærings- og samfunnsutviklingsarbeid.

1.3 Styrker og svakheter med evalueringen

Det er viktig å fremheve avgrensninger som legger premisser for evalueringen. For det første har evalueringen et utelukkende fokus på tiltak finansiert i 2008 og 2009 (i hovedsak grunnet datakvalitet på tidligere rapportering). Dette betyr i praksis at det er kort tid siden tilskuddet ble gitt, og at det således vil være effekter som er for tidlig å avdekke per 2011. Dette er en metodisk begrensning for oppdraget som det må tas høyde for når man leser om evalueringens resultater.

For det andre vil analysene i denne rapporten vise at det ofte handler om mindre beløp til de enkelte tilskuddsmottakerne, og at det dermed blir vanskeligere å isolere resultater og effekter av akkurat disse midlene. Evalueringens design innbefatter heller ikke tallmateriale som systematisk fremstiller organisatoriske forskjeller mellom ulike kommuner og regioner, noe som begrenser muligheten av å lese ut kvantitative funn knyttet til regionale forskjeller.

For det tredje ligger det klare føringer i at evalueringen skulle fremskaffe sammenlignbare resultater med INs kundeeffektundersøkelse og fylkeskommunes rapportering av tilretteleggende midler. Disse har hatt direkte innvirkning på konkrete spørsmål og spørsmålsformuleringer i breddeundersøkelsene. I likhet med INs kundeeffektundersøkelse, er det i denne evalueringen også benyttet en skala med verdier fra 1-5, der 1 er lavest skår og 5 er høyest (1 tilsvarer *ingen grad*, 2 tilsvarer *i liten grad*, 3 tilsvarer *i noen grad*, 4 tilsvarer *i stor grad* og 5 tilsvarer *svært stor grad*). På lik linje med analysene av INs kundeeffektundersøkelse presenteres evalueringens resultater i sammenslåtte kategorier, hvor verdiene 1-2 og 4-5 er slått sammen. Funnene blir dermed presentert ut i fra tre kategorier, der (1-2) tilsvarer *i liten grad*, (3) tilsvarer *i noen grad* og (4-5) tilsvarer *i stor grad*. Denne tilnærmingen er identisk med analysene av

kundeeffektundersøkelsen, og gjøre dermed resultatene mer sammenlignbare. Samtidig må det her fremheves at evalueringstidspunktet (2-3 år etter mottatt støtte) ikke er identisk med kundeeffektundersøkelsen, som undersøker resultater og effekter fire år etter mottatt støtte. Selv om dette gjør at materialet ikke er direkte sammenlignbart med INs kundeeffektundersøkelse, mener vi imidlertid det er et tilfredsstillende grunnlag for å gjøre vurderinger om samspillet mellom de to.

Det skal også presiseres at oppdraget er avgrenset til å gjelde midler til kommunale og regionale næringsfond over kapittel 550 post 60, det vil si at evalueringen ikke inkluderer midler over kapittel 550 post 61 eller andre nærliggende poster.

Evalueringen er basert på et teoretisk og metodisk rammeverk som gjør et forsøk på å ta høyde for disse begrensningene innenfor mandatet for oppdraget, og bidrar av samme årsak med en vurdering av hensiktsmessig tilnærming til senere evalueringssinnsats. Disse vurderingene er inkludert i kapittel 6 i denne rapporten.

Det skal også presiseres at funnene som blir presentert i denne rapporten gjenspeiler respondentenes relative betraktninger, og må ikke forveksles med midlenes virkninger og resultater som sådan. Vurderingen av midlene baseres på tilskuddsmottakernes opplevde effekt. Det er alltid en latent risiko for et underliggende positivt bias i besvarelsene. Dette er en generell utfordring knyttet til et slikt datagrunnlag, og er ikke unikt for denne evalueringen. Det er vår vurdering at svarprosent, representativitet ift de definerte utvelgelseskriteriene og de faktiske besvarelsene, som også representerer uinnfridde forventninger, dermed har lyktes med å innhente nyanserte innspill fra tilskuddsmottakere.

Vi viser til sammendragsrapporten for en nærmere belysning av forholdet mellom breddeundersøkelsens funn og hvilke slutninger evalueringen trekker hva angår resultater og effekter av midlene.

2. EVALUERINGENS KONTEKST

Som en innledning til evalueringen oppsummeres fondenes formål og grenseflate til nærliggende virkemiddelaktører, slik som Innovasjon Norge (heretter referert til som IN) og Fylkeskommunen.

2.1 Formålet med kommunale og regionale næringsfond

Det har skjedd flere viktige ting i norsk regionalpolitikk de siste årene. I stortingsmeldingen "Hjarte for heile landet" (St.meld. nr. 21, 2005-2006), varslet regjeringen en ny kurs i distrikts- og regionalpolitikken: en mer aktiv næringspolitikk skal styrke konkurransedyktige lokale og regionale nærings- og innovasjonsmiljø. Dette skulle gjøres gjennom økt satsing og styrket samarbeid mellom de nasjonale virkemiddelaktørene, IN, SIVA og Forskningsrådet, regionale og lokale instanser (fylkeskommuner og kommuner), samt private aktører. SIVAs samarbeid med regionale og lokale aktører gjennom tiltak som forskningsparker, næringsparker, kunnskapsparker og inkubatorer skulle videreutvikles og forsterkes, distrikts- og regionalpolitiske utviklingsmidler til kommuner (kommunale næringsfond) og til fylkeskommuner (med økte overføringer til INs distriktskontorer) trappes opp, og entreprenørskapsfremmende tiltak rettet mot unge og kvinner ble fremhevet som særlig viktige satsingsområder. Av nyere dato fremhevet "Lokal vekstkraft og framtidstru" (St. meld. nr 25, 2008-2009) behovet blant mindre og næringssvake kommuner for ressurser som kan gjøre kommunene i stand til å legge til rette for økt vekst, verdiskaping og sysselsetting bygget på lokale fortrinn og potensial.

Nedenstående tabell hentet fra Statsbudsjettet 2010, viser med stor tydelighet de sammenvevde målene som i dag (fortsatt) gjelder for distriktspolitikken og næringspolitikken. Direkte satsing mot næringslivet er eksplisitt nevnt under alle de tre hovedmålene i statens distrikts- og næringspolitikk.

Tabell 2-1: Mål for distrikts- og regionalpolitikken (Kilde: Statsbudsjettet 2010)

Tabell 3.2 Mål for distrikts- og regionalpolitikken

Hovedmål	Arbeidsmål
1 Økt verdiskaping, sysselsetting og internasjonalt konkurransedyktig næringsliv	1.1 Styrke næringsmiljøer: utvikle lokale og regionale næringsmiljøer og innovasjonssystemer som gir bedre vilkår for innovasjonsbasert verdiskaping 1.2 Videreutvikle etablerte bedrifter: øke innovasjonsevnen og innovasjonstakten i etablerte bedrifter 1.3 Entreprenørskap: øke omfanget av lønnsomme etableringer
2 Gode lokale og regionale rammebetingelser for næringsliv og befolkning	2.1 Kompetanse: styrke grunnlaget for kompetanseheving i befolkningen og i samfunns- og arbeidslivet 2.2 Infrastruktur: styrke fysisk infrastruktur og redusere avstandsulemper i områder med få innbyggere og små markeder
3 Utvikle attraktive regioner og sentra for befolkning og næringsliv	3.1 Tjenester: god tilgang til grunnleggende lokale tjenester til befolkningen i områder med få innbyggere og små markeder 3.2 Stedsutvikling og profilering: gjøre mindre sentra og små og mellomstore byer mer attraktive og aktuelle som bosted, og som lokaliseringsssted for bedrifter

Johansen (2008) konkluderte med at midlene over kapittel 551 post 60 utgjør i overkant av 10 prosent av statlig finansierte distriktspolitiske virkemidler, totalt rundt 1,2 milliarder kroner i 2008. Mesteparten av midlene er konsentrert i de tre nordnorske fylkene og de fylkene i Sør-Norge som har større områder innenfor det distriktspolitiske virkeområdet.

Østlandsforskning (Køhn et al 2006) viste videre at rundt 70 prosent av midlene i kommunale næringsfond tildeles over kapittel 551 kap. 60. I tillegg har en rekke kommuner næringsfond som for eksempel finansieres av kraftinntekter. Sistnevnte gruppe ble ikke dekket av kartleggingen i 2006, og det foreligger således enda mindre kunnskap om tildeling fra disse midlene. Fokuset for

dette oppdraget er imidlertid å følge midler fra KRD og frem til de kommunale og regionale næringsfondene, og næringsfond finansiert av kraftinntekter faller utenfor rammene av dette oppdraget. Disse midlene er heller ikke rapporteringspliktige til KRD.

Støtten gis til en rekke ulike typer tiltak. I datagrunnlaget er tiltakene kodet av rapporteringsansvarlig i henhold til kategori og underkategori, som står i forhold til målsetningene over. Disse rapporteringskodene gir i prinsippet føringer for hva midlene kan brukes på. Fondsforvalterne står imidlertid fritt til å utforme egne prioriteringer for midlene, og det er allerede kjent at midlene brukes til høyst ulike formål. I neste kapittel vil vi gå nærmere inn på hva midlene faktisk er benyttet til i perioden 2008-2009. Tabellen nedenfor gir en oversikt over kategoriene som er brukt i innrapporteringen, som også benyttes i analysen under.

Tabell 2-2: Kategori, underkategori, og type støtte benyttet ved innrapportering

Kategori	Underkategori	Type støtte
Utvikling av innovasjonssystemer og næringsrettede nettverk	Næringshager	Tilretteleggende næringsstøtte
	Inkubatorer / Distribuerte inkubatorer	Tilretteleggende næringsstøtte
	Industriinkubatorer	Tilretteleggende næringsstøtte
	Forsknings-/ kunnskapspark	Tilretteleggende næringsstøtte
	Nettverk mellom bedrifter, FoU miljø og offentlige aktører	Tilretteleggende næringsstøtte
Videreutvikling av etablerte bedrifter: bedriftsstøtte næringsrettede kompetansehevingstiltak	Bedriftsstøtte til etablerte bedrifter, eldre enn 5 år	Direkte støtte
	Transportstøtte	Direkte støtte
	Næringsrettede kompetansehevingstiltak	Direkte støtte
	Bedriftsstøtte til nye bedrifter, yngre enn 5 år	Direkte støtte
	Etablererstøtte til gründere	Direkte støtte
Entreprenørskap: økonomisk bedriftsstøtte og andre entreprenørskapstiltak som øker omfanget av lønnsomme etableringer	Kommersialisering av entreprenørskap	Tilretteleggende næringsstøtte
	Mobiliseringstiltak for å fremme økt entreprenørskapskultur	Tilretteleggende næringsstøtte
	Andre tiltak for økt entreprenørskap	Tilretteleggende næringsstøtte
	<i>Ingen</i>	Annen tilretteleggende
	<i>Ingen</i>	Annen tilretteleggende
Utvikling av utdanningstilbud for befolkning og samfunnsliv	Bredbåndsprosjekter	Annen tilretteleggende
	Transportinfrastrukturtiltak	Annen tilretteleggende
	Vann og avløp	Annen tilretteleggende
	Annen fysisk kommunal næringsrettet infrastruktur	Annen tilretteleggende
Tjenester: utviklingstiltak for å bedre det daglige lokale tjenestetilbudet til befolkningen	<i>Ingen</i>	Annen tilretteleggende
Stedsutvikling og profilering: fysiske opprustningstiltak og tilhørende utviklingsprosjekt, samt markedsføring og opplevelsestilbud	Stedsutviklings- og opprustningstiltak	Annen tilretteleggende
	Profilering og markedsføring av et område	Annen tilretteleggende
Andre tiltak	<i>Ingen</i>	Annen tilretteleggende

KRD har i denne forbindelse definert 'støtte til etablerte bedrifter' og 'støtte til nyetablerte bedrifter' som direkte bedriftsstøtte. Støtte til tiltak som fremmer samlokalisering, entreprenørskap, nettverk, kompetanse, infrastruktur, mobilisering, stedsutvikling, profilering og annet som *tilretteleggende* prosjekter. Av disse anses noen å være 'tilretteleggende næringsstøtte', og de andre anses å være "andre tilretteleggende prosjekter".

2.2 Samspill mellom virkemiddelaktører

Regionalutvikling i Norge påvirkes av et tett nettverk av virkemiddelaktører. De mest sentrale virkemidlene for denne evalueringen vil være SMB-rettet støtte fra IN, fylkeskommunenes forvaltning av kapittel 551 post 60 over statsbudsjettet (som også inkluderer rammetilsagn til IN, i tillegg til tilsagn til tilretteleggende prosjekter) og i forlengelse av sistnevnte, fylkeskommunenes tilsagn til kommunale og regionale næringsfond.

IN er dermed en fremtredende aktør i regional næringslivsutvikling i Norge. Bare i 2008 innvilget IN 2,2 milliarder kroner i tilskudd og 2,1 milliarder kroner som lån og garantier til private foretak og enkeltpersoner. I tillegg rapporterte IN prosjektkostnader knyttet til prosjekter som de gjennomførte på vegne av kundene på 437 millioner kroner. IN spiller således en sentral rolle i norsk næringslivsutvikling innenfor en rekke ulike sektorer. Særlige prioriterte grupper inkluderer unge, kvinner og etablerere/gründere, samtidig som virksomheten har en rekke tjenester for små og mellomstore bedrifter med vekstambisjoner og vekstpotensial. Sammen med aktører slik som SIVA og Forskningsrådet administrerer og forvalter IN en rekke satsinger.

Av særlig relevans for denne evalueringen er *Etablererstipend*, *Distriktsrettede risikolån* og *Distriktsutviklingsmidler*. Alle disse ordningene dekkes av INs *kundeeffektundersøkelse* som gjennomføres ved tilsagn og fire år etter tilsagn. Det er verdt å fremheve at førundersøkelsen fra og med 2008 har gjennomført en populasjonsundersøkelse for nettopp disse tre ordningene nettopp for å gjøre materialet mest mulig egnet til bruk for å vurdere effekten av midler til kommunale og regionale næringsfond. I henhold til kundeeffektundersøkelsene til IN ble det i 2008 innvilget 343,8 mill til distriktsrettede risikolån, mens dette økte til 627,4 mill i 2009. Det ble innvilget 447,4 mill til distriktsutviklingstilskudd i 2008, og 423,7 mill i 2009. I 2008 ble det innvilget 104 mill til etablererstipend, mot 108,3 mill i 2009.

Fylkeskommunene forvalter på sin side statlige midler til tilretteleggingstiltak, men har også siden ansvarsreformen i 2003 et særskilt ansvar for fordeling av midler til regional næringsutvikling. Som en del av reformen var det per 2003 opp til den enkelte fylkeskommunen hvordan midlene eventuelt videreformidles til kommunale og/eller regionale næringsfond. I dag gis føringer for delegering av forvaltningsansvaret i retningslinjene fra januar 2011, som presiserer at ansvaret kan delegeres helt eller delvis gjennom oppdragsbrev eller avtale / kontrakt. Dette gjør at det er stor variasjon mellom de ulike fondene. En undersøkelse gjennomført av Østlandsforskning i 2006 (Køhn et al 2006) viste for eksempel at enkelte fylkeskommune, slik som Nordland, har en øvre grense på 300 000 kr for bruk av kommunale næringsfond. Enkelte fylkeskommuner har også innarbeidet insentivsystemer, der måloppnåelse for eksempel kan gi fastlagt uttelling. I undersøkelsen oppga fylkeskommunene at 65 prosent av tildelingen skjer etter kommunenes egne retningslinjer, som logisk sett vil medføre store variasjoner mellom fondene både i størrelse og i prosess. Undersøkelsen viste også at størrelsen på de ulike fondene varierer sterkt.

Med innføringen av ansvarsreformen i 2003 fikk imidlertid fylkeskommunen et større ansvar for forvaltningen av de regionale utviklingsmidlene over kommunaldepartementets budsjett, inkludert midler til kommunale næringsfond. "Fylkeskommunene [skulle] gjennom fylkesplanen selv fastsette egne mål, strategier og resultatkrav for bruk av midlene. Disse skal være i samsvar med postens hovedmål og synliggjøres i fylkesplanens handlingsprogram og/eller regionale utviklingsprogram" (St.prp. 1 (2002-2003)). Gjennom ansvarsreformen ble arbeidsfordelingen mellom Fylkeskommunen og IN vurdert og tydeliggjort. Fylkeskommunen fikk det strategiske ansvaret for regional utvikling, mens IN fikk det operative ansvaret for forvaltning av bedriftstilskudd. Fylkeskommunen tildeler såkalte tilretteleggende midler, det vil si midler til tiltak som skal bidra til regional utvikling og næringsliv, men som ikke går rett til bedriftsutvikling.

Kommunene kan på sin side tildele både bedriftstilskudd og tilretteleggende midler gjennom fondsordningen. Tidligere eksisterte egne nasjonale retningslinjer for bruken av kommunale næringsfond. Ifølge kartleggingen til Østlandsforskning (2006) oppga 65 prosent av kommunene at tildeling fra kommunale næringsfond skjedde etter egne retningslinjer, mens 34 prosent oppga at tildelingen skjedde etter fylkeskommunale retningslinjer. Før ansvarsreformen trådte i kraft påla KRD kommunene å ha et kommunalt tiltaksapparat for å kunne få påfylling til kommunale næringsfond. Dette pålegget eksisterer ikke lenger.

Forholdet mellom forvaltningsnivåene ble i liten grad klarlagt ved ansvarsreformen, bortsett fra at omfanget av ordningen med kommunale næringsfond ble lagt til den enkelte fylkeskommune og at det ble stilt krav om at dette skulle foregå i en nær dialog med primærkommunene. I følge en kartlegging som Østlandsforskning foretok i 2006, signaliserte alle fylker at midlene brukes i

samsvar med de målsettingene som enten ligger nedfelt i de regionale utviklingsprogrammene, fylkesplanens handlingsprogram eller i fylkesplanen. Nordregio/NIBR gjorde imidlertid en vurdering av fylkeskommunens rolle som regional utviklingsaktør etter innføringen av ansvarsreformen (2004), som viste blant annet at kommunens rolle på dette området ikke var helt avklart. Enkelte fylker inkluderte kommunene i partnerskapene, mens andre lot det være. Rapporten påpekte et behov for å undersøke mer systematisk representasjonen og mandatet som gjelder for kommunenes deltakelse i regionale partnerskap.

3. VIRKEMIDDELBRUK

Som grunnlag for evalueringen er det gjort tilgjengelig en tiltaksdatabase, det vil si en database som inkluderer informasjon om alle innrapporterte tiltak. Databasen er utviklet av KRD på bakgrunn av innrapporterte skjemaer fra kommuner og regionsråd, og kvalitetssikret og utvidet av evalueringsteamet.³ For nærmere detaljer om kvalitetssikring av datagrunnlaget henvises til vedlegg 3 (utfyllende om metode) til denne rapporten.

Sentrale funn

Det er variert bruk av midlene til kommunale- og regionale næringsfond, midlene følger i stor grad målsettingene slik de er beskrevet i forrige kapittel. Mer detaljert er det flere direkte enn tilretteleggende tiltak i evalueringsperioden, men beløpene har i gjennomsnitt vært mindre. Det er således en relativt jevn fordeling av midlene mellom direkte og tilretteleggende formål. Utover støtte til gründere og etablerte bedrifter har midlene i hovedsak vært konsentrert om profilering, markedsføring og stedsutviklingstiltak, ofte administrert av eventuelle prosjektgrupper i fylkeskommunen, regionen eller kommunen(e). Midlene har i mindre grad vært benyttet til næringsrettede infrastrukturelle tiltak, og til å fremme utdanningstilbud og 7 eller tjenester i lokalmiljøet.

Midlene fra næringsfondene har i hovedsak finansiert opp til 50 prosent av prosjektkostnadene, men mange har også hatt annen offentlig finansiering i samme periode (særlig fylkeskommunen og/eller andre offentlige midler) og generelt har tilskuddene over næringsfond vært små. Bedriftene som har mottatt tilskudd er i all hovedsak små virksomheter, enten som enkeltmannsforetak eller som aksjeselskap. Rundt en tredjedel av tilskuddene er gitt til forprosjekter, hvorav de fleste har ledet til

3.1 Fordeling av midler på ulike typer tiltak

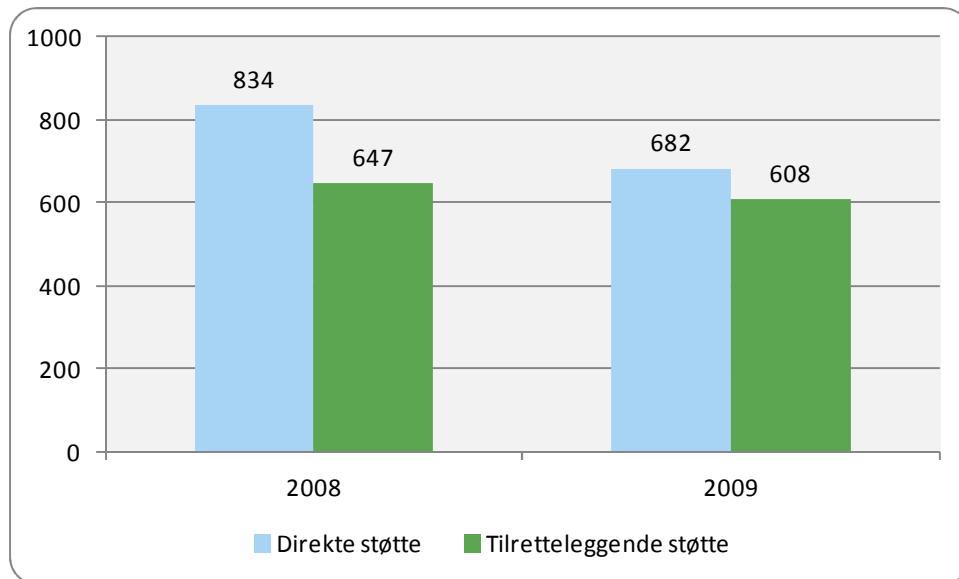
Etter kvalitetssikring finner vi 2771 tiltak innrapportert i perioden 2008-2009 til en verdi av 145 millioner kroner. 1481 av disse mottok støtte i 2008 (71 millioner kroner), og 1290 (74 millioner kroner) i 2009. Tiltakene utgjør således 71 prosent av den skjønnsmessige tildelingen på 100 millioner kroner til kommunale og regionale næringsfond for 2008 og 51 prosent av skjønnsmessig tildeling på 145 millioner for 2009⁴. Det er ukjent hvor mye som er overført fra et år til et annet, og hvor mye som skyldes mangelfull rapportering.

3.1.1 Direkte bedriftsstøtte og tilretteleggende støtte

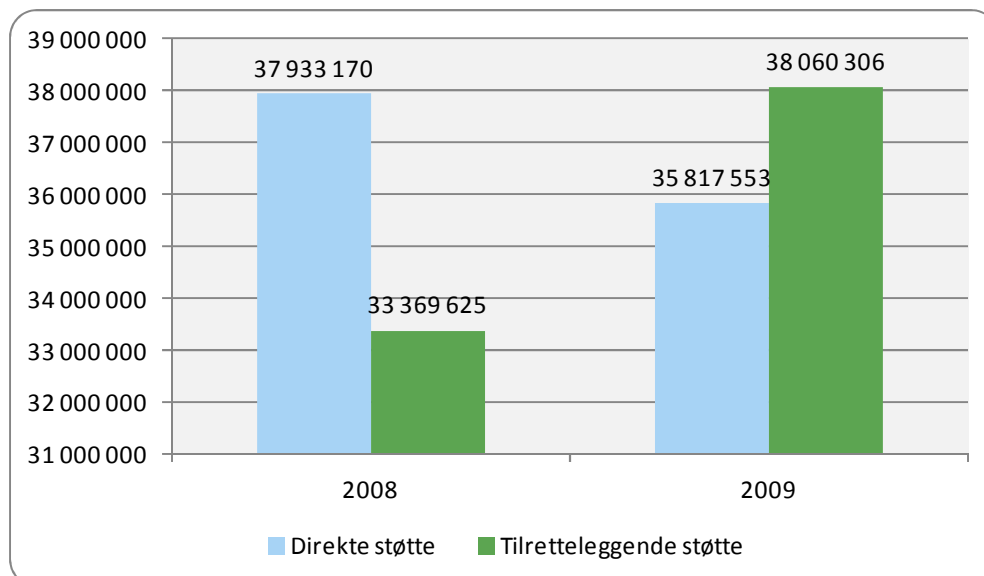
I analysene under viser vi hva dette datagrunnlaget kan fortelle om bruken av midlene på ulike former for støtte. Figuren nedenfor viser først fordelingen mellom tiltak finansiert som direkte bedriftsstøtte og tilretteleggende støtte, rapportert som antall tiltak. Figuren viser at det er flere tiltak som har gitt støtte direkte til bedrifter (særlig i 2008), enn tilretteleggende tiltak.

³ Eksempelvis er det lagt til rapportering fra 1 kommune fra 2008 og 11 kommuner fra 2009 og fjernet 63 tiltak grunnet mangelfulle opplysninger. Vi gjør også oppmerksom på at KRDs egen kvalitetssikring ekskluderte innrapportering fra 7 forvaltere fra 2008 og 6 i 2009 grunnet mangelfull eller fraværende rapportering.

⁴ Se eks. http://www.regjeringen.no/upload/KRD/Vedlegg/REGA/tilskuddsbrev/more_og_romsdal.pdf

Figur 3-1: Antall tiltak som regnes som direkte bedriftstøtte og tilretteleggende støtte

Figuren nedenfor viser fordelingen av midler mellom direkte bedriftstøtte og tilretteleggende støtte. Selv om det er flere tiltak som mottar direkte støtte som bedrifter, viser figuren nedenfor at midlene samlet sett har vært mer begrenset enn tiltakene som ble finansiert som tilretteleggende støtte. Ser man på fordelingen per år viser figuren nedenfor imidlertid at brorparten av midlene ble gitt som direkte bedriftsstøtte i 2008.

Figur 3-2: Fordelingen av midler mellom direkte bedriftstøtte og tilretteleggende støtte

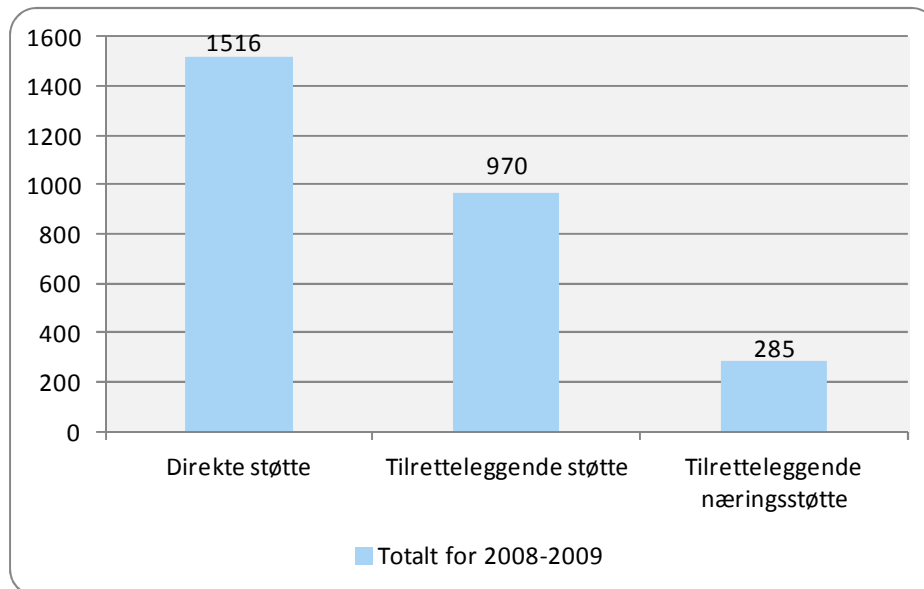
Videre viser datagrunnlaget at gjennomsnittlig tilsagnsbeløp basert på alle tiltak de to årene ligger i overkant av 52.000 kroner, men gjennomsnittet var lavere for direkte støtte (48.648 kroner), enn for tilretteleggende støtte (56.916 kroner). Dette har i henhold til innrapporterte data utgjort i gjennomsnitt 40 prosent av samlede prosjektkostnader (33 prosent ved direkte bedriftsstøtte og 50 prosent ved tilretteleggende støtte). Det er viktig å presisere at det er store variasjoner i tilsagnsbeløpene, da de spenner fra 451 kroner til 2 millioner kroner for enkelte prosjekter. Flertallet av prosjektene har mottatt tilsagnsbeløp på mellom 10.000 og 50.000 kroner.

Det er visse kjennetegn på prosjektene som har fått mest og minst tilsagnsbeløp som det er verdt å trekke frem. Prosjektene som har fått mest støtte (tilkuddsbeløp over 500.000 kroner) har ofte vært tilskudd til videreutvikling av etablerte bedrifter, samt stedsutviklings- og profileringstiltak. De minste tilskuddene kjennetegnes av å være brukt på tiltak for å profilere eller markedsføre et område.

Innledende analyse kunne tyde på at store tilskudd var preget av samarbeid mellom kommuner eller regionale prioriteringer, og det ble fremmet en hypotese om at økt samarbeid ikke bare fører til en samordning av midler (og dermed større prosjekter), men også om slike prosjekter skaper forholdsmessig mer resultater enn mindre tilskudd gitt av en enkelt kommune. Etter ytterligere kvalitetssikring ser vi imidlertid at også store tilsagnsbeløp i hovedsak har vært administrert av en kommune alene.

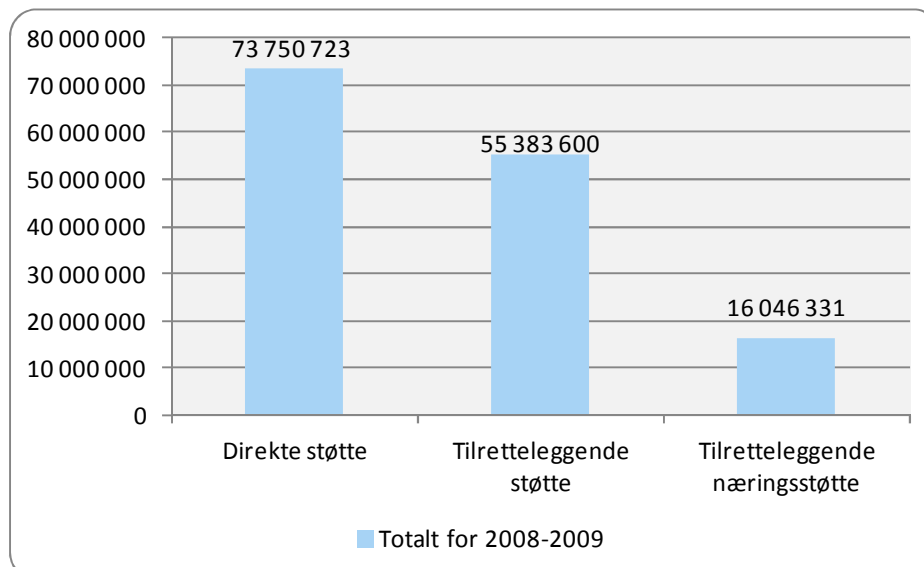
- 3.1.2 Direkte bedriftsstøtte, tilretteleggende næringsstøtte og annen tilretteleggende støtte
Det skal understrekes at tilretteleggende støtte kan videre deles inn i to kategorier: *tilretteleggende næringsstøtte* og *annen tilretteleggende støtte*. Figuren nedenfor gjør et ytterligere skille mellom direkte støtte, tilretteleggende næringsstøtte og annen tilretteleggende støtte, fordelt på antall tiltak.

Figur 3-3: Direkte støtte, tilretteleggende næringsstøtte og tilretteleggende støtte (antall tiltak)

Figuren viser at majoriteten av tilskuddene ble i perioden 2008-2009 gitt som direkte støtte, og at det kun er et mindre antall tiltak som finansieres som tilretteleggende næringsstøtte (eks næringshage eller inkubatorsatsinger). Antall tiltak sier imidlertid lite om slagkraften i de enkelte tiltakene. Figuren nedenfor viser derfor tilsagnsbeløp tildelt innenfor de tre kategoriene.

Figur 3-4: Direkte støtte, tilretteleggende næringsstøtte og tilretteleggende støtte (tilsagnsbeløp)

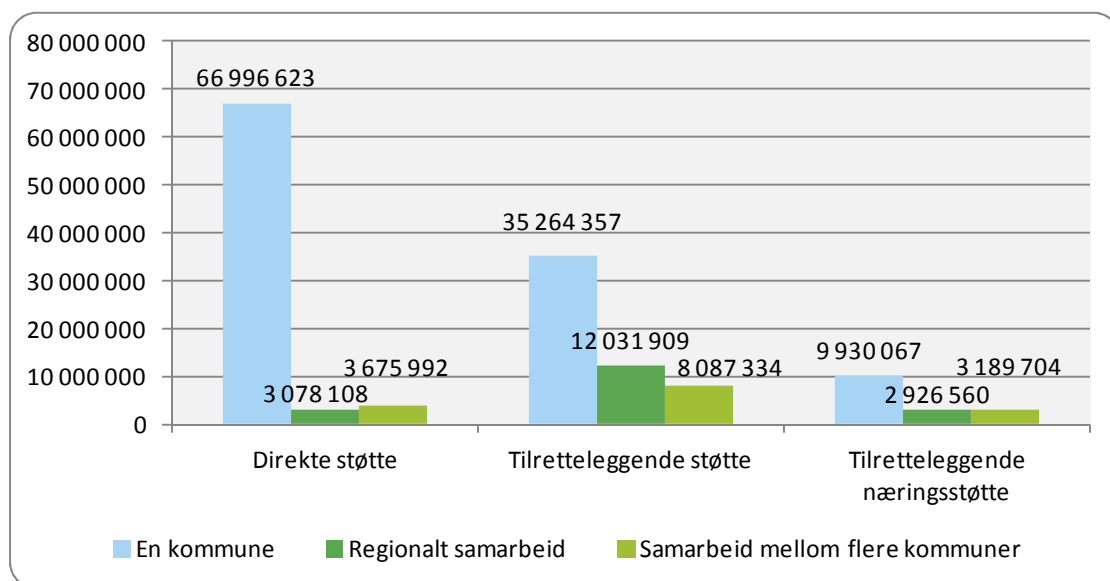

Når vi skiller mellom tilretteleggende næringsstøtte og tilretteleggende støtte, kommer det enda tydeligere fram at mye av midlene til kommunale- og regionale næringsfond dedikeres enten *direkte støtte til bedrifter* eller *annen tilretteleggende støtte*.

3.2 Geografisk distribusjon

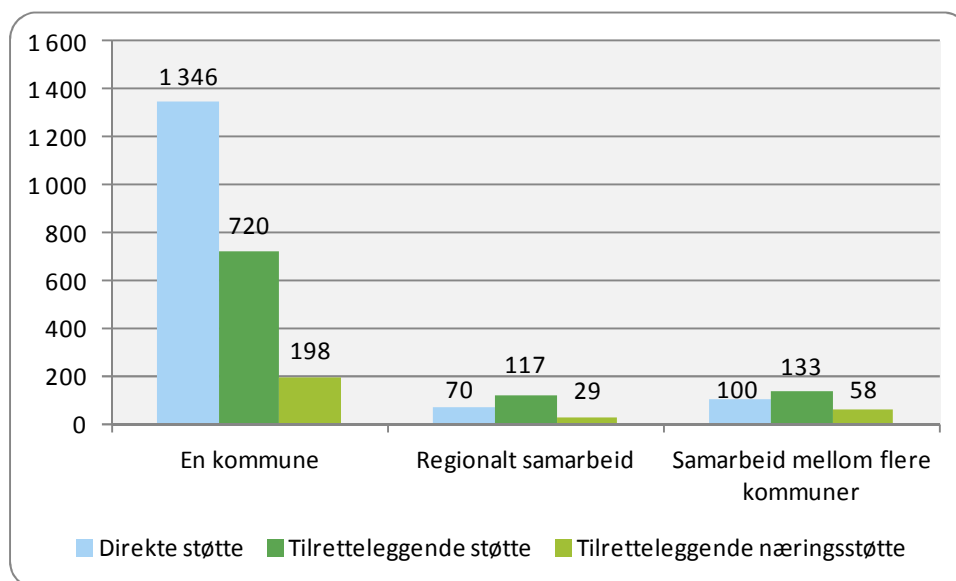
Midlene forvaltes av både kommunale og regionale aktører, og det finnes også en rekke eksempler på midler som distribueres gjennom kommunesamarbeid mellom flere kommuner. Figuren nedenfor ser derfor på fordelingen av midler i forhold til om en eller flere kommuner har vært involvert, eller om midlene har blitt tildelt gjennom regionale samarbeid. Figuren viser samtidig hvordan midler knyttet til de ulike samarbeidsformene fordeles på ulike type tiltak (direkte, tilretteleggende nærings- og annen tilretteleggende støtte).

Figur 3-5: Fordeling av midler iht. eventuelle samarbeid

Som det fremgår av figuren over, ble direkte støtte hovedsaklig gitt prosjekter innenfor en kommune. Dette gjelder også tilretteleggende støtte, dog i mindre grad. Samtidig er det verdt å merke seg at regionale samarbeid i hovedsak har brukt midlene på tilretteleggende tiltak.

Figur 3-6: Antall tiltak iht eventuelle samarbeid

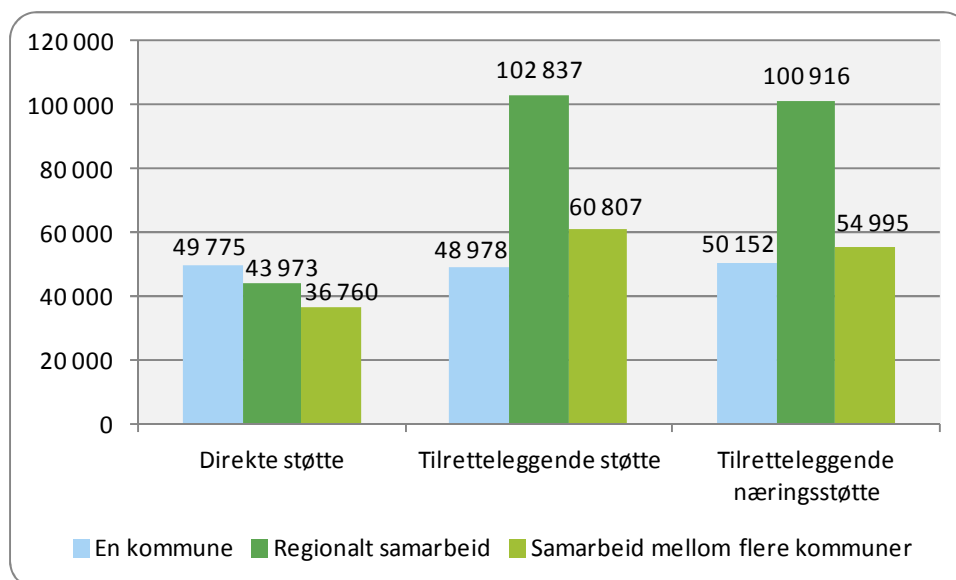

Figuren over viser fordelingen av antall prosjekter innenfor de ulike støttetypene og nivå. Igjen ser vi at direkte støtte har flest antall tiltak.

Innenfor de ulike nivåene er det også forskjeller i hvor mye de gjennomsnittlig får, da tiltak for en kommune og samarbeid mellom flere kommuner ligger i rundt 50.000 kroner per tiltak i snitt, mens tiltak innenfor regionalt samarbeid har et gjennomsnitt på ca 83.000 kroner. Det er derfor færre regionale tiltak, men de har et større økonomisk omfang enn tiltak innenfor en kommune og eller flere kommuner.

I figuren nedenfor har vi gjort et ytterligere skille mellom type støtte i henhold til eventuelle samarbeid mellom flere kommuner eller i et regionalt fond.

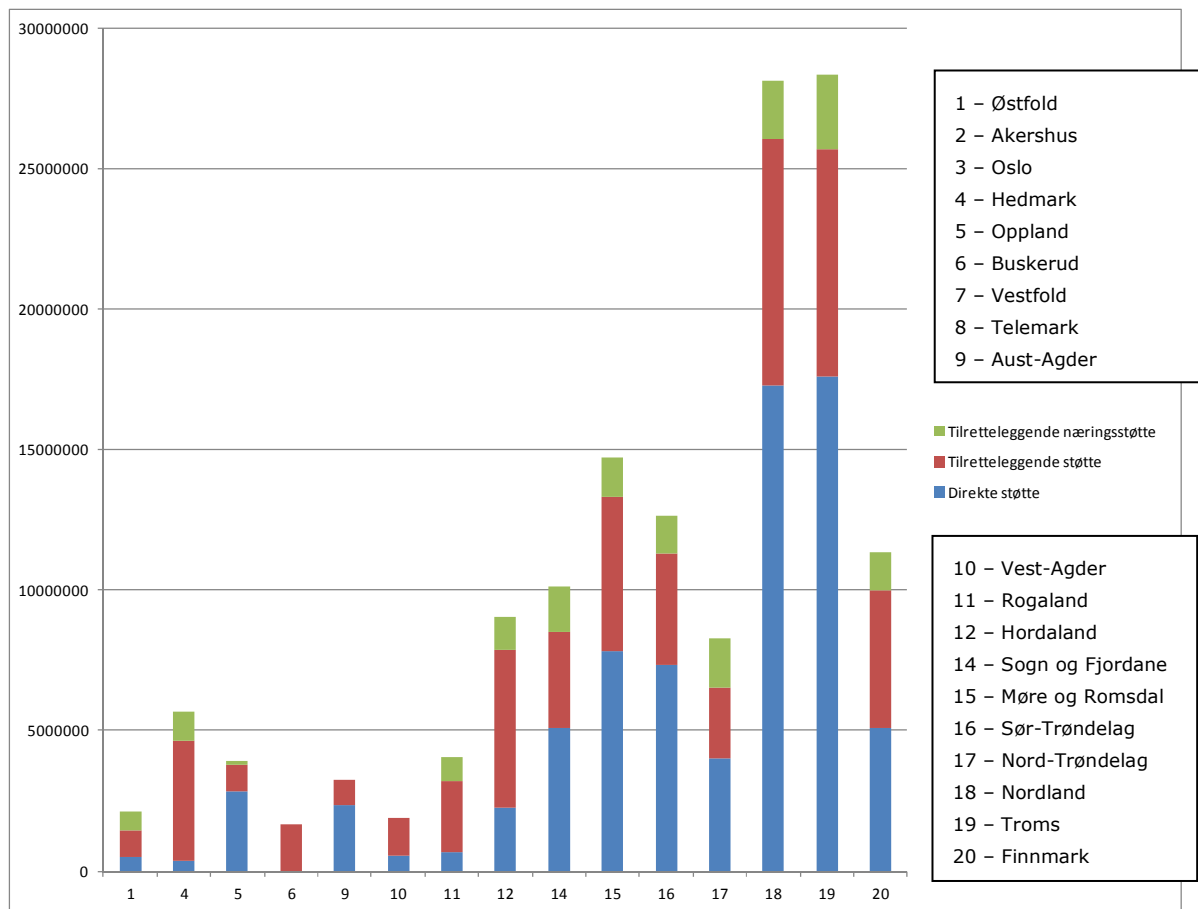
Figur 3-7: Gjennomsnittlig tilsagn per type støtte iht eventuelle samarbeid

Figuren over gjør det tydelig at det i regionale tilfeller har vært snakk om færre tilsagn, men større beløp knyttet til tilretteleggende tiltak. Mer detaljerte analyser viser at dette i hovedsak har vært tilskudd til profilering og markedsføring av områder (både i kroner og i antall prosjekter).

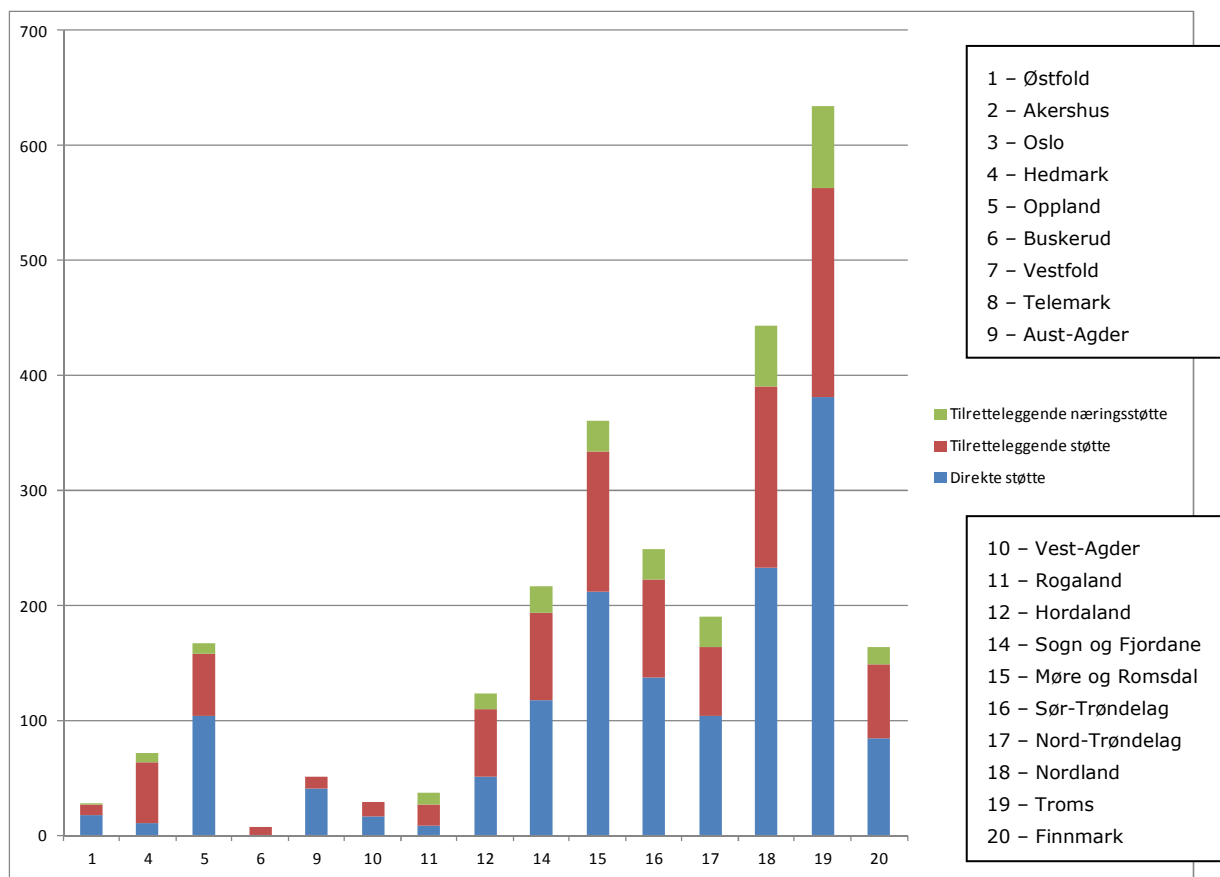
Innrapporterte data gir videre mulighet til å se på geografisk spredning av tiltak og midler per fylke. For å ivareta leservennligheten i figuren er det ikke satt tall på de ulike kolonnene.

Figur 3-8: Geografisk spredning i bruken av midler (pr fylkeskommune som mottar KNF)

Nordland og Troms topper listen dersom man ser på midler fordelt per fylke, og generelt har tilskuddsmottakere i de nordligste og vestlandske fylkene fått relativt mye tilskudd.

Figur 3-9: Geografisk spredning i antall tiltak

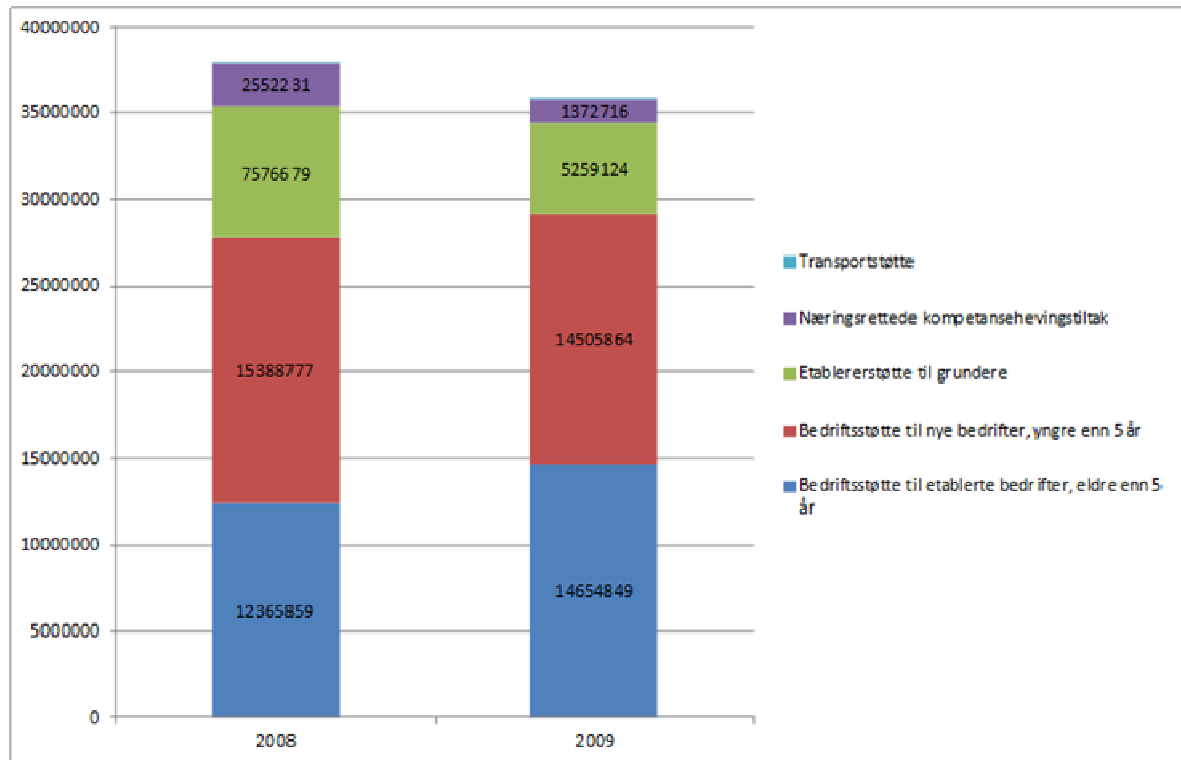
Figuren viser hvordan at de nordligste fylkene har klart flest tiltak, med Troms (634) og Nordland (443) på topp. Møre og Romsdal ligger som nummer tre (360).

3.3 Mer detaljert om bruken av midlene

Som vist i forrige kapittel er bruken midlene innrapportert knyttet til kategorier og underkategorier. I analysen under er direkte støtte, tilretteleggende næringsstøtte og annen tilretteleggende støtte vurdert i forhold til hvilke underkategorier (type aktiviteter) midlene er brukt på. Analysen synliggjør også forskjeller mellom de to tilskuddsårene, 2008 og 2009.

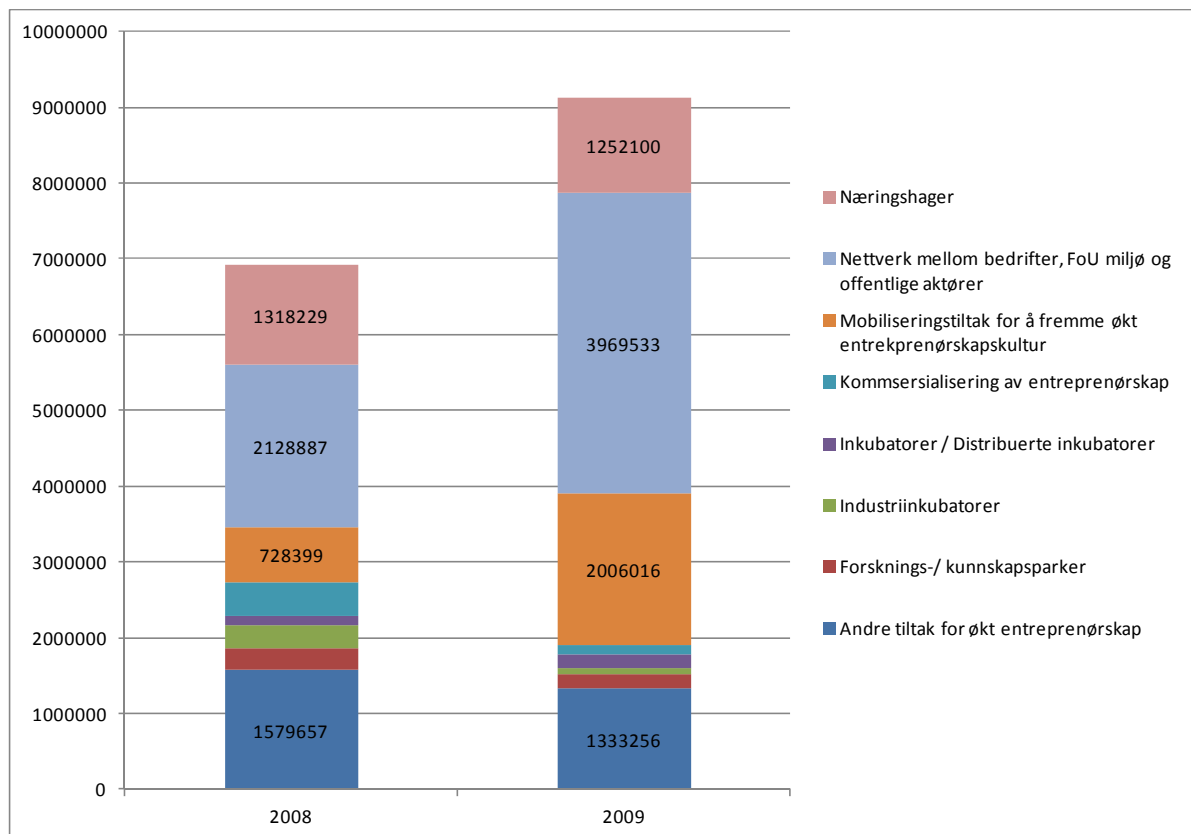
Vi gjør oppmerksom på at fordelingen av midler på ulike type aktiviteter har stor betydning for den videre datainnsamlingen. Fordelingen av midler tydeliggjør for eksempel fondenes politiske prioriteringer av ulike satsinger.

Figur 3-10: Direkte støtte med underkategori per år

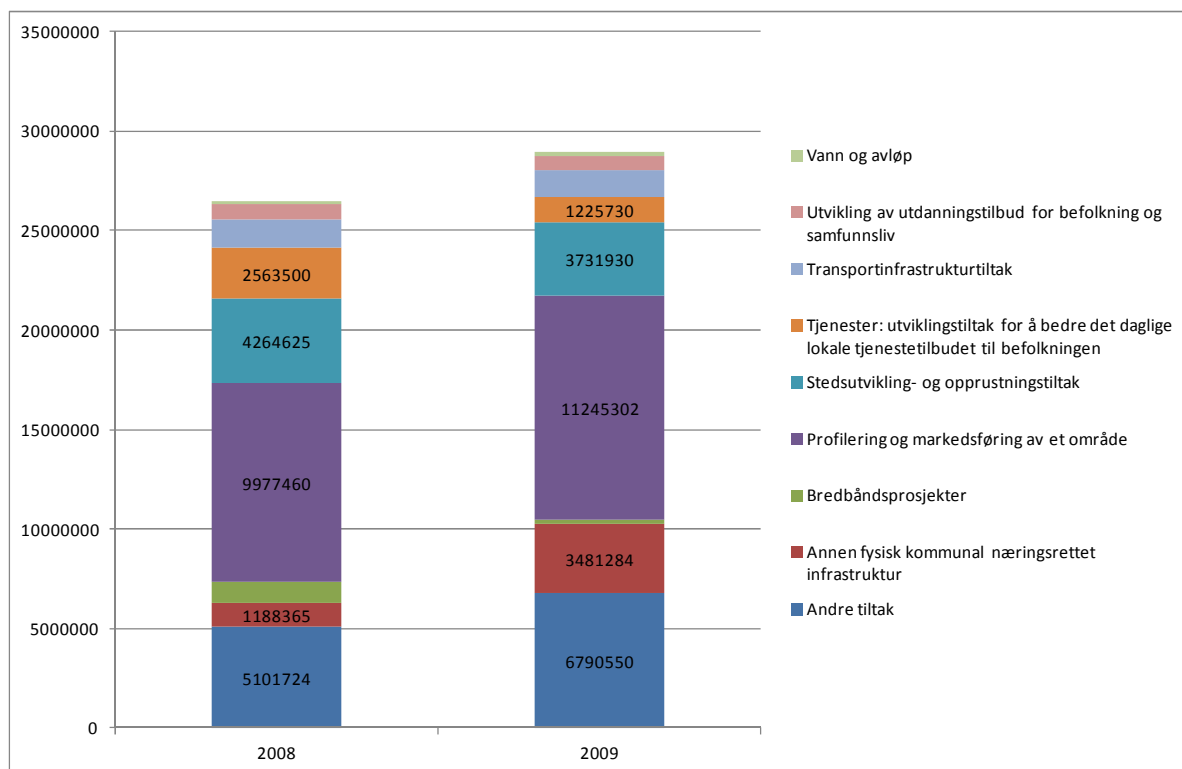
Innenfor kategorien direkte støtte har bedriftsstøtte til nye og etablerte bedrifter utgjort henholdsvis over 70 prosent i 2008 og over 80 prosent i 2009. Etablererstøtte til gründere lå på rundt 20 prosent i 2008 og 15 prosent i 2009. Som vist over minsket det totale tilsagnsbeløpet for direkte støtte fra 2008 til 2009, og særlig påvirket bruken av midler til *etablererstøtte* og til *næringsrettede kompetansehevingstiltak*.

Figur 3-11: Tilretteleggende næringsstøtte med underkategori per år

Tilretteleggende næringsstøtte har på sin side økt fra 2008 (6,9 mill.kr) til 2009 (9,1 mill.kr). For begge årene har en betydelig andel av tilretteleggende næringsstøtte gått til nettverksbygging (rundt 30 prosent i 2008 og rundt 45 prosent i 2009). Nærmere analyse viser videre at slike nettverkstiltak ofte har vært knyttet til samarbeid mellom kommuner eller gjennom regionale fond, særlig i 2009. Mobiliseringstiltak for å fremme økt entreprenørskap har hatt en betydelig økning fra 2008 til 2009, med nesten en tredobling i antall kroner.

Figur 3-12: Tilretteleggende støtte med underkategori per år

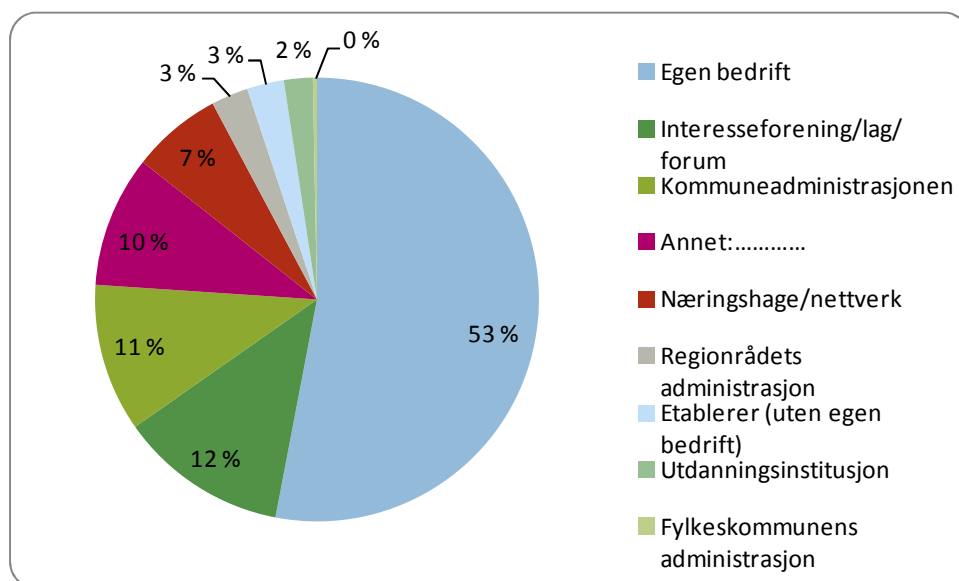

Midler knyttet til andre tilretteleggende tiltak har også økt fra 2008 til 2009. Tilsagnsbeløpet de to årene har vært noenlunde like innenfor de ulike underkategoriene, med unntak av at det i 2009 har vært en økning i "annen fysisk kommunal næringsrettet infrastruktur".

3.4 Funns fra spørreundersøkelsen

Ser vi til spørreundersøkelsen, kan vi bruke empirien til å si mer om *hvem* som har mottatt disse midlene. I undersøkelsen ble respondentene spurt om hvem de svarte på vegne av, og som mottok tilskuddet. Figuren under viser fordelingen mellom de ulike aktørene.

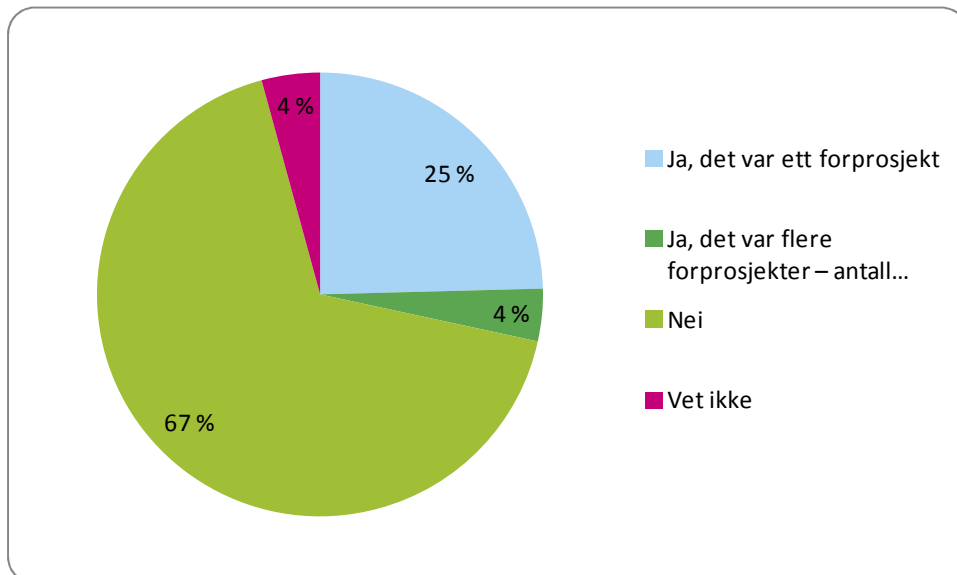
Figur 3-13: Hvem mottok tilskuddet/tilskuddene (hvem svarer du på vegne av)? (ett svar) (N = 334)

Den største gruppen respondenter var med "egen bedrift" på 53 prosent. Deretter er den nest største gruppen av respondenter "interesseforening/lag/forum" med 12 prosent og "kommuneadministrasjon" med 11 prosent. Det siste er et viktig funn i evalueringen, og viser at midlene i flere tilfeller benyttes av kommunen selv. Kategorien "annet" er også relativt stor (10

prosent, eller 71 respondenter). Ser vi nærmere på denne kategorien finner vi at mange faller inn under kategoriene over. Utvider vi for eksempel kategorien "kommuneadministrasjon" til å inkludere kommunale eller interkommunale næringssselskap øker denne til 13 prosent, sammen med en økning til 55 prosent for det som er identifisert som bedrifter i "annet" kategorien.

Figur 3-14: Var dette et forprosjekt(er)? (ett svar) (N = 236)

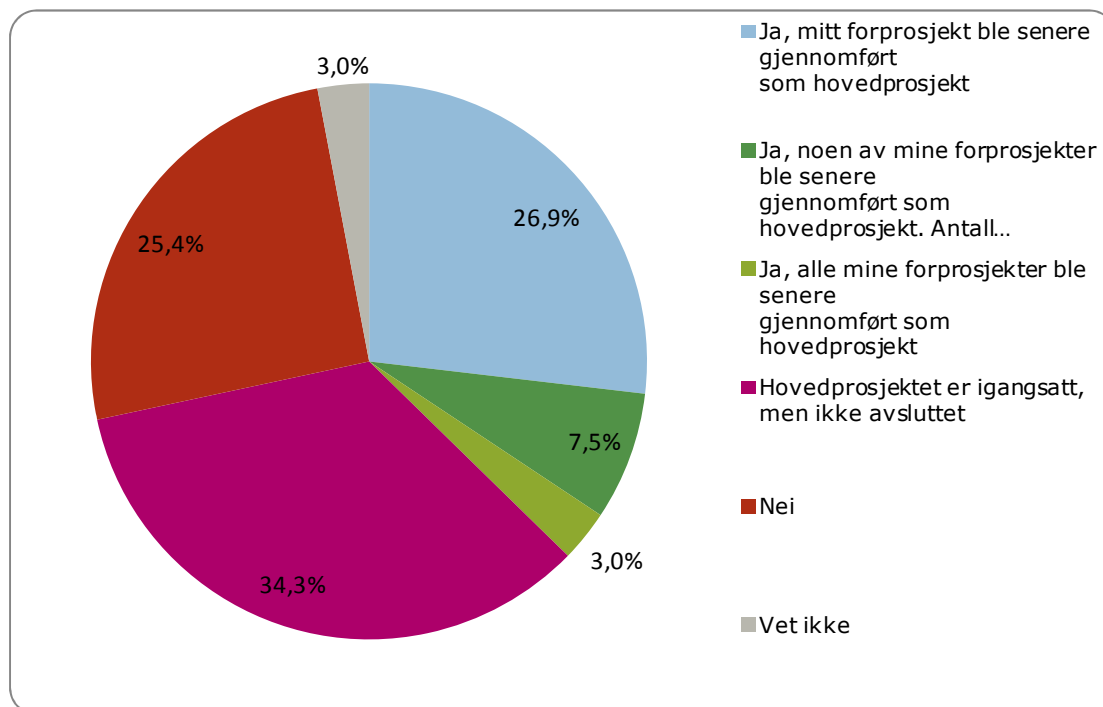

Tidligere i evalueringen ble det fremmet en hypotese om at mange av prosjektene som har mottatt midler gjennom kommunale eller regionale næringsfond har vært forprosjekter. I spørreundersøkelsen var det til sammen 29 prosent av respondentene som svarte at dette var tilfelle, hvorav 4 prosent refererte til flere enn ett prosjekt (opptil seks). De fleste av respondentene i denne gruppen svarte på undersøkelsen på vegne av egen bedrift. På den andre siden var det 67 prosent av respondentene som svarte at deres prosjekt(er) ikke var et forprosjekt.

Ser vi nærmere på hvem som har benyttet midlene til forprosjekter, finner vi at rundt en fjerdedel av disse er regionsråd. Blant kommuner som har benyttet midlene til forprosjekter er det med enkelte unntak i hovedsak kommuner med rundt 5000 innbyggere i distriktpolitisk sone fire.

Som figuren under viser har majoriteten av disse ledet til nye hovedprosjekter (71 prosent), der rundt halvparten fortsatt pågår (34 prosent).

Figur 3-15: Du har svart at du mottok tilskudd for forprosjekt. Ble hovedprosjektet(ene) senere gjennomført? (ett svar) (N = 67)

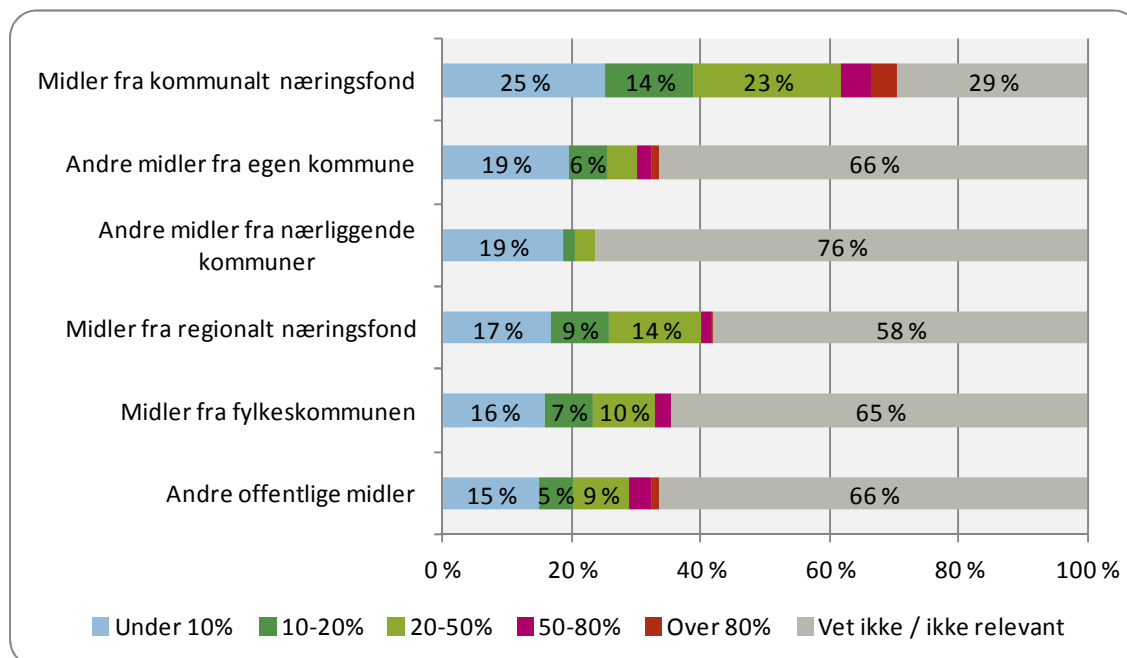

Empiri fra spørreundersøkelsen anslår at samlede kostnader i gjennomsnitt var på 1.2 millioner kroner per prosjekt. I henhold til innrapporterte data har dette tallet i praksis vært lavere, der vi finner i en gjennomsnittlig projektkostnad på 420 000 kroner (av dem som har oppgitt projektkostnad). Det skal imidlertid merkes at det for mange prosjekter ikke er oppgitt totalkostnad for de enkelte prosjektene, og at tallene således både vurderes sammen, og bør tolkes med forsiktighet.

Det skal videre merkes at det her er store variasjoner i data. Mange prosjekter har mottatt små beløp, og er vurdert som nær fullfinansierte. På den annen side finner en gruppe prosjekter med store projektkostnader, med betydelig lavere andel tilskudd fra KNF. Dette gjør at gjennomsnittet representerer et bredt spekter av prosjekter, der eksempelvis prosjekter med mindre enn gjennomsnittlig finansiering fra KNF er oppgitt med et gjennomsnitt på 260 000 kroner i total-kostnader per prosjekt.

Tiltaksdatabasen har videre vist at i snitt har fondsmidlene utgjort rundt 40 prosent av de samlede kostnadene for tilskuddsmottakerne. I spørreundersøkelsen ble det i tillegg spurt om andre midler de har mottatt, slik figuren nedenfor viser. Et hovedfunn i resultatene under er at evalueringen kan bekrefte en hypotese om at mottakerne i mange tilfeller mottar andre offentlige midler i tillegg til næringsfondsmidlene, for eksempel andre type midler fra egen kommune eller midler fra fylkeskommunen. Lite overraskende er det i hovedsak respondenter som har besvart undersøkelsen på vegne av egen bedrift som har oppgitt dette. Flere respondenter har imidlertid oppgitt at eksempelvis næringsfondsmidler til profilering og markedsføring av et område er brukt sammen med andre offentlige midler.

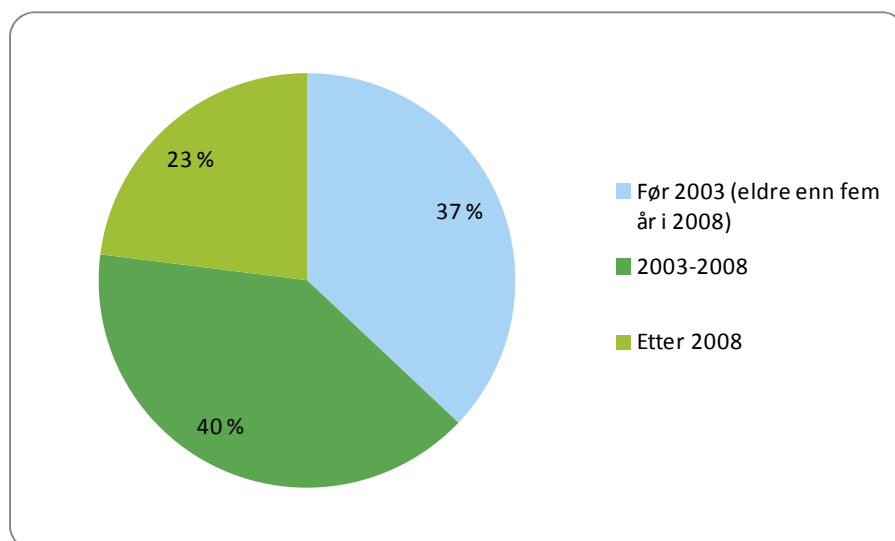
Figur 3-16: Hvor stor andel av prosjektet/prosjektene ble finansiert med følgende offentlige midler? (N=262)

De fleste av respondentene svarte at de ikke vet/synes ikke det er relevant hvor stor andel av prosjektet/prosjektene som ble finansiert med de offentlige midlene gjennom bruk av "andre offentlige midler" (66 prosent), "midler fra fylkeskommunen" (65 prosent), "midler fra regionalt næringsfond" (58 prosent), "andre midler fra nærliggende kommuner" (76 prosent), "andre midler fra egen kommune" (66 prosent), eller "midler fra kommunalt næringsfond" (29 prosent). I alle svarkategorier var det en størst andel av respondentene som opplyste at "under 10 prosent" av midlene ble benyttet fra de ulike svarkategorier for offentlige midler. Det kan trekkes frem at blant respondentene som svarte at de fikk "midler fra kommunalt næringsfond" utgjorde midlene hos 25 prosent av respondentene "under 10 prosent", hos 14 prosent utgjorde de "10-20 prosent", hos 23 prosent utgjorde de mellom "20-50 prosent", og en mindre andel på >50 prosent.

Undersøkelsen inkluderte flere spørsmål om hva som kjennetegner bedriftene som mottok støtte i perioden 2008-2009. Figuren nedenfor viser fordelingen mellom bedriftenes modenhet (i alder).

Figur 3-17: Hvilket år ble bedriften etablert? (N=84)

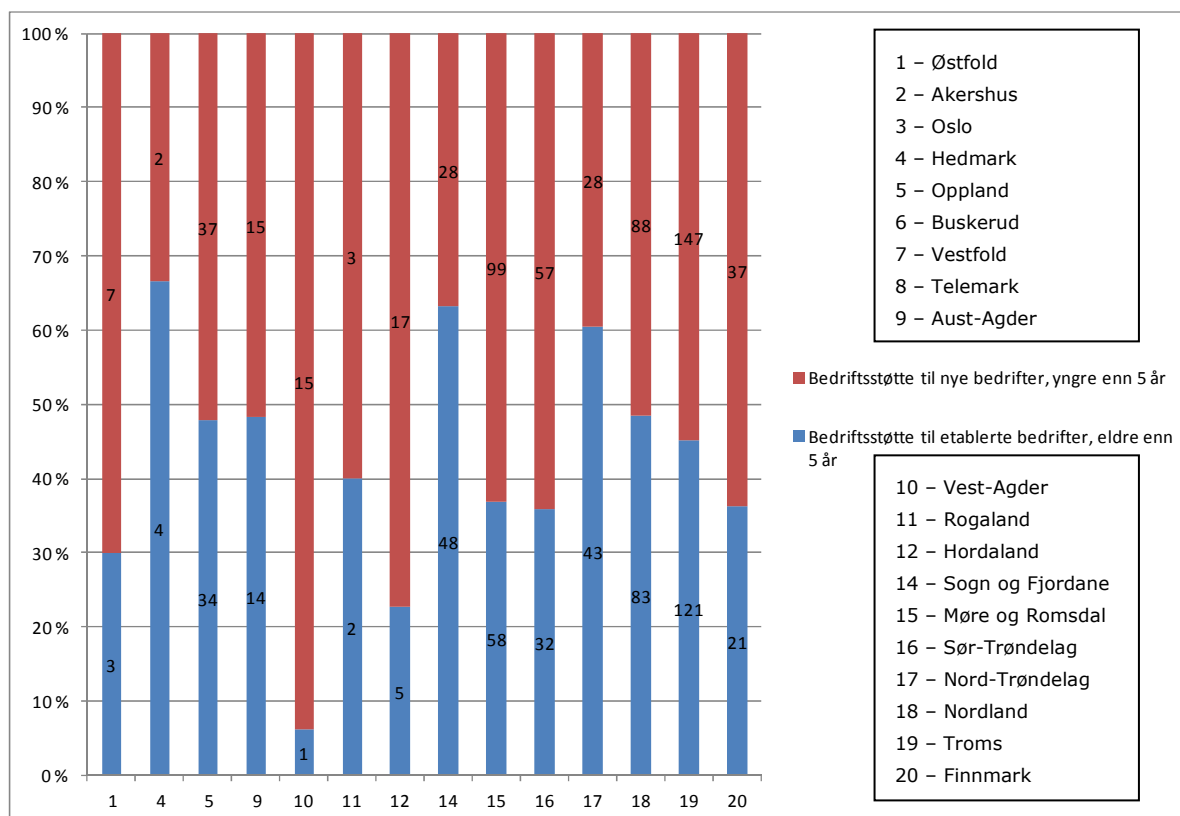

De fleste bedrifter ble etablert mellom "2003-2008" (40 prosent), og var således yngre enn fem år da de mottok tilskuddet. Deretter var 37 prosent eldre enn fem år i 2008, og 23 prosent ble etablert etter 2008. Ser vi på fordelingen mellom de som ble etablert før 2008 ble 48 prosent

etablert før 2003, mens 52 prosent ble etablert etter 2008. Dette svarer godt til analyser av tiltaksdatabasen, der de to gruppene har en lignende prosentvis fordeling. Dette viser at fondene brukes mer eller mindre i like stor grad til yngre og eldre bedrifter. Dette skiller seg fra INs kundeeffektundersøkelse, hvor det for eksempel i 2008 ble gitt mer støtte til bedrifter etablert før 2005 enn bedrifter etablert fra 2005-2009⁵.

Følger vi dette funnet videre i tiltaksdatabasen ser vi imidlertid en relativt stor variasjon mellom de ulike fylkene. I enkelte av fylkene er selvsagt populasjonen for liten til at dette kan sies å være signifikante funn. Begrenser vi imidlertid analysene til fylker med en relativt stor populasjon finner vi fortsatt variasjon, slik figuren nedenfor fremhever.

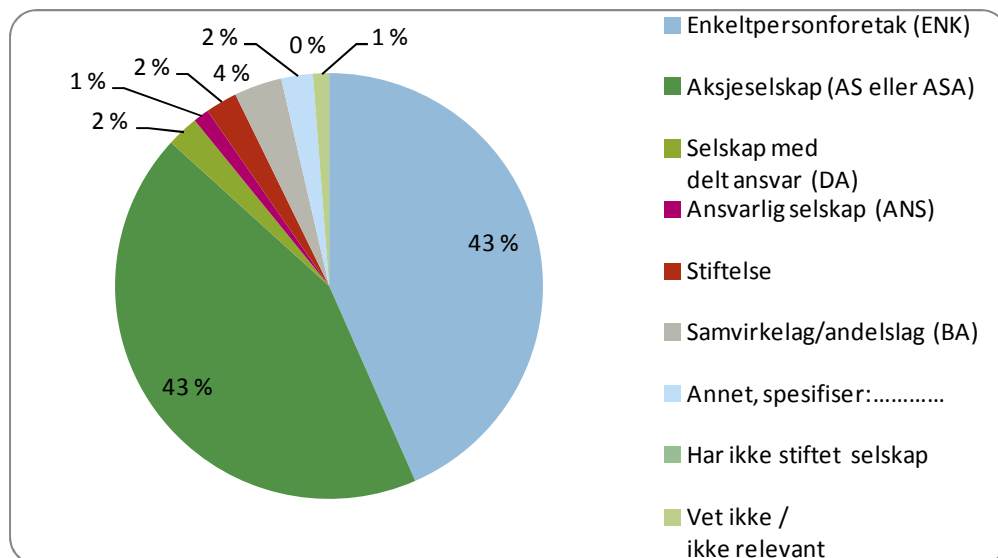
Figur 3-18: Prosentvis fordeling mellom kategorier med bedriftstøtte per fylke

Vi ser at yngre bedrifter prioriteres i mindre grad i eksempelvis Sogn og Fjordane og Nord-Trøndelag. På den andre siden har særlig Finnmark, Møre og Romsdal og Sør-Trøndelag prioritert bedrifter yngre enn fem år.

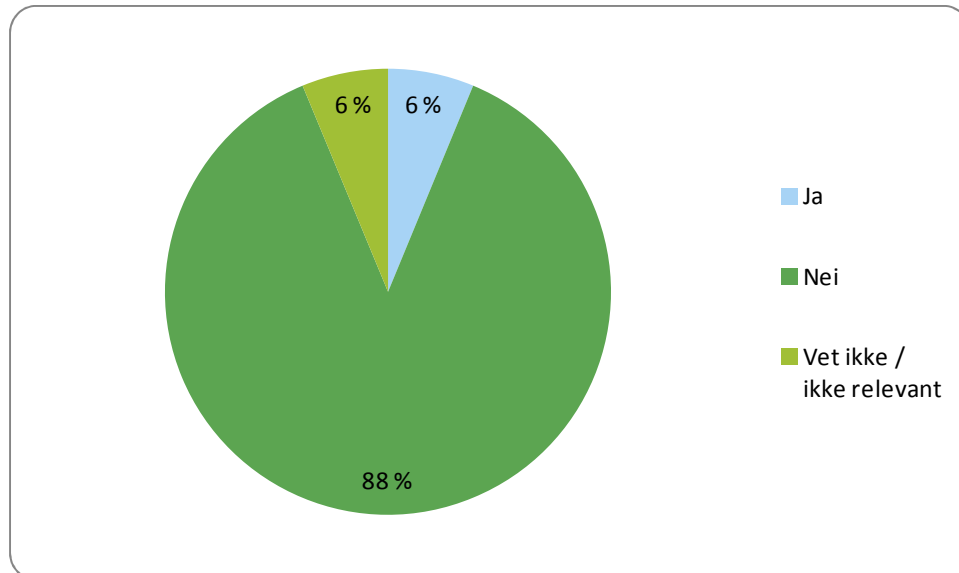
Undersøkelsen inkluderte også spørsmål om bedriftenes selskapsform det året de mottok støtte. Figuren nedenfor gjengir resultatene for denne analysen.

⁵ INs kundeeffektundersøkelse – førundersøkelse for mottatt tilskudd i 2008, s 105

Figur 3-19: Hva var bedriftens selskapsform det året du mottok tilskuddet? (ett svar) (N = 83)

I det året bedriften mottok tilskudd, var majoriteten av bedriftene enten "aksjeselskap (AS eller ASA)" (43 prosent), eller "enkeltpersonforetak (ENK)" (43 prosent). Det var kun små andeler av bedriftene som hadde annen selskapsform i det året de mottok tilskudd.

Figuren nedenfor viser videre hvor stor andel av denne gruppen som i dag er en del av et konsern. Tatt i betraktning det begrensede antall ansatte slik det fremkommer av figuren over antar vi at det har vært lite endringer i denne fordelingen siden bedriftene mottok tilskuddet.

Figur 3-20: Er virksomheten en del av et konsern? (ett svar) (N = 80)

Det var hele 88 prosent av bedriftene som svarte "nei" til hvorvidt de var en del av et konsern, mens 6 prosent av bedriftene svarte "ja" til det samme spørsmålet, og 6 prosent av bedriftene visste ikke/syntes ikke det var relevant hvorvidt deres virksomhet var del av et konsern. Dette betyr at midlene fordelt gjennom kommunale og regionale næringsfond i stor grad treffer samme målgruppe som IN, men at det er flere nye virksomheter enn blant INs kunder. Analysene under vil videre se på innovasjons- og addisjonalitetsgrad for de to virkemiddelordningene.

4. RESULTATER OG EFFEKTER AV INNSATSEN

Mandatet for denne evalueringen inkluderte et særskilt fokus på resultater og effekter av innsatsen basert på tilbakemelding fra tilskuddsmottakerne. I dette kapitlet presenterer vi evalueringsresultater fra spørreundersøkelsen blant utvalgte tilskuddsmottakere, og sammenligner der det er relevant med andre kilder slik som INs kundeeffektundersøkelse.

Kapitlet er delt inn i fire deler. I den første delen presenteres overordnede resultater knyttet til måloppnåelse og addisjonalitet. Deretter presenteres mer detaljerte resultater, knyttet til henholdsvis direkte støtte til bedrifter og entreprenører, tilretteleggende næringsstøtte og annen tilretteleggende støtte.

Sentrale funn

Midlene har i sin helhet særlig bidratt til å sikre, styrke eller etablere arbeidsplasser (ofte gjennom videreutvikling av etablerte bedrifter) og til å øke attraktiviteten i kommunen / regionen både som reisemål og som bosted eller lokaliseringsvalg for bedrifter.

Resultatene tyder for eksempel på at næringshagesatsinger har ført til at flere bedrifter har etablert seg i området og til flere arbeidsplasser (selv om det i denne evalueringen ikke kan vurderes i hvilken grad dette har forekommet), og en rekke entreprenører er nå godt etablerte og har fokus på vekst. Direkte tilskudd til bedrifter har på sin side i hovedsak bidratt til virksomhetens lønnsomhetsutvikling og å sikre arbeidsplasser. Det er også lavere innovasjonshøyde for disse mottakerne enn hos IN, der nye produkter og tjenester eksempelvis har vært nye for virksomheten eller på det regionale markedet og ikke helt nye eller nye på det nasjonale markedet. Midlene har også bidratt til sterkere entreprenørskapskultur i lokalmiljøet, og eksempelvis styrket nettverk mellom etablerte bedrifter og mellom etablerte bedrifter og offentlige aktører. Entreprenørskapstiltak i skolen har på sin side i stor grad ført til økt samarbeid og partnerskapsavtaler mellom utdanningsinstitusjoner og lokalt næringsliv.

Attraktivitet knyttes gjerne til fysiske møteplasser, og et bedre kultur- og fritidstilbud i nærmiljøet. Effektene begrenser seg imidlertid i hovedsak til lokalmiljøet (eks bedre omdømme, sterkere sosiale nettverk, sterkere tilhørighet), og ser ut til å ha mindre effekt på faktiske flyttestrømmer. Flere mener imidlertid at midlene har ført til økt turisme.

Det er imidlertid vanlig at næringsfondmidlene spiller sammen med andre offentlige og privat investerte midler. Mange knytter resultatene til andre offentlige kilder, slik som midler fra fylkeskommunen eller IN. På den annen side har mange vurdert at næringsfondene har hatt en utløsende effekt for annen finansiering, særlig for banklån og for støtte fra IN (direkte tilskudd) og for finansiering fra fylkeskommunen eller annen kommunal finansiering. Det skal imidlertid fremheves at addisjonaliteten er for eksempel lavere enn hos IN, og styrer således omfanget mer enn om aktiviteten eller tiltaket gjennomføres eller ikke. Mindre tiltak har også langt lavere addisjonalitet.

Evalueringen har videre vist at varierende praksis for næringsutvikling i forvaltningsapparatet har innvirkning på ordningens resultater og effekter av ordningen, men at midlene har en særlig verdi for å styrke kommunen eller regionrådets rolle som pådriver for lokal nærings- og samfunnsutvikling. Tildelingen

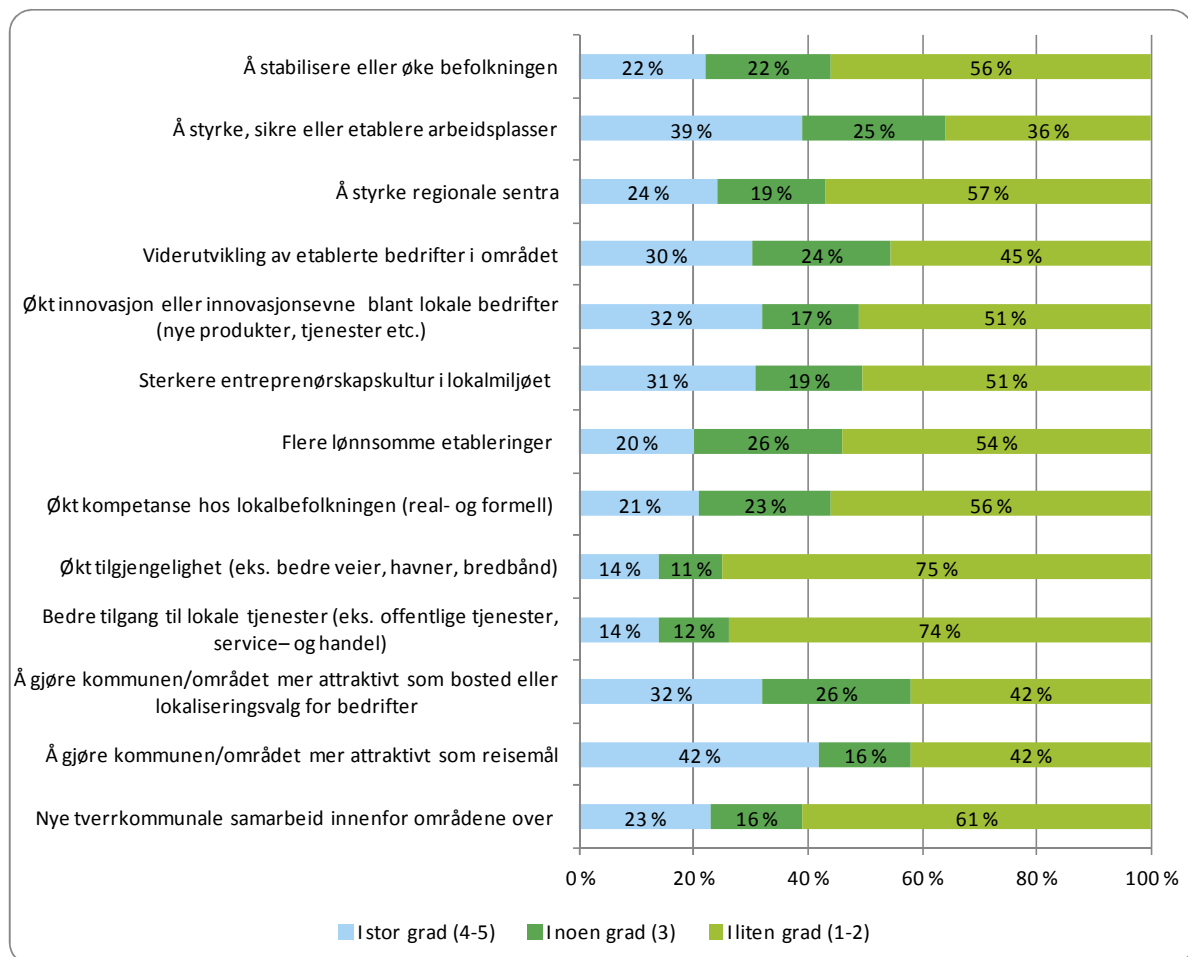
4.1 Måloppnåelse

Formålet med næringsfondene er definert i årlige budsjettproposisjoner og i stortingsmeldingene. I 'Lokal vekstkraft og framtidstru' (2008-2009) ble det presisert at midlene skal gjøre kommunene i stand til å legge til rette for økt vekst, verdiskaping og sysselsetting med utgangspunkt i lokale fortrinn og potensial. Hovedformålet er således at midlene skal bidra til verdiskaping og sysselsetting, selv om midlene brukes til flere formål (som vist i forrige kapittel).

4.1.1 Midlenes bidrag til overordnet måloppnåelse

På bakgrunn av Telemarksforsnings kunnskapsmodell og mer detaljerte føringer for rapportering av midlene ble det utviklet en liste med mål som ordningen er ment å bidra til. Tilskuddsmottakerne ble så bedt om å vurdere i hvilken grad midlene de har mottatt har ført til disse forventede effektene. Respondentene fikk også tilrettelagte spørsmål i henhold til hva midlene ble benyttet til. Resultater for denne delen av undersøkelsen presenteres etterfølgende i dette kapitlet. Figuren under gjengir resultatene for dette spørsmålet. Kategorien 'vet ikke/ikke relevant' er her ikke medregnet i fordelingen. Det antas således at dersom respondenten har gradert målene på en skala fra 1-5 at en kan forvente at midlene skal kunne ha bidratt til disse målene. Dette gjelder for øvrig for de fleste av tabellene videre i rapporten.

Figur 4-1: I hvilken grad har midlene ført til...? (N = 223) – overordnet måloppnåelse⁶

Evalueringsresultatene tyder på at midlene har i størst grad hatt betydning for å styrke, sikre eller etablere arbeidsplasser, hvor 64 prosent svarer til sammen i noen eller stor grad. Det er også over halvparten av respondentene som har besvart dette spørsmålet som opplever at midlene har hatt i noen eller stor grad betydning for å gjøre stedet/kommunen/området mer attraktivt som reisemål, samt mer attraktivt som bosted eller lokaliseringsvalg for bedrifter, eller bidratt til videreutvikling av etablerte bedrifter i området. Tilskuddene har i minst grad bidratt til økt tilgjengelighet eller bedre lokale tjenester (25-26 prosent har svart i noen eller stor grad).

⁶ For bedre lesevennlighet er svaralternativene i tabellen presentert fra størst til minst. Dette er gjort i de fleste av tabellene i rapporten. I spørreskjemaet var svaralternativene imidlertid presentert for respondentene i stigende rekkefølge.

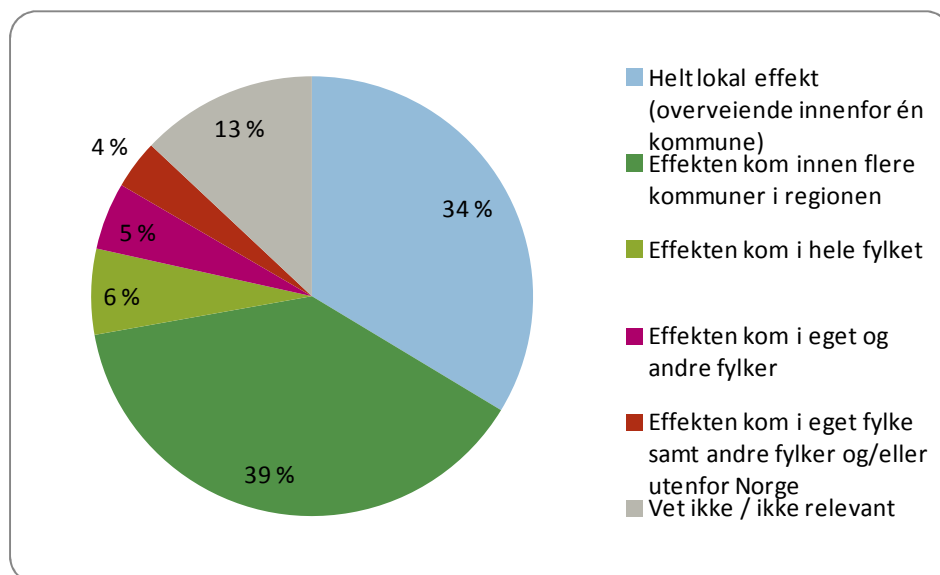
Resultatene kan således tyde på at effekten i stor grad begrense fraflytting framfor å øke tilflytting, jf kunnskapsmodellen i kapittel 6.

Ser vi eksempelvis på respondenter som mener at midlene i stor grad har bidratt til å styrke, sikre eller etablere arbeidsplasser, finner vi at dette i en rekke tilfeller handler om bedriftene som har økt antall ansatte som følge av midlene, og i stor grad økt sin omsetning på det regionale markedet. De fleste av disse virksomhetene er aksjeselskaper med få ansatte (under fem ansatte). Vi finner videre at dette i en tredjedel av tilfellene handler om mottakere som i gjennomsnitt har mottatt støtte 2,5 ganger fra fondene og en tredjedel som opplyser om at midlene også har ført til økonomisk støtte fra IN. Mer detaljerte analyser under vil også vise at midlene ofte har hatt en utløsende effekt for tilgang på andre midler, både private og offentlige. Lite overraskende har de fleste respondentene som har svart at midlene i stor grad bidrar til økt attraktivitet benyttet midlene til stedsutvikling og opprustningstiltak, eller til profilering og markedsføring av et område (68 prosent), men rundt en tredjedel har også fått tilskudd til egen virksomhet. De fleste av disse befinner seg i mindre kommuner (under 5000 innbyggere) i sentralitetssone 4 og 5 (rundt to tredjedeler befinner seg her). Kommunene kjennetegnes videre av høy sysselsetting i forretningssektoren, og til dels besøksnæringen.

Ser vi så til registerdata ser vi at respondenter som har oppgitt at midlene i stor grad har ført til eksempelvis sikring av arbeidsplasser og / eller økt attraktivitet finner vi at disse i hovedsak har fått midler fra små kommuner (under 5000 innbyggere) der sysselsetting er konsentrert i industri-, forretnings- eller besøksnæringen. Tilnærmet alle disse kommunene har relativt store utfordringer knyttet til utflytting og befinner seg i hovedsak i sentralitetssonene 4 og 5. De fleste befinner seg også i distriktspolitisk sone 4. Resultatene kan således tyde på at næringsfondsmidlene har hatt særlig verdi for mindre sentrale og mindre kommuner. Virkemiddelbruk (prioritering av direkte versus tilretteleggende tiltak) ser ut til å ha mindre betydning. På den annen side ser vi at tiltak finansiert av flere kommunale eller regionale fond har vist til bedre resultater enn tiltak finansiert av en kommune alene.

Videre ble respondentene bedt om å vurdere hvor geografisk konsentrert effektene har vært. Figuren under gjengir resultatene for denne analysen.

Figur 4-2: Hvor geografisk konsentrert har prosjektet eller midlene hatt effekt? (N = 223)

Som vist i figuren ovenfor mente 39 prosent av respondentene at "effekten kom innen flere kommuner i regionen", mens 34 prosent mente at prosjektet/midlene har hatt "helt lokal effekt (overveiende innenfor en kommune)". Det var 13 prosent som ikke visste eller opplevde dette som relevant. Videre mente 6 prosent at "effekten kom i hele fylket", mens 5 prosent mente at "effekten kom i eget og andre fylker". Den laveste andelen på 4 prosent mente at "effekten kom i eget fylke samt andre fylker og/eller utenfor Norge".

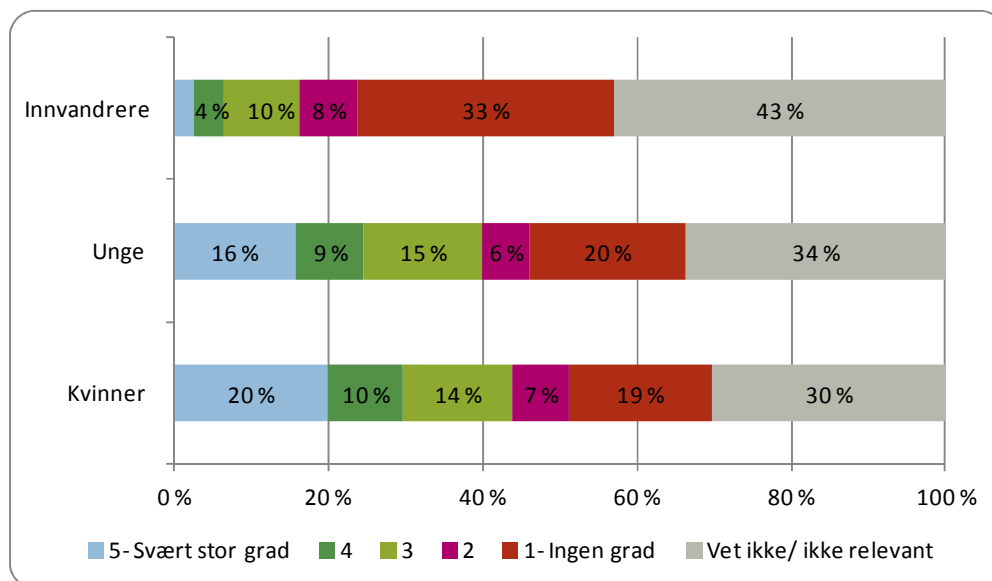
4.1.2 Kvinner, innvandrere og unge som prioriterte målgrupper

Økt prioritering av innvandrere og unge som dedikerte målgrupper står sentralt i distriktpolitiske satsinger⁷. Handlingsplanen for økt entreprenørskap i utdanningen (2009-2014) er et eksempel på dette. Handlingsplanen er et samarbeid mellom Kunnskapsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Nærings- og handelsdepartementet. Sentralt i planen er at utdanningssystemet – fra grunnskole til høyere utdanning – skal bidra til at dagens barn og unge blir nyskapende medarbeidere, både i privat og offentlig sektor. I tillegg skal unge potensielle bedriftsetablere få kompetanse om innovasjon og nyskaping. Slik skal de stå godt rustet ved oppstart av egne virksomheter. Hovedmålet for planen er at alle studenter innen høyere utdanning innen 2012 skal få kompetanse knyttet til nyskaping og innovasjon.

Regjeringens handlingsplan for mer entreprenørskap blant kvinner ble lagt frem i 2008⁸ og har som hovedmål å fremme entreprenørskap blant kvinner gjennom å styrke forutsetningene for at kvinner skal etablere og utvikle virksomheter og skape vekstbedrifter. Handlingsplanen er forankret i Soria Moria-erklæringen, og er motivert ut fra regjeringens generelle mål om å føre en aktiv politikk for innovasjon og verdiskaping. Satsingen på entreprenørskap blant kvinner er begrunnet med at det vil bidra til "meir verdiskaping, trygge og gode arbeidsplassar, meir likestilling og grunnlag for busetjing i alle delar av landet" (fra forordet, s.4), og det argumenteres med at en god politikk for entreprenørskap blant kvinner er en god politikk på de ulike departementenes politikkområder. Hovedbegrunnelsen for handlingsplanen er at de menneskelige ressurser – humankapitalen – er den viktigste ressursen for verdiskaping, og kvinner er sterkt underrepresentert som entreprenører i næringslivet. Det er således både argumenter for likestilling, verdiskaping og innovasjon som legges til grunn for satsingen.

For å koble denne evalueringen på nasjonalpolitiske mål om å prioritere kvinner, innvandrere og unge ble respondentene bedt om vurdere i hvilken grad midlene ble benyttet for å fremme disse tre gruppenes interesser. Resultatene gjengis i figuren nedenfor.

Figur 4-3: I hvilken grad ble midlene benyttet for å fremme følgende gruppers interesser? (N = 235)

Ut fra figuren ovenfor synes det som at midlene ble benyttet i minst grad for å fremme interessen blant innvandrere. Det var en noe større andel som benyttet midlene til å fremme interessen blant unge (til sammen svarte 40 prosent 3 eller mer). Blant de ovennevnte grupper, var det i midlertidig kvinner som midlene ble benyttet mest til (til sammen svarte 44 prosent 3 eller mer). Vi kan dermed konkludere med at regionale og kommunale næringsfond særlig bidrar til å styrke entreprenørskapssatsing blant kvinner.

⁷ Se for eksempel <http://www.regjeringen.no/nn/dep/krd/Dokument/proposisjonar-og-meldingar/stortingsmeldingar/2008-2009/stmeld-nr-25-2008-2009-/7/5.html?id=554683> kapittel 7.5 'Styrkje arbeidet med entreprenørskap' og <http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/dok/regpubl/prop/2009-2010/prop-1-s-20092010/5.html?id=580496> 'Programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk'

⁸ http://www.regjeringen.no/upload/KRD/Vedlegg/REGA/Rapporter/handlingsplan_kvinnelig_entreprenorskap.pdf

4.1.3 Politisk og symbolsk betydning

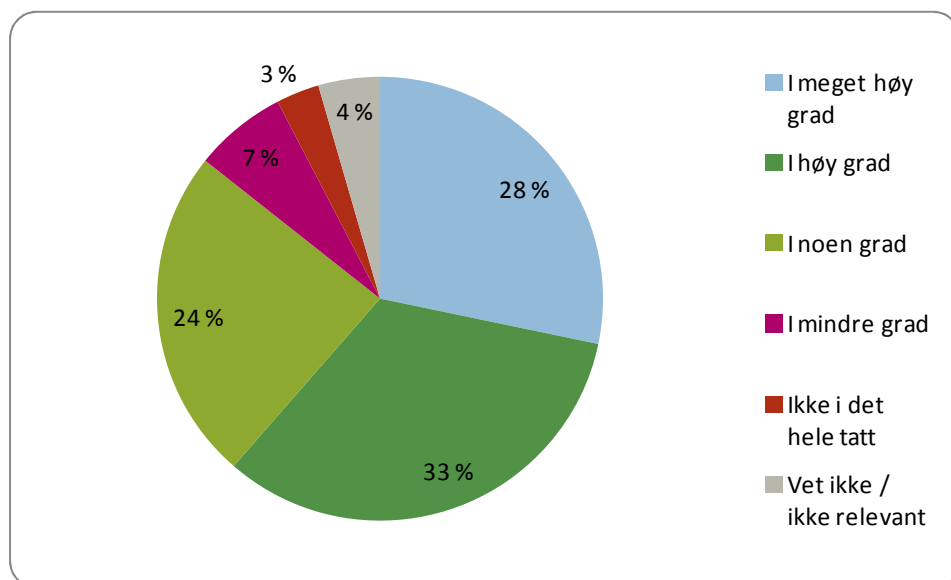
Forvalterne intervjuet i denne evalueringen opplevde generelt næringsfondene som viktige frie midler som kommunen selv kan disponere til næringsutvikling. Mange fremhevet at slike midler bør sees i sammenheng med at det ofte er små kommuner med små forhold og lite ressurser knyttet til næringsutvikling som disponerer midler til kommunale næringsfond, og at midlene dermed antas å ha en sentral betydning for kommunens bidrag til lokal nærings- og samfunnsutvikling.

Det ble tidlig i datainnsamlingen tydelig at flere av forvalterne mente fondet har en stor *politisk og symbolsk betydning* (18). Informantene fremhevet midlenes politiske og symbolske betydning for å vise at kommunen støtter utvikling av næringslivet og nyetablering. En informant formulerte dette som at "staten står bak" og gir "et klapp på skulderen" og starthjelp til de som etablerer seg. Det ble trukket frem at kommunene har med dette kunnet vise et aktivt ansvar for lokal nærings- og stedsutvikling, og signaleffekten av at kommunen har mulighet for å støtte næringslivet ble fremhevet som viktigere enn de konkrete resultatene av midlene. Dette hang igjen ofte sammen med at midlene ble spredt godt utover, og enkelteffekter er derfor vanskelig å fange opp, i betydningen "alle skal få". I tilfeller hvor den politiske betydningen ble vurdert som stor, mente flere av informantene at politiske prioriteringer tildels veier tyngre enn objektive krav til søkeren om bidrag til lokal næringsutvikling, egenkapital, nyskapning osv. Det ble av enkelte trukket frem at ble midlene tidligere ble omtalt som "ordfører-pengene".

Den fremste konsekvensen av at fondene har sterk politisk og symbolsk betydning kom til uttrykk gjennom sitater av typen "alle skal få", og at midlene deles utover på alle søkere, fremfor å konsentrere midlene på færre, men mer strategiske satsninger. To informanter fremhevet at praktiseringen og tildelingen av midlene ble oppfattet som "løssluppet". Det ble forklart med at det har vært en lav terskel for å innvilge prosjekter og få økonomiske kriterier for å motta støtte. Flere informanter problematiserte videre at det kan være vanskelig å måle direkte resultater av fondsmidlene nettopp på grunn av hvordan midlene brukes.

For å teste hypotesen om at midlene har en betydning for kommunens eller regionrådets rolle som pådriver for lokal og nærings- og samfunnsutvikling ble spørsmålet stilt til respondentene i spørreundersøkelsen. Figuren nedenfor viser resultatene for dette spørsmålet.

Figur 4-4: I hvilken grad mener du kommunale/regionale næringsfond bidrar til å styrke kommunen/regionrådet sin rolle som pådriver for lokal nærings- og samfunnsutvikling? (ett svar) (N = 223)

Som vist i figuren ovenfor svarte 33 prosent av respondentene at næringsfondene i høy grad bidrar til å styrke kommunen / regionrådets rolle som pådriver for lokal nærings- og samfunnsutvikling, og 28 prosent av respondentene som mente dette "i meget høy grad" tilfelle.

Intervjuene viste videre en tendens mot at jo mer samarbeid det var mellom kommuner, spesielt i regionrådene, så avtok den symbolske verdien. Dette understøtter resultatene over, som også viser at tilsagnstørrelsene generelt er større for regionale tiltak. Informantene trakk også frem at

det ofte handler om større prosjekter og samfinansiering. Det blir dermed særlig viktig for evalueringen å se hvorvidt større prosjekter og samfinansiering gir bedre resultater enn direkte støtte til enkeltvirksomheter, som vi vet er langt mer vanlig i enkeltkommuner som forvalter midlene alene. Flere etterlyste også mer konsentrert satsning av midlene (14), gjerne knyttet opp mot kommunens egne strategiplaner, eller at fondene ble sett i en mer regional sammenheng, og presiserte at det dermed ville være lettere å se konkrete effekter av fondsmidlene.

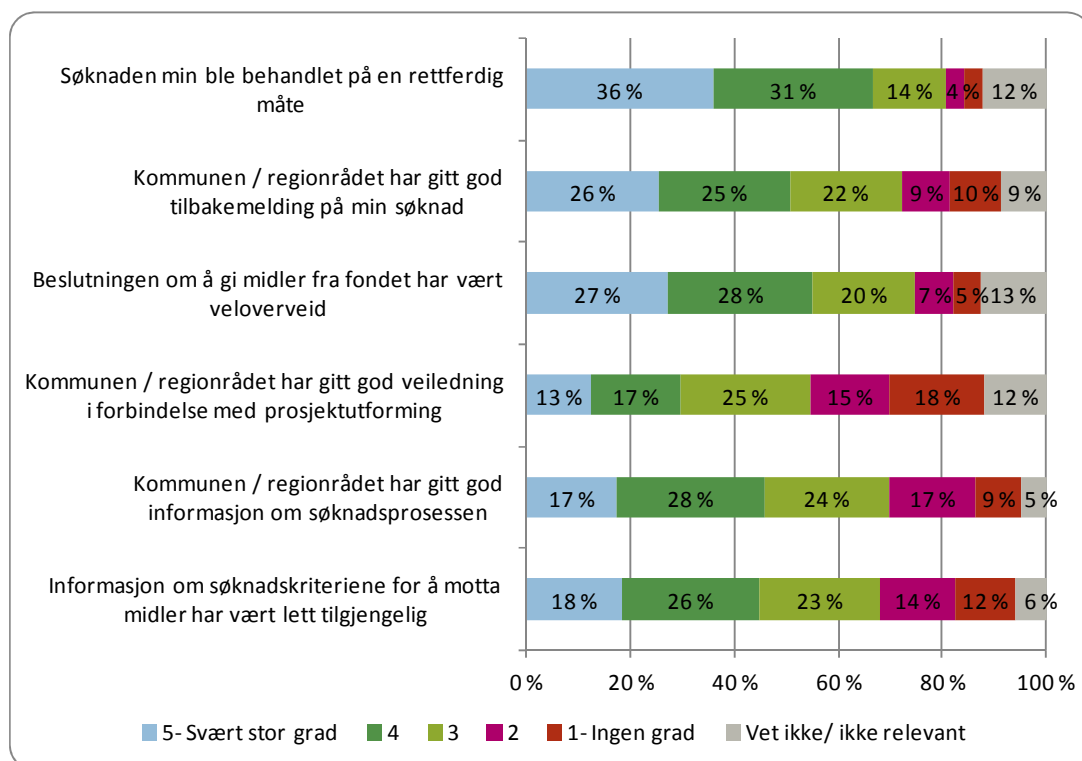
4.1.4 Betydning av kommunens slagkraft

Som analysen over har vist er det relativt stor variasjon i bruken av midler, og fokuset varierer fra bidrag til konkret næringsutvikling (og ivaretagelse) til mer generelle tiltak knyttet til markedsføring. I tillegg har intervjuene og breddeundersøkelsen vist at midlene brukes ofte i samspill med andre midler, eksempelvis gjennom LUK-prosjekter (Lokal samfunnsutvikling i kommunene) som også oppfordrer til tett samarbeid med fylkeskommunen om å stimulere til utviklingen av mer attraktive lokalsamfunn, eller i samspill med kraftfond der dette er tilgjengelig. NORUT konkluderte således i 1996 at midlene var godt integrert med øvrig næringsarbeid i kommunene (som svarte på undersøkelsen).

I intervjuer med fondsforvaltere ble det i over halvparten av intervjuene (31) poengtert midlene har bidratt til samarbeid med andre virkemiddelaktører, og således gitt kommunen økt slagkraft innenfor næringsutvikling. Det kan således tyde på at flere kommuner er mer orientert mot det øvrige virkemiddelapparatet enn NORUT fant i 1996. Disse mente også i hovedsak å ha gode samarbeid og en tydelig ansvarsfordeling med både IN og fylkeskommunene, og var videre fornøyd med egen forvaltning av midlene. Hovedvekten av disse informantene (22) mente også å ta et aktivt ansvar for lokal nærings- og stedsutvikling. Enkelte trakk frem at de har satt av en egen stilling med ansvar for næringsutvikling i forbindelse med samarbeidsavtalen med IN, som nettopp stiller krav om dette.

For å styrke disse betraktningene blant forvalterne ble det stilt spørsmål til tilskuddsmottakerne om hvordan de opplevde møtet med fondsforvalterne. Spørsmålet ble formulert med påstander, slik figuren under viser.

Figur 4-5: Vurdering av påstander om forvaltningen av næringsfondsmidlene (N = 223)

Flesteparten opplevde at søknaden ble behandlet på en rettferdig måte (til sammen 81 prosent som svarte 3 eller mer), at beslutningen om å gi midler fra fondet har vært veloverveid (til sammen 75 prosent som svarte 3 eller mer), og at kommunen/regionrådet har gitt god tilbakemelding på deres søknad (til sammen 73 prosent som svarte 3 eller mer). De var noe

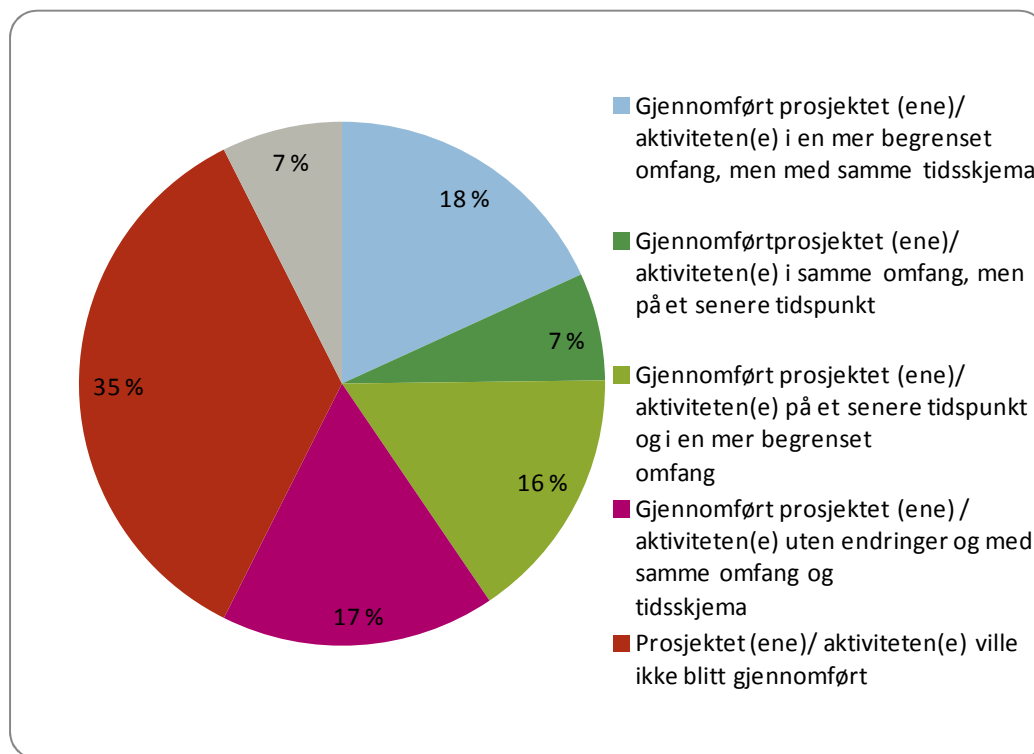
mindre, men likevel gjennomsnittlig godt fornøyde med at kommunen/regionrådets veiledning i forbindelse med prosjektutforming (til sammen 55 prosent svarte 3 eller mer), at de også har gitt god informasjon om søknadsprosessen (til sammen 69 prosent svarte 3 eller mer), og at informasjonen om søknadskriteriene for å motta midler har vært lett tilgjengelig (til sammen 67 prosent svarte 3 eller mer).

På den annen side uttrykte 8 av forvalterne uttrykte at de var misfornøyd med egen forvaltning. I intervjuene fremhevet disse forvalterne at egen forvaltning kunne vært mer effektiv og bedre organisert. Kun to av disse åtte har egen stilling knyttet til næringsutvikling, og de har hatt lite samarbeid med IN og FK, og sjelden med andre kommuner. Det ble spesielt trukket frem at de opplevde å være "ensomme ulver i kommunen", og ønsket konkret mer samarbeid. De som uttrykte misnøye med egen forvaltning trakk også fram at det var for mye rapportering og byråkrati for å forvalte lite midler, noe som kan henge sammen med at ansvaret for næringsfondene er satt til for eksempel jordbrukssjef, rådmann eller ordfører. De som var misfornøyd sa også tydelig at fondet spilte en liten betydning for kommunen og enkeltbedrifter

4.1.5 Addisjonalitet

Et meget viktig spørsmål i evalueringen har vært midlenes addisjonalitet (hva ville skjedd dersom midlene ikke ble mottatt). Figuren nedenfor gjengir resultatet for dette spørsmålet for alle tilskuddsmottakerne som har besvart undersøkelsen.

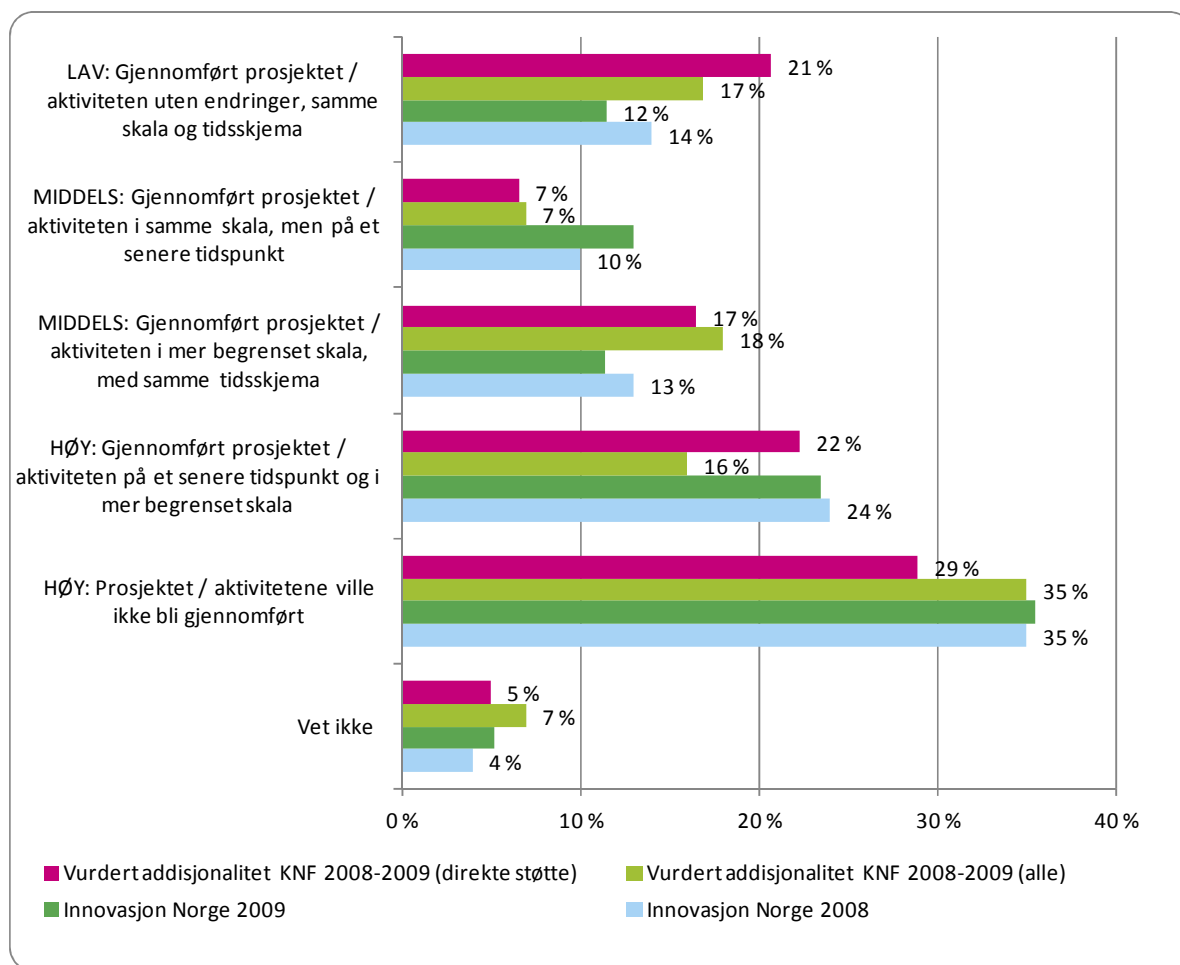
Figur 4-6: Hva ville skjedd dersom du ikke hadde fått midlene? (ett svar) (N= 242)

Som vist i figuren ovenfor svarte 35 prosent at dersom de ikke hadde fått midlene, ville "prosjektet(ene)/aktiviteten(e) ikke blitt gjennomført". Det var 18 prosent av respondentene som mente at de ville "gjennomført prosjekt(ene)/aktiviteten(e) i et mer begrenset omfang, men med samme tidsskjema". Videre mente 17 prosent av respondentene at de ville "gjennomført prosjektet(ene)/aktiviteten(e) uten endringer og med samme omfang og tidsskjema". Det var 16 prosent av respondentene som mente at de ville "gjennomført prosjekt(ene)/aktiviteten(e) på et senere tidspunkt og i et mer begrenset omfang". Det var 7 prosent av respondentene som svarte at de ville gjennomført prosjekt(ene)/aktiviteten(e) i samme omfang, men på et senere tidspunkt. En lik andel svarte de ikke vet hva som ville skjedd dersom de ikke hadde fått midler.

Som sammenligningsgrunnlag viser figuren nedenfor antatt addisjonalitet for INs kunder i 2008 og 2009, samt addisjonalitetsvurdering gjort av alle tilskuddsmottakere i denne evalueringen og tilskuddsmottakere som mottok tilskudd til egen bedrift eller planlagt bedrift (direkte støtte).

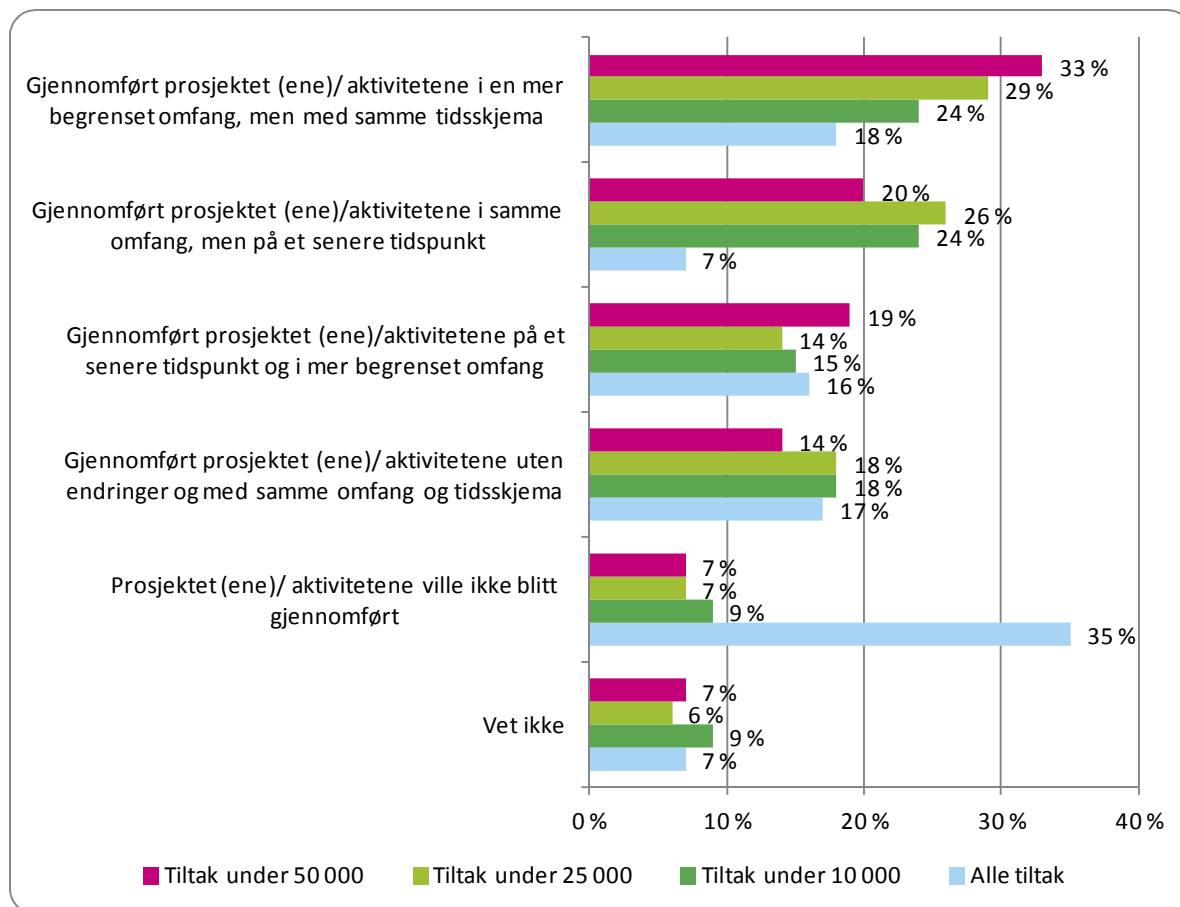
Figur 4-7: Addisjonalitetssammenligning mellom næringsfondstilskudd og INs kunder

Generelt viser evalueringsresultatene en god overensstemmelse mellom midler fordelt over kommunale og regionale næringsfond og blant INs kunder. Mer detaljert viser evalueringen en høyere andel tilskuddsmottakere med lav addisjonalitet, samt et funn om at addisjonalitet for næringsfondsmottakere handler mer om *omfang* enn om tidspunkt for gjennomføring i forhold til INs kunder. Der 12-14 prosent av INs kunder vurderte at de ville gjennomført prosjektet eller aktiviteten uten endringer i samme skala og med samme tidsskjema var det 21 prosent av direkte støttemottakere (egen bedrift eller planlagt bedrift) som svarte det samme (17 prosent av alle tilskuddsmottakere). Det var også en lavere andel direkte støttemottakere i næringsfondene som vurderte at prosjektet eller aktivitetene ikke ville gjennomføres enn blant INs kunder.

Et viktig spørsmål i evalueringen har videre vært å vurdere om størrelsen på tilskuddet har hatt betydning for hva midlene har bidratt med. Figuren nedenfor ser derfor på addisjonaliteten ved tiltakene fordelt på tre grupper (alle tiltak under henholdsvis 10 000, 25 000 og 50 000), sammenlignet med alle tiltak.

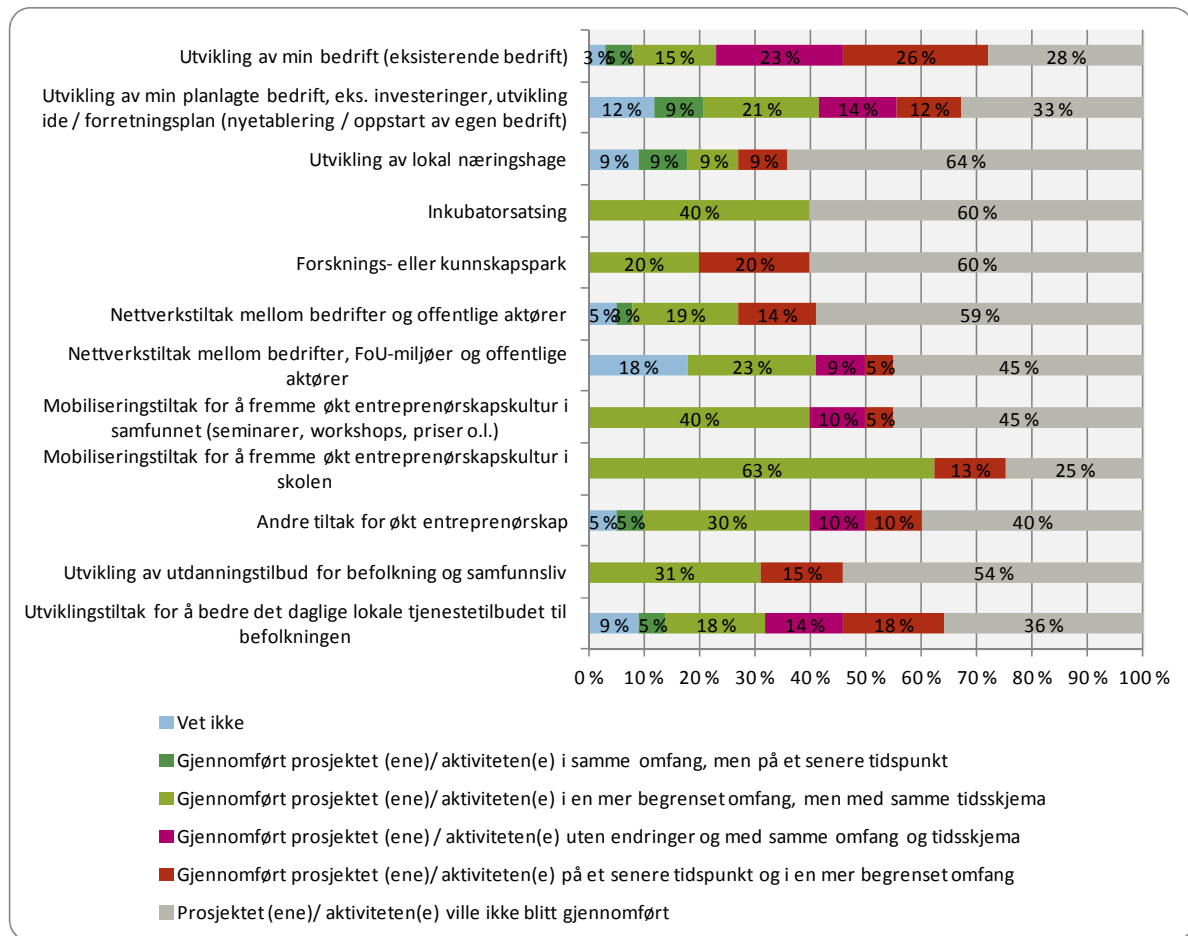
Figur 4-8: Addisjonalitet for ulike størrelse på tilskuddene

Lite overraskende viser figuren over at de *små tilskuddene* (under 50 000, under 25 000 og under 10 000) ser til å ha *lavere addisjonalitet* enn alle tiltakene samlet sett. I alle de tre gruppene er det under 10 prosent som har vurdert at prosjektet eller aktivitetene ikke ville blitt gjennomført uten tilskuddet. I alle de tre gruppene har respondentene oppgitt at prosjektet eller aktivitetene ville ha blitt gjennomført i *et mer begrenset omfang*, men med samme tidsskjema. Disse resultatene bør imidlertid ikke leses i isolasjon, særlig med hensyn til at evalueringen viser til en utløsende effekt blant tilskuddsmottakerne for andre typer finansiering, både privat og offentlig. Dette stemmer godt overens med NORUTs evalueringsresultater fra 1996.

Datagrunnlaget gir også mulighet til å vurdere addisjonalitet ut fra hva midlene er benyttet til. Figuren nedenfor viser denne fordelingen.

Figur 4-9: Hva ble midlene benyttet til? (flere kryss mulig) (N = 236)

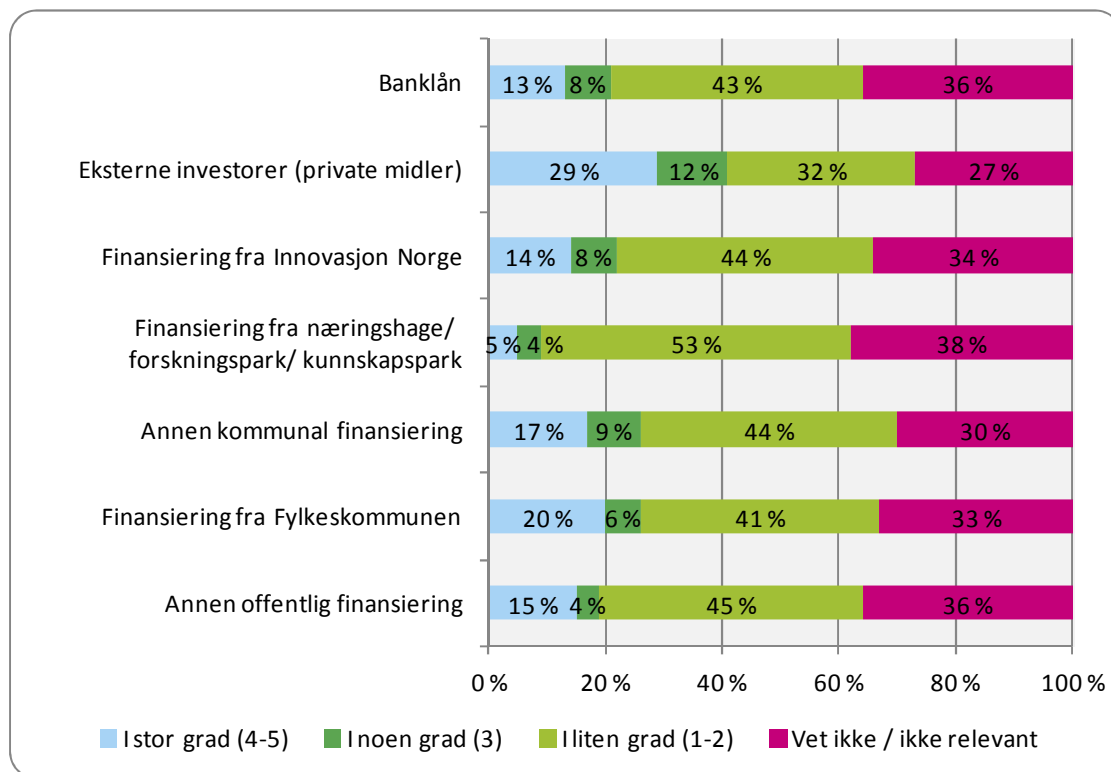

Som figuren over viser har addisjonaliteten vært særlig høy for tilskudd til forsknings- eller kunnskapspark (80 prosent vurderes til 'høy addisjonalitet') og utvikling av næringshage (73 prosent vurderes til 'høy addisjonalitet'). Her skal det imidlertid merkes at utvalget er begrenset, og at resultatene således ikke bør overtolkes. Figuren fremhever imidlertid noen sentrale funn, slik som at mobiliseringstiltak for å fremme økt entreprenørskapstiltak (både i skolen og ellers) ligger addisjonalitetsbidraget særlig i at midlene øker *omfanget* av satsingene.

Et naturlig neste skritt i analysene kan være å se på hvorvidt addisjonalitetsnivået har betydning for hvorvidt tilskuddene bidrar til at mottakerne har fått finansiering fra andre private og offentlige aktører. Detaljerte analyser viser i denne sammenheng at tilskuddsmottakere med lav eller middels addisjonalitet generelt mener at midlene på den ene siden i mindre grad har ført til annen offentlig finansiering men at det i *større grad har ført til private midler* enn populasjonen som helhet (en tredjedel av respondentene i denne gruppen har opplyst om dette, mot 13 prosent av alle respondentene). Samtidig ser vi at dette i mindre grad knyttes til banklån. Det kan således tyde på at selv om addisjonaliteten for kommunale og næringsfond er mindre i henhold til den etablerte addisjonalitetsskalaen at midlene nettopp *utløser andre private midler*. Det er imidlertid verdt å fremheve, som analysene under vil vise, har dette i mindre grad vært tilfelle for entreprenører.

Det vil videre være naturlig å spørre om hva eventuelle andre finansieringskilder har betydd for resultatene som er kartlagt i denne evalueringen. Resultatene for dette spørsmålet gjengis nedenfor.

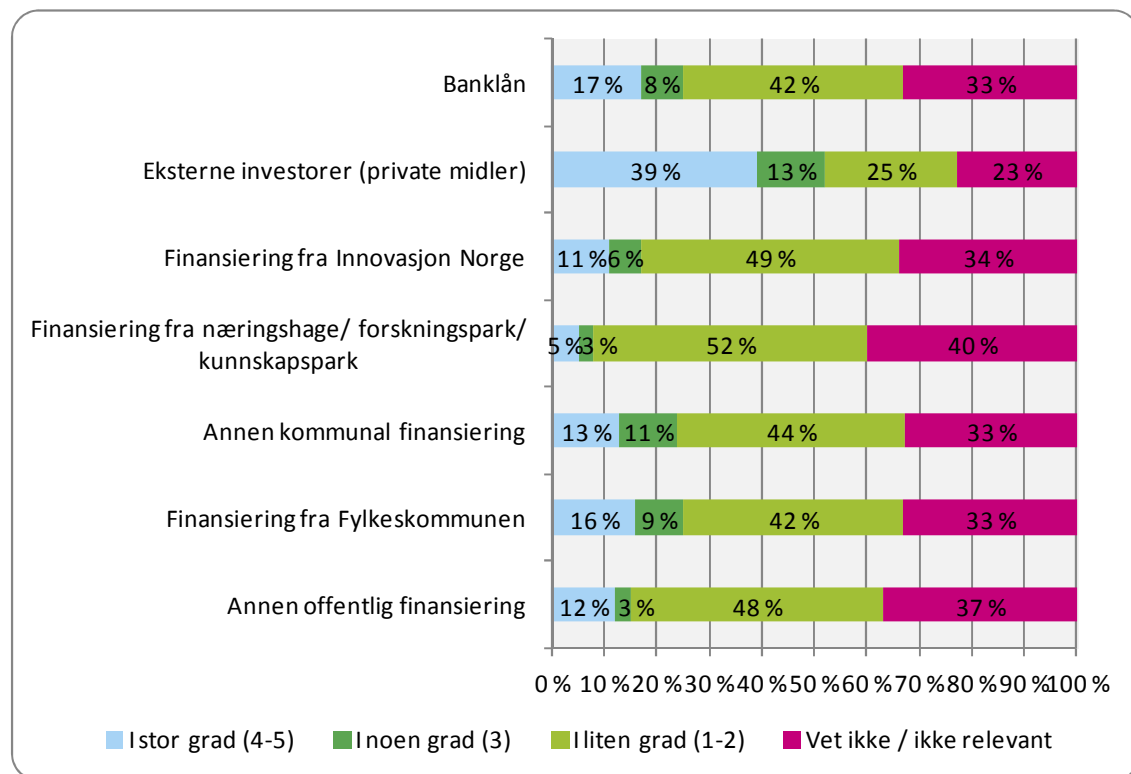
Figur 4-10: Hvilken betydning har eventuelle andre finansieringskilder hatt for resultatene du har vurdert over? (N = 95)

Som vist i figuren ovenfor var det en overvekt av respondenter i alle kategoriene som enten svarte at andre kilder i liten grad har hatt betydning for resultatene eller "vet ikke/ikke relevant". I kategorien "eksterne investorer (private midler)" var det i midlertidig noe mindre overvekt av disse to svaralternativene, og i noe grad benyttet mer de andre svaralternativene, sett i forhold til de andre kategorier. Det er interessant å se at 14 prosent av respondentene mener finansiering fra IN har hatt stor betydning for resultatene. Disse inkluderer i hovedsak bedrifter og etablerer, men det er også respondenter som har svart på vegne av næringshager som har oppgitt dette svaret.

Videre kan det være interessant å bygge på funn over, og se om resultatene skiller seg for gruppen med respondenter som har vurdert tilskuddene til lav eller middels addisjonalitet. Resultatene for denne analysen vises i figuren under.

Figur 4-11: Hvilken betydning har eventuelle andre finansieringskilder hatt for resultatene du har vurdert over? (N = 95) (tiltak med lav og middels addisjonalitet)

Figuren over bekrefter at tilskudd med lav eller middels addisjonalitet i større grad påvirkes av eksterne midler, og da særlig private midler (også gjennom banklån). Over halvparten av respondentene i denne gruppen har fremhevet at midler fra eksterne investorer har påvirket resultatene, og 39 prosent har svart i stor grad.

4.2 Direkte støtte til bedrifter og entreprenører

I perioden 2008-2009 referer innrapporterte data til 74 millioner kroner tilført som direkte støtte til bedrifter og entreprenører, hvorav 57 millioner kroner ble tilført etablerte eller nye bedrifter og 13 millioner kroner som etablererstøtte til gründere. De gjenstående fire millionene ble tildelt som næringsrettede kompetansehevingstiltak eller transportstøtte. Til sammen har dette utgjort 1516 tiltak, hvorav 90 prosent er plassert i de tre første kategoriene.

I dette kapitlet presenteres resultater knyttet til midler gitt som direkte støtte til bedrifter og entreprenører. Vi gjør oppmerksom på at respondenten her kunne svare flere alternativer, og at de to spørsmålsgruppene således ikke er gjensidig utelukkende.

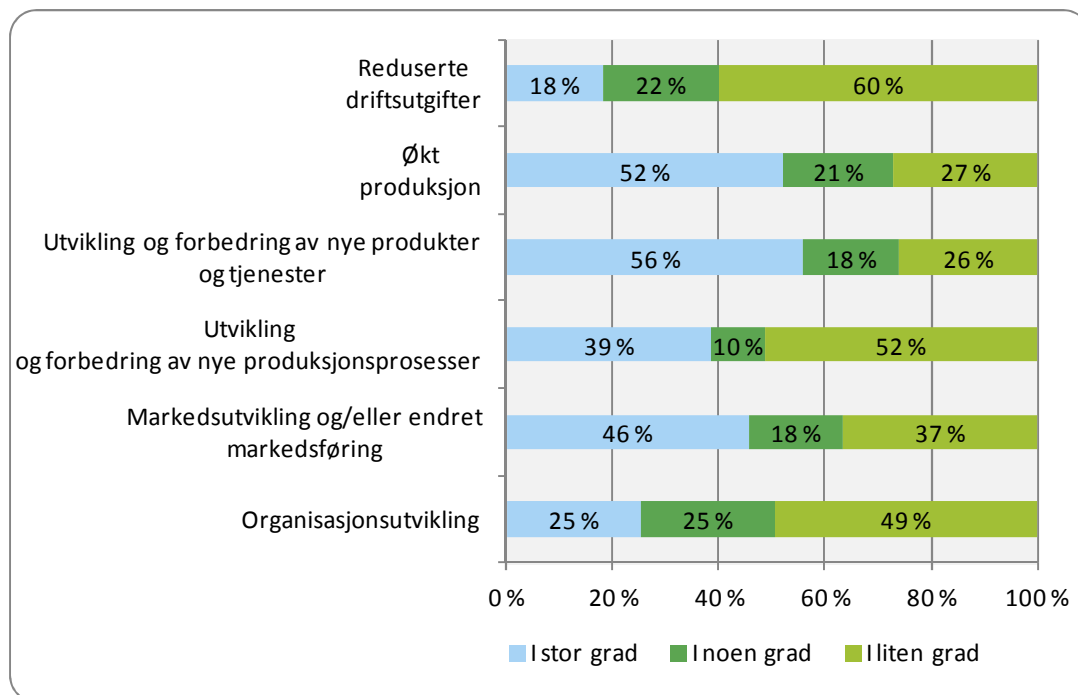
4.2.1 Direkte støtte til bedrifter

Som nevnt over ble 57 millioner kroner tilført etablerte bedrifter (77 prosent av tilsagn gitt som direkte støtte), basert på innrapportert informasjon. 36 prosent av respondentene har besvart undersøkelsen på vegne av egen bedrift, og korresponderer således godt med at 38 prosent tiltakene i innrapporterte data refererte direkte støtte til etablerte bedrifter.

Hovedformålet med undersøkelsen var å innhente informasjon om resultater og effekter av midlene. Figuren nedenfor viser prosentvis fordeling av hvilke resultater virksomhetene mente midlene har ført til, vurdert på en skala fra en til fem.

Tatt i betraktning av at tilskuddene som gis direkte til bedrifter ofte er relativt små, og at ordningen har andre forventninger knyttet til seg enn eksempelvis INs tjenester, ble det tatt en beslutning om å begrense undersøkelsens fokus på innovasjonsparametre. Figuren nedenfor er sammenlignbar med INs indikatorer, men denne undersøkelsen har ikke innhentet informasjon om uttømmende detaljer rundt de enkelte parametrene (eks. om endringer i organisasjon knyttet til kompetanseheving eller atferdsendring). Dette er referert til som 'bidrag til innovasjon på hovedområder' i INs kundeeffektundersøkelse.

Figur 4-12: I hvilken grad har midlene ført til...? (N= 80) – resultater for bedrifter

Innenfor de enkelte svarkategorier er det noe ulik respons på i hvilken grad midlene har ført til ulike endringer i bedriften. Størst bidrag har ordningen gitt til utvikling og forbedring av nye produkter og prosesser og økt produksjon, etterfulgt av markedsutvikling og/eller endret markedsføring. Over halvparten av respondentene mente midlene i stor grad har bidratt til å utvikle eller forbedre nye produkter og tjenester (56 prosent), etterfulgt av 52 prosent som mente midlene i stor grad har ført til økt produksjon.

Det var færrest som mente midlene har ført til reduserte driftsutgifter, der hele 60 prosent mente dette i liten grad har vært tilfelle. Blant de som opplevde en grad av reduserte driftsutgifter, svarte flest at de i noen grad har funnet sted (22 prosent). Deretter mente 52 prosent at midlene i liten grad har ført til utvikling og forbedring av nye produksjonsprosesser. På den andre siden var det flere av de som mente dette var tilfelle, som mente dette i stor grad har funnet sted (39 prosent). Når det kommer til organisasjonsutvikling svarte flest av respondentene at det i liten grad har ført til organisasjonsutvikling (49 prosent). Blant de som opplever at det har medført en grad av organisasjonsutvikling svarte like mange at dette i noen eller stor grad har funnet sted (25 prosent).

Ser vil til INs kundeeffektundersøkelse ser vi at INs kunder i samme periode forventet relativt like resultater. Eksempelvis var det 77 prosent av INs kunder som forventet produkt-/tjenesteutvikling i 2008 (73 prosent i 2009) i noen eller stor grad. Tilsvarende tall i figuren over viser til at 74 prosent av respondentene i denne undersøkelsen mener de har skapt like resultater⁹. Fordelingen mellom kategoriene i noen og stor grad er også relativt lik. Tabellen nedenfor viser en mer detaljert sammenligning for de tre ordningene i 2008 og 2009 (forventede resultater) og resultater fra denne evalueringen av KNF midler i samme periode, der respondentene har vurdert bidrag til 4 og 5 på en skala på 1-5 (tilsvarer 'i stor grad' i figuren over).

⁹ NB! Her sammenlignes vurdering av forventede resultater ved mottatt tilskudd (IN) og opplevde resultater 2-3 år etter mottatt tilskudd (KNF).

Tabell 4-1: Forventet utvikling på bakgrunn av distriktsrettede risikolån, distriktsutviklingstilskudd, eller etablererstipend i 2008 og 2009, sammenlignet med resultater fra evalueringen av KNF midler i samme periode

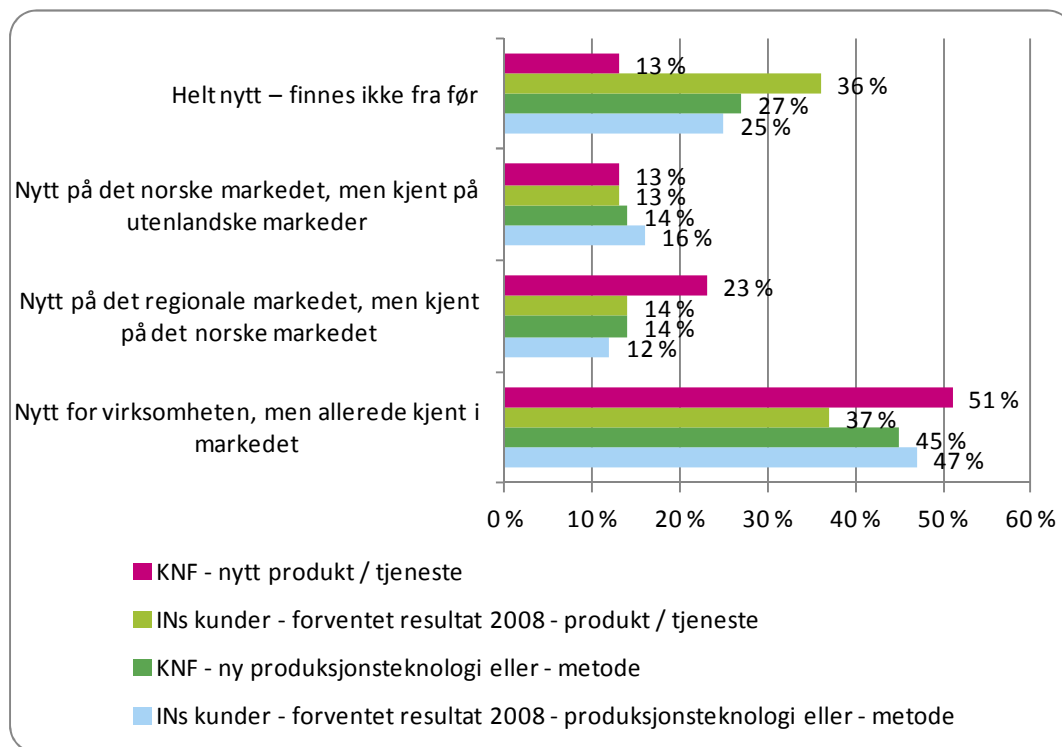
	Produkt- og tjenesteutvikling	Prosessutvikling	Markedsutvikling/-føring	Organisasjonsutvikling
KNF	56 prosent	39 prosent	46 prosent	25 prosent
Samlet IN kunder - 2008	62 prosent	38 prosent	49 prosent	34 prosent
Samlet IN kunder - 2009	47 prosent	30 prosent	39 prosent	25 prosent
Distriktsrettede risikolån - 2008	71 prosent	58 prosent	65 prosent	46 prosent
Distriktsrettede risikolån - 2009	59 prosent	52 prosent	48 prosent	29 prosent
Distriktsutviklings-tilskudd - 2008	79 prosent	49 prosent	65 prosent	44 prosent
Distriktsutviklings-tilskudd - 2009	61 prosent	35 prosent	53 prosent	34 prosent
Etablererstipend 2008	82 prosent	39 prosent	60 prosent	41 prosent
Etablererstipend 2009	68 prosent	33 prosent	57 prosent	28 prosent

Tabellen viser at selv om resultatene er høyest for KNF for bedrifter i forbindelse med produkt- og tjenesteutvikling og markedsutvikling/-føring er dette lavere resultater enn hva INs kunder forventet i samme periode, særlig for de tre relevante ordningene hos IN. Dette kan tyde på at det er mindre innovasjon i næringsfondsordningen enn blant INs kunder. Samtidig er det verdt å merke seg at INs resultater er basert på *forventede resultater*, og sier således ingenting om dette faktisk har funnet sted. Til neste år vil etterundersøkelsen for INs 2008-kull publiseres, og vil med stor sannsynlighet justere denne sammenligningen noe.

For å underbygge denne påstanden viser figuren under evalueringsresultater knyttet til nyhetsverdien ved eventuelle nye produkter/tjenester og ved produksjonsteknologi- eller metode. For sammenligningens skyld er evalueringsresultatene sammenstilt med forventede resultater blant Inn kunder i 2008¹⁰. Merk at prosentandelen er regnet ut fra de som har svart at midlene *har ført til* nye produkter/tjenester og/eller produksjonsteknologi – eller metode. Kategorien vet ikke/ikke relevant er utelukket i denne analysen, på samme måte som i INs egen rapport.

¹⁰ Detaljerte tall for de tre ordningene er ikke tilgjengelig i INs rapport for de som mottok støtte i 2008. Disse dimensjonene diskuteres ikke i rapporten for de som mottok støtte i 2009.

Figur 4-13: Hvis det er utviklet et nytt produkt/tjeneste/Hvis det er utviklet ny produksjonsteknologi eller metode, hvordan vil du beskrive resultatet? (ett svar) (N = 69)

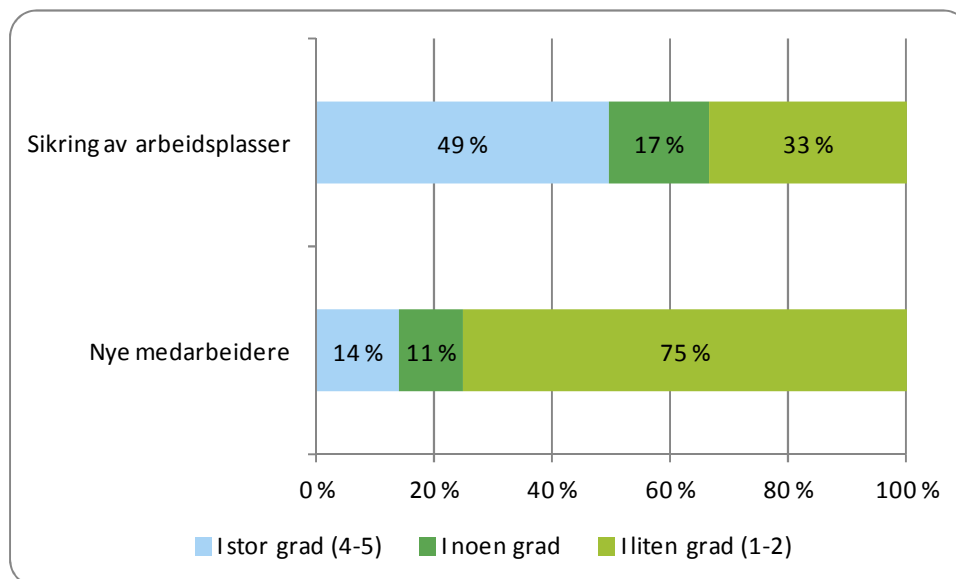

Først vil vi minne om at KNF midlene særlig har bidratt til nye produkter/tjenester. Ser vi på resultatene ser vi at det er flere av disse som er nye for virksomheten, men kjent i markedet heller enn blant INs kunder. Innovasjonsverdien kan således sies å være lavere enn for INs kunder. Det er også flere av KNFs mottakere som viser til nye produkter/tjenester på det regionale markedet som er kjent på det norske markedet. Det er betraktelig færre som mener at produktene/ tjenestene er helt nye (finnes ikke fra før). Kun 13 prosent av respondentene i evalueringen har gitt tilbakemelding om dette, mot 36 prosent av INs 2008 kunder.

Evalueringen tyder på at det er mindre innovasjon blant tilskuddsmottakere fra kommunale og regionale næringsfond enn hos IN. Samtidig er det høye forventninger til at nettopp disse midlene skal gi en sysselsettingseffekt for nærmiljøet. Bedriftene ble derfor bedt om å vurdere i hvilken grad midlene har bidratt til ansettelse av nye medarbeider eller sikring av eksisterende arbeidsplasser. Resultatene vises i figuren under¹¹.

¹¹ Merk at kategorien 'vet ikke / ikke relevant' er utelukket fra denne fordelingen, på lik linje med analysene over. Dette står i samsvar med analysene gjort i INs undersøkelser

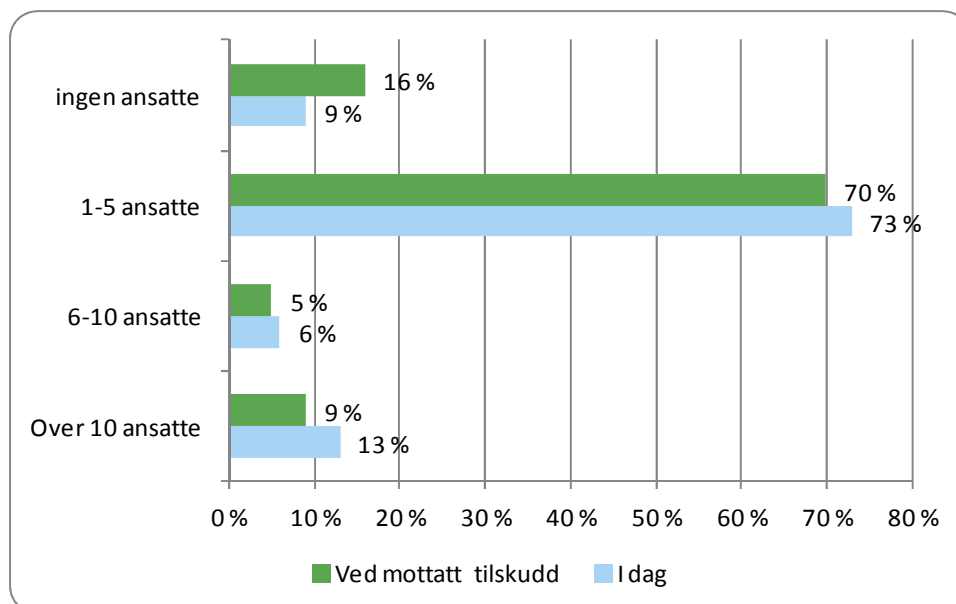
Figur 4-14: I hvilken grad har midlene/prosjektet bidratt til ansettelse av nye medarbeidere eller sikre eksisterende arbeidsplasser? (N = 75)

Figuren over viser at direkte tilskudd til bedrifter gjennom kommunale og regionale næringsfond i større grad bidrar til sikring av eksisterende arbeidsplasser mer enn nye ansettelser. Nærmere halvparten av respondentene mener dette i stor grad (4-5 på en skal fra 1-5) har vært tilfelle. Med andre ord har det handlet mer om å *ivareta* lokal næringsstruktur enn å *videreutvikle* den.

Figuren nedenfor viser fordelingen mellom bedriftenes størrelse det året de mottok støtte og i dag (målt i antall ansatte).

Figur 4-15: Hvor mange ansatte hadde din bedrift i det året du mottok tilskuddet/Hvor mange ansatte har bedriften i dag? (N = 80)

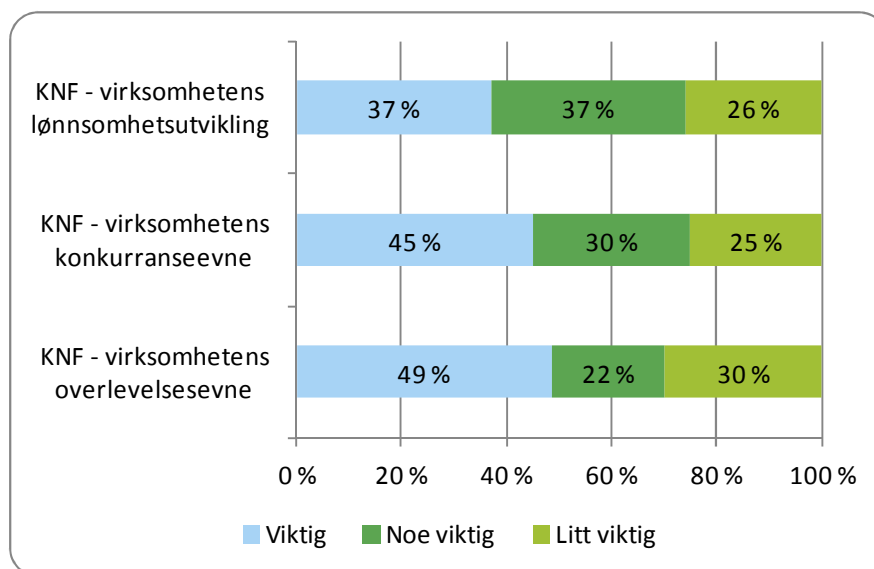
Det er størst andel av bedrifter som både i dag og når de mottok tilskudd som har mellom "1-5 ansatte" (73 prosent bedrifter i dag, mot 70 % når de mottok tilskuddet). Den nest største kategorien var "ingen ansatte" (16 prosent bedrifter når de mottok tilskuddet, mot 9 prosent bedrifter i dag), etterfulgt av "over 10 ansatte" (9 prosent bedrifter når de mottok tilskuddet, mot 13 prosent bedrifter i dag). Det var færrest bedrifter som hadde mellom "6-10 ansatte" (5 prosent bedrifter når de mottok tilskuddet, mot 6 prosent bedrifter i dag). Videre ble bedriftene bedt om å oppgi omsetning det året de mottok tilskudd og bedriftens omsetning i dag. I gjennomsnitt hadde de deltagende bedriftene en omsetning på 6.1 millioner kroner da de mottok tilskuddet. Dette har imidlertid økt til 7.2 millioner kroner i dag. Vi kan dermed konkludere med

at ordningen treffer i all hovedsak mindre virksomheter. Disse funnene stemmer godt overens med resultatene fra Østlandsforsknings kartlegging fra 2006.

Hos IN hadde nesten 80 prosent av sakene i 2008 relaterte til bedrifter med færre enn fem ansatte. Disse er ofte bedrifter i tidlig fase eller gründere som ikke har ansatte. Utviklingen i andel av saker med bedrifter med færre enn 5 ansatte har imidlertid vært synkende fra 2004 til 2007, før den gjør et hopp oppover i 2008. Dette skyldes først og fremst at antallet saker generelt går ned, men at antallet saker knyttet til større bedrifter går mer ned enn saker knyttet til mindre bedrifter¹². Denne evalueringen viser dermed at INs kunder og tilskuddsmottakerne over kommunale og regionale næringsfond deler de samme karakteristika.

Figuren nedenfor viser respondentenes vurdering av hvor viktig tilskuddet har vært for virksomhetens overlevelsessevne, konkurranseevne og lønnsomhetsutvikling. Alle som oppga å svare på undersøkelsen på vegne av egen bedrift har besvart dette spørsmålet.

Figur 4-16: Hvor viktig har tilskuddet/prosjektet vært for... (N = 76)

Figuren over viser at tilskuddene har vært viktigst for virksomhetens overlevelsessevne¹³. 49 prosent av respondentene mente midlene har vært viktig for virksomhetens overlevelsessevne, etterfulgt av 45 prosent som har svart det samme for virksomhetens konkurranseevne. Her er det imidlertid flere respondenter som har svart at midlene har vært noe viktig for virksomhetens konkurranseevne. Legges de to siste kategoriene sammen er det også flere som har svart at midlene har vært noe viktig eller viktig for virksomhetens lønnsomhetsutvikling.

Resultatene skiller seg dermed ikke drastisk fra INs resultater. For 2008-kullet ble det for eksempel konkludert med at midlene var viktige for bedriftenes økonomiske bærekraft, og da spesielt for bedriftenes fremtidige lønnsomhetsutvikling og konkurranseevne, og i noe mindre grad for deres overlevelse. Ser vi nærmere på resultatene finner vi imidlertid større forskjeller. For 2009-kullet var det for eksempel 77 prosent av alle INs kunder som anså midlene som viktige (skår 4 og 5) i forhold til overlevelse (en betydelig økning fra 2008). Her ser vi at evalueringsresultatene har relativt mye lavere score, der 49 prosent har svart det samme i vår undersøkelse. Dette kan til dels skyldes et *bias* hos INs kunder som har vurdert *forventet betydning*, mens respondentene i denne undersøkelsen har vurdert *faktisk betydning*. Den nye IN etterundersøkelsen for 2008-kullet som kommer i 2012 vil bli meget interessant å sammenligne disse funnene med.

Vi har også sett nærmere på mer detaljerte resultater for de tre mest relevante ordningene hos IN. Tabellen nedenfor gir oversikt over hvordan resultatene varierer, der andelen er beregnet ut fra alle vurderinger med unntak av respondenter som har svart 'vet ikke/ikke relevant'.

¹² http://www.regjeringen.no/upload/NHD/Vedlegg/rapporter_2010/INrapport.pdf

¹³ Ibid.

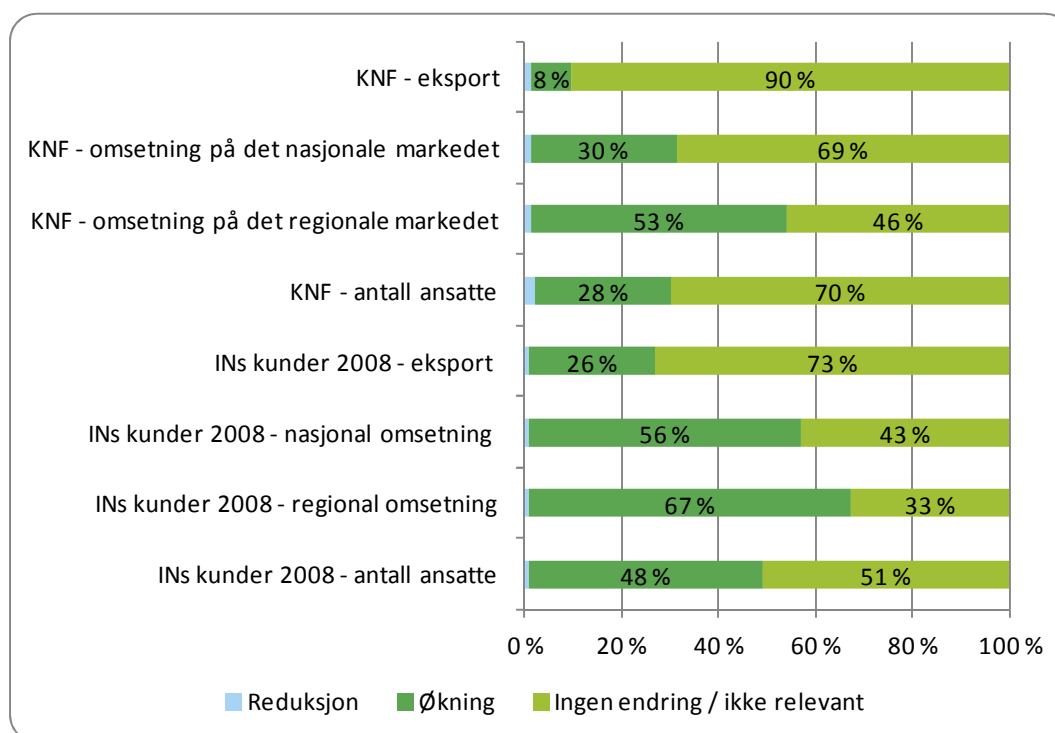
Tabell 4.2: Forventet utvikling på bakgrunn av distriktsrettede risikolån, distriktsutviklingstilskudd, eller etablererstipend i 2008 og 2009, sammenlignet med resultater fra evalueringen av KNF midler i samme periode

	Virksomhetens lønnsomhetsutvikling	Virksomhetens konkurranseevne	Virksomhetens overlevelsesevne
KNF	74 prosent	75 prosent	71 prosent
Distriktsrettede risikolån – 2008	98 prosent	85 prosent	77 prosent
Distriktsrettede risikolån – 2009	93 prosent	91 prosent	88 prosent
Distriktsutviklings-tilskudd – 2008	82 prosent	83 prosent	64 prosent
Distriktsutviklings-tilskudd – 2009	83 prosent	85 prosent	72 prosent
Etablererstipend – 2008	N/A	N/A	N/A
Etablererstipend – 2009	93 prosent	98 prosent	84 prosent

Tabellen fremhever at midlene fordelt over KNF har hatt mindre relativ betydning for både lønnsomhet, konkurranseevne og overlevelse enn alle tre ordningene i IN.

Figuren nedenfor ser deretter på hvordan midlene har påvirket virksomhetens utvikling når det gjelder eksport, omsetning nasjonalt, omsetning regionalt og antall ansatte. For sammenligningens skyld inkluderer figuren forventede resultater blant INs 2008 kunder.

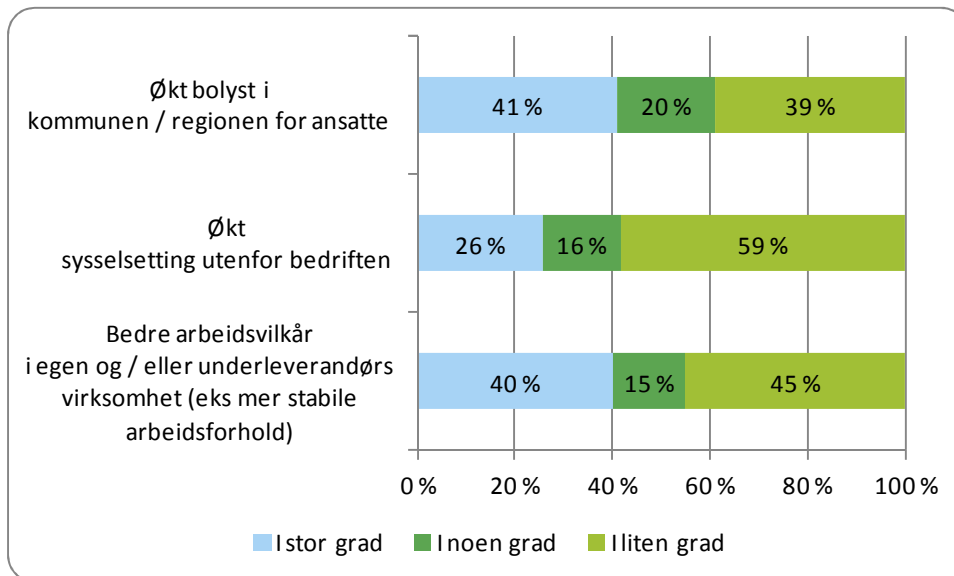
Figur 4-17: Hvordan har midlene påvirket virksomhetens utvikling når det gjelder...? (N = 83)

I de fleste områder har det for tilskuddsmottakerne av kommunale og regionale næringsfondsmidler vært størst andel av respondentene som har svart "ingen endring" i forhold til hvordan midlene har påvirket virksomhetens utvikling, bortsett fra på "omsetning på det regionale markedet" hvor de respondenter som har svart på denne kategorien har høyest svarrespons på "økning". Det er også en relativt høy andel som svarte "økning", både innenfor kategorien "omsetning på det nasjonale markedet" (30 prosent) og "antall ansatte" (28 prosent). Forventede resultater blant INs kunder fra 2008 er høyere for alle kategoriene, særlig knyttet til omsetning på nasjonalt marked (26 prosentpoeng differanse) og til antall ansatte (20 prosentpoeng differanse).

Det er knyttet forventninger til at næringsfondsmidlene bidrar med økt bolyst i regionen, økt sysselsetting utenfor bedriften og til bedre arbeidsvilkår i egen eller underleverandørs virksomhet. Figuren nedenfor viser resultatene for dette spørsmålet. Merk at rundt 28 prosent av respondentene har svart vet ikke/ikke relevant på dette spørsmålet. Fordelingen under referer til de som har gradert påstandene på en skala fra 1-5.

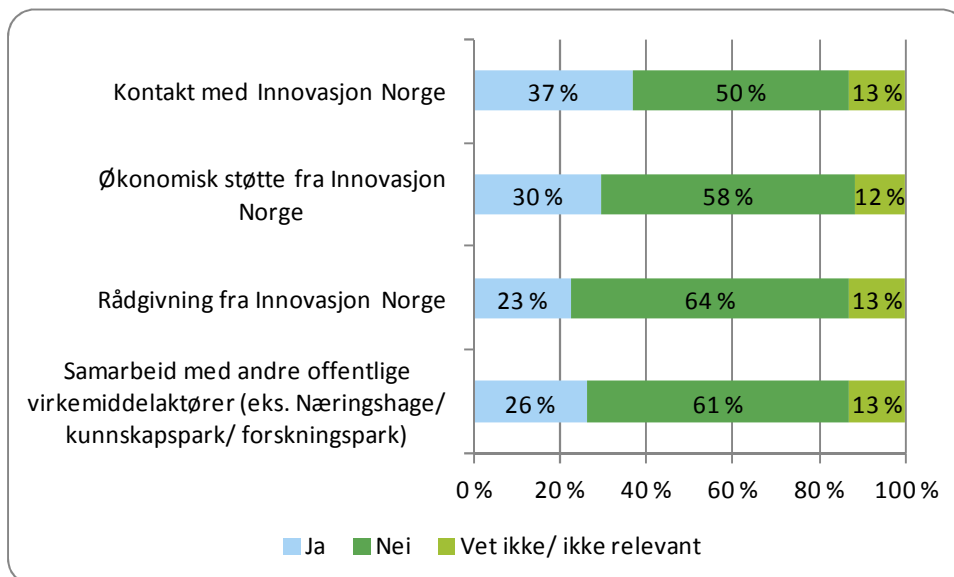
Figur 4-18: I hvilken grad vurderer du at midlene har bidratt til...(N = 62) – effekter fra bedriftstilskudd

Figuren over viser at midlene tyder på å ha hatt størst betydning for økt bolyst for ansatte (41 prosent har svart at dette har i stor grad vært tilfelle, etterfulgt av 20 prosent som mener dette har i noen grad vært tilfelle). Resultatene er tett etterfulgt av respondentenes tilbakemelding om at midlene i stor eller noen grad har ført til bedre arbeidsvilkår i egen og/eller underleverandørs virksomhet (til sammen 55 prosent). Midlene har i minst grad ført til økt sysselsetting utenfor bedriften (59 prosent mente dette i liten grad var tilfelle).

Et sentralt spørsmål i denne delen av evalueringen har vært om fondstilskuddene bidrar til at bedriftene senere kommer i kontakt med andre offentlige virkemiddelaktører, og da spesielt IN for konkret rådgivning, økonomisk støtte eller mer generell kontakt. Figuren nedenfor viser andelen bedrifter som har oppgitt at tilskuddet eller prosjektet har ført til slik kontakt.

Figur 4-19: Har tilskuddet/prosjektet ført til følgende kontakt med offentlige myndigheter? (N = 84)

Når det kommer til kontakt med offentlige myndigheter som følge av av tilskuddet/prosjektet, opplyste majoriteten av respondentene at de ikke har opprettet kontakt med offentlige myndigheter eller ikke har opplevd spørsmålet som relevant for deres situasjon. Blant de som svarte at de har opprettet en form for kontakt innenfor de enkelte svarkategoriene, er det flest som har opprettet mer generell "kontakt med IN" (37 prosent), eller fått "økonomisk støtte fra IN" (30 prosent). Videre er det en mindre andel som har fått "rådgivning fra IN" (23 prosent), eller opprettet "samarbeid med andre offentlige virkemiddelaktører" (26 prosent). Disse bedriftene ble etablert i en periode som strekker seg fra 1987-2009, hvorav over to tredjedeler etter 2003. Det betyr at bedriftene ved mottatt tilskuddet tilhørte kategorien bedrifter yngre enn fem år.

4.2.2 Direkte støtte til entreprenører

Som vist i forrige kapittel er kommunale og regionale næringsfondsmidler benyttet ikke bare som tilskudd til eldre og yngre bedrifter, men også som tilskudd til entreprenører. Boksen nedenfor gir et eksempel fra casestudie i Tranøy kommune.

ENTREPRENØRSKAPSPROSJEKT

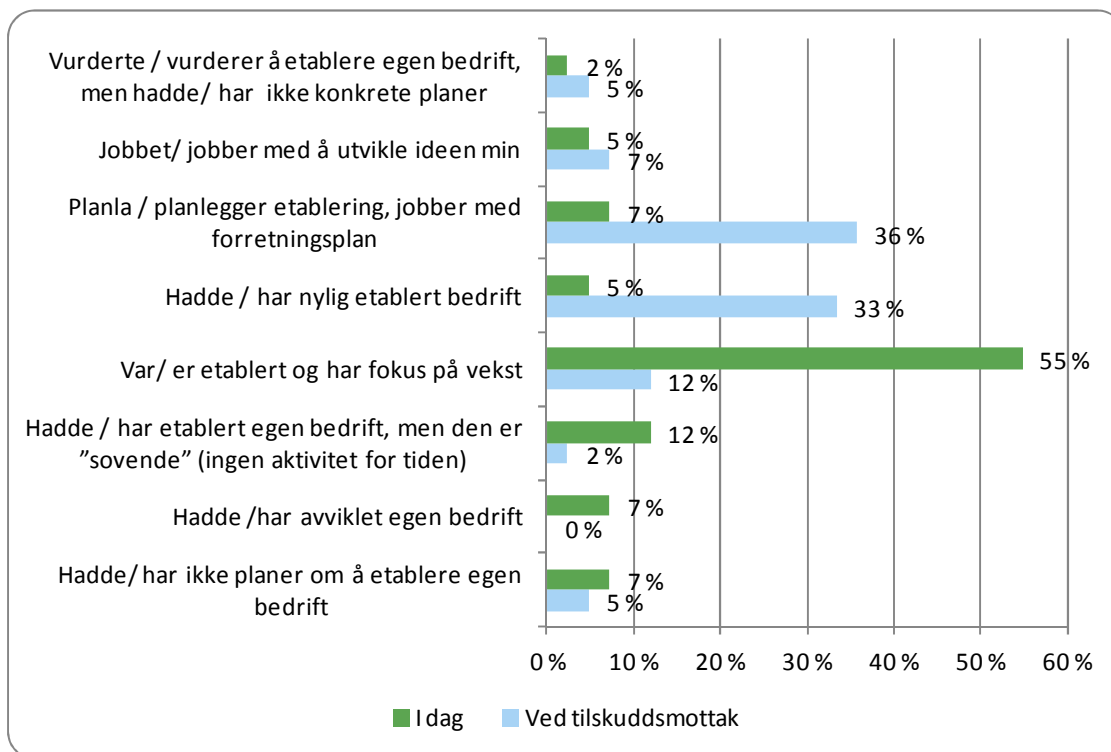
Bakgrunnen for ideen var at tiltakseier hadde overtatt en landbrukseiendom med to hus og hadde fått flyttet et tredje hus hun disponerte til denne eiendommen. Meningen var så ta disse husene i bruk som utleiehus til fisketurister og avvertere dette gjennom «dintur.no» nettverket på internett. Hun hadde laget disse planene etter at hun måtte slutte som tegnespråktolker på grunn av at hun fikk diabetes og muskelproblemer.

Etter avslag fra IN på grunn av for stor risiko og for liten innovasjonsgrad og fra Samisk utviklingsfond fordi hun selv ikke var etnisk same, satte tiltakshaver i gang med å restaurere bygningsmasse på tross av at hun hadde fått avslag på støtte. I samme periode fikk hun innvilget søknad om støtte til to båter som skulle være knyttet til utleieeiendommene. En ny IN søknad førte til flere midler, men personlig helsetilstand gjorde at hun siden solgt eiendommene og dermed hadde penger til å tilbakebetale bankene som finansierte restaureringsarbeidet.

Tiltakshaver pekte på at midlene fra Utviklingsfondet hadde en like stor psykologisk effekt som økonomisk, særlig der hun fikk lite rådgivning utover denne kontakten. Hadde hun ikke fått pengene, sier hun, «hadde vært veldig vanskelig, men vi hadde nok klart det selv om det hadde vært problematisk.»

Figuren nedenfor viser hvilken fase etablereren befant seg i da tilskuddet ble mottatt og i dag.

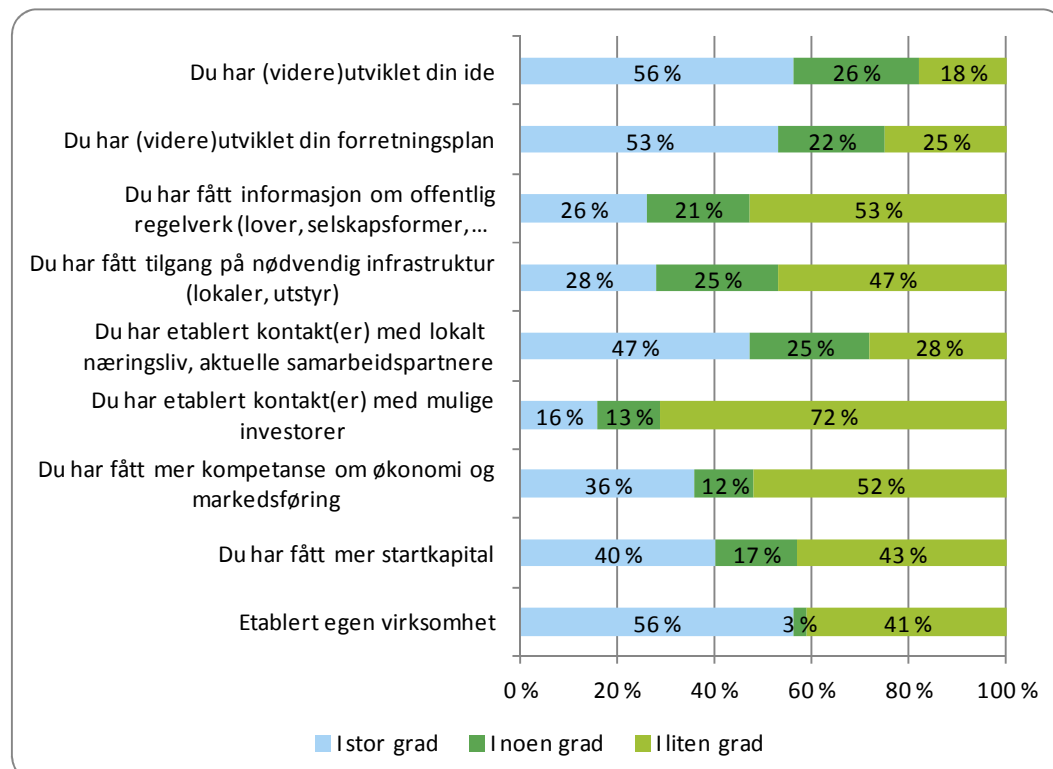
Figur 4-20: I hvilken av kategoriene nedenfor vil du plassere deg selv da du mottok midlene? / I hvilken av kategoriene nedenfor vil du plassere deg selv i dag? (ett svar) (N=42)

Figuren over hentyder positive resultater av tilskuddene. Ved tilskuddsmottak var det flest respondenter som enten planla etablering og jobbet med forretningsplan, eller hadde nylig etablert egen bedrift. I dag er majoriteten etablert og med fokus på vekst. Det er også en andel som har bedriften uten aktivitet.

Respondentene ble også bedt om å gi en mer detaljert tilbakemelding om midlenes betydning for ulike entreprenørskapsresultater. Figuren under gir en overordnet oversikt over disse.

Figur 4-21: I hvilken grad har midlene bidratt til at...? (N = 39) – resultater for entreprenører

Figuren over viser at midlene i over halvparten av tilfellene har ført til etablering av egen virksomhet og til (videre)utvikling av idé (56 prosent) eller forretningsplan (53 prosent).

Det er også interessant å se at midlene i 40 prosent av tilfellene i stor grad har ført til mer startkapital for etablereren. Det er også 23 prosent som har gitt tilbakemelding om at midlene i stor grad har bidratt til at virksomheten senere fikk finansiering av IN, og 21 prosent som mener at det i stor grad har bidratt til at de har fått privat finansiering gjennom eksterne investorer. På den andre siden har midlene i minst grad bidratt til kontakt med mulige investorer (72 prosent).

Samtidig er det verdt å merke seg at nærmere 20 prosent av respondentene opplyser om at de også har fått midler på opptil 20 prosent av prosjektkostnadene fra henholdsvis andre midler i kommunen, andre midler fra nærliggende kommuner og fylkeskommune. 25 prosent opplyser om opptil 20 prosent finansiering med andre offentlige midler. Addisjonaliteten for denne gruppen ligger på 33 prosent (ville ikke ha gjennomført).

Det er også verdt å merke seg at over halvparten mener de i liten grad har fått informasjon om offentlige regelverk (53 prosent) eller mer kompetanse om økonomi og markedsføring (52 prosent). Dette kan tyde på at rådgivningskompetansen i kommunene er begrenset. Vi vil komme tilbake til denne hypotesen i rapportens neste kapittel.

4.3 Tilretteleggende næringsstøtte

Undersøkelsen ble inndelt etter hvilke forventninger som knyttes til ulike bruk av midlene. For kategoriene som faller inn under det som i forrige kapittel refereres til som 'tilretteleggende næringsstøtte' ble det gjort et ytterligere skille mellom tre grupper av tiltak:

1. Tiltak rettet mot næringshager inkubatorordninger eller forsknings- eller kunnskapspark
2. Tiltak rettet mot å fremme entreprenørskapskultur i kommunen/regionen
3. Tiltak rettet mot entreprenørskap i skolen

Sistnevnte ble presisert etter gjennomgang av de innrapporterte tiltakene, der det ble tydelig at flere tiltak i utdanningssystemet er finansiert med disse midlene. Gruppene diskuteres i rekkefølge under.

4.3.1 Næringshager, inkubatorordninger eller forsknings- eller kunnskapspark

Forvalterne har selv rapportert begrenset bruk av midler til næringshager, inkubatorordninger og forsknings- eller kunnskapspark. Samlet sett viser rapporteringsdataene til 3.7 millioner kroner for 2008-2009, hvorav 2 millioner ble brukt i 2008. Dette utgjør rundt 3 prosent av de samlede innrapporterte midlene. Midlene ble særlig brukt i fylkene Sogn og Fjordane, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag, Rogaland, og Hedmark.

Et eksempel kan hentes fra casestudie i Namsos kommune, vist i boksen nedenfor.

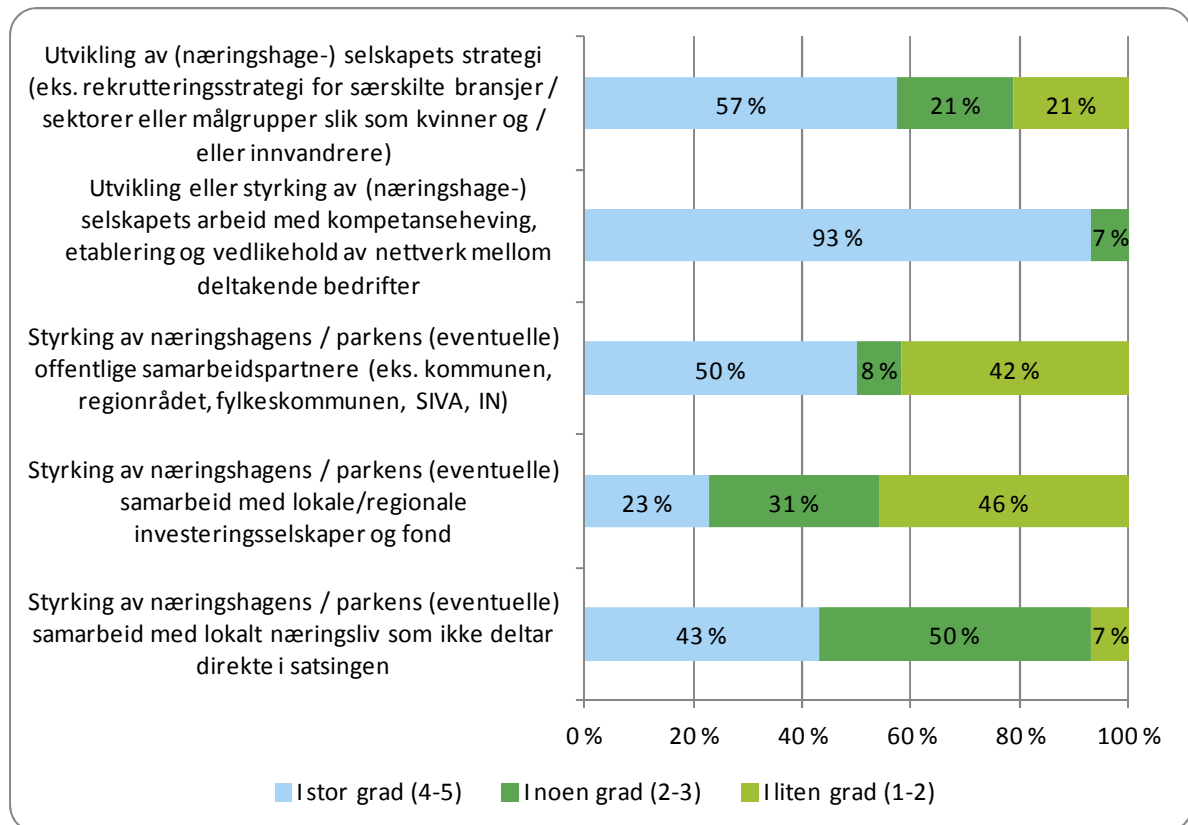
NAMDALSHAGEN AS

SIVA-finansierte Namdalshagen AS er lokalisert i Namsos, og har fem ansatte som jobber innenfor områdene næringshageprogrammet, gründerlab, kvinnovasjon og kompetanseformidling. Målet er å skape vekst i næringsliv og folketall i Namdalen. I 2011 fikk Namdalshagen 450 000 kroner i KNF midler deligert fra de tre regionrådene ytre, midtre- og indre Namdal. Hver deltaker som deltar i Gründerlab prosjektet betaler en egenavgift på 1500 kroner i måneden. For denne avgiften får de tilgang til kontor, kurs etc. varighet er på 1,5 år. En styringsgruppe i Namdalshage tar beslutningen om hvilke bedrifter som de skal ta inn i Næringshagen. I dette fellesskapet får brukerne tilgang til kompetanse som forretningsplan, drift, markedsføring og profilering, samt relasjoner til mentorordninger for hvor de kan søke tilskudd. Med at deltakerne er samlet i Namdalshagen får både bedrift og mentorene en nærhet til hverandre. I tillegg blir kurs og samlinger gjort slik at de som kommer inn i gründerlab-systemet får et miljø rundt grundere og etablering av bedrifter. Namdalshagen har en styrt portefølje på styrearbeid, kommunikasjon, og markedsføring.

Ordningen ble etablert i 2007 og siden da har Namdalshagen fått KNF midler hvert år. Den største utfordringen for Namdalshagen er at midlene som de får tildelt går fra år til år. Det må søkes hvert år på nye KNF midler. Før opptak av nye bedrifter i år har Namdalshagen basert budsjettet på at det skal etableres 15 nye bedrifter i ordningen. Resultatene som Namdalshagen produserer er vanskelige å måle. Men ca. 3 av ti bedrifter blir suksess. De samfunnsøkonomiske effektene av KNF-midlene ble vurdert i de konkrete bedrifter som kommer ut i andre enden av Gründerlab. Namdalshagen har blant annet hjulpet to damer med å etablere en kafe med utsalg av møbler, der de fikk etablert to arbeidsplasser der pluss deltidsarbeidsplasser. Namdalshagen har og bistått en bedrift som heter Les lett, der gründeren har utviklet en teknologi for å øke lesehastigheten til barn og voksne. I tillegg har gründerlab bidratt i prosessen rundt noen som driver med produksjon av bunader. Her produseres det 10 – 15 bunader i året og bedriften har ansatt en syerske. Etablering av gårdsturisme har også vært prosjekter som ofte har fått hjelp fra Namdalshagen.

Figuren nedenfor viser respondentenes vurdering av hva midlene har ført til på en skala fra en til fem, i dette tilfellet inkludert gruppen som har svart 'vet ikke'. Årsaken til dette er at utvalget er så lite at det gir liten mening å kutte 'vet ikke' gruppen.

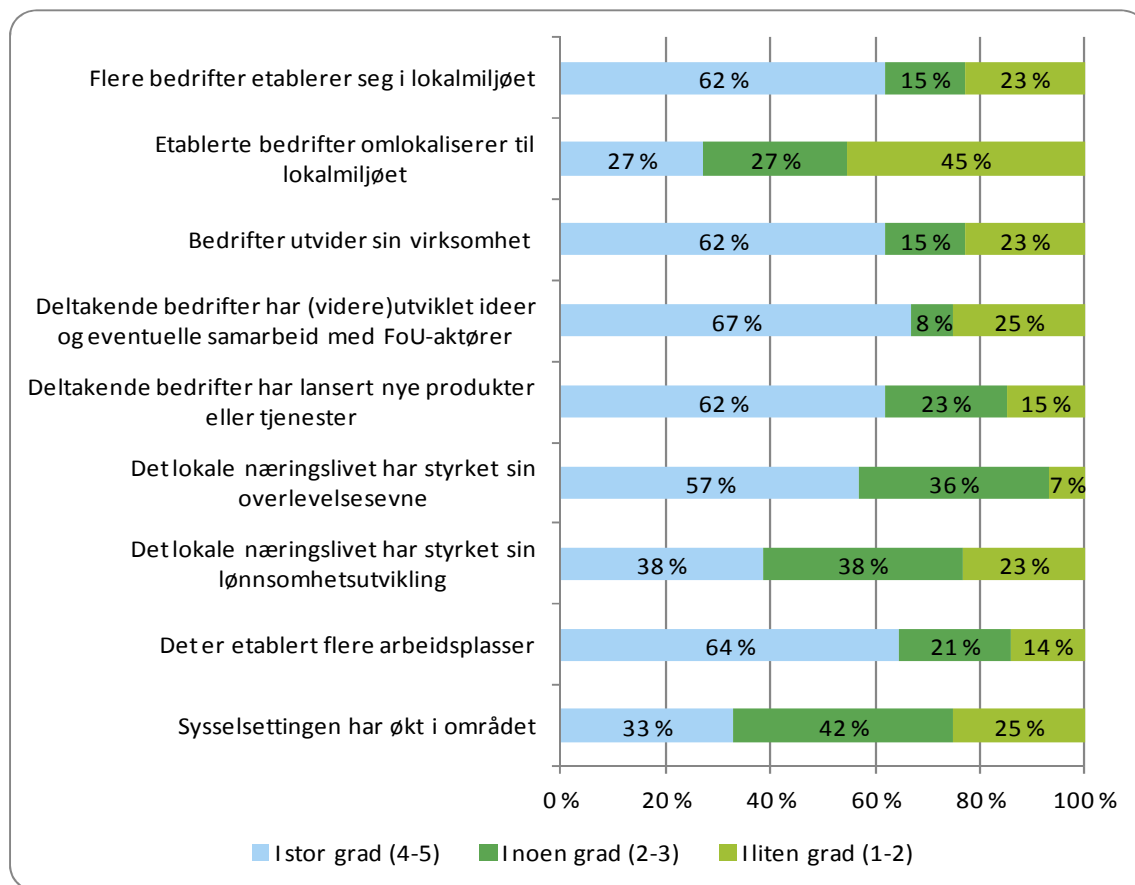
Figur 4-22: I hvilken grad har midlene ført til...? (N=12-15) – resultater for næringshage m.m.

Figuren over viser at midlene i størst grad har ført til utvikling eller styrking av (næringshage-) selskapets arbeid med kompetanseheving, etablering og vedlikehold av nettverk mellom deltakende bedrifter; hele 93 prosent av respondentene svarer at dette har skjedd i stor grad. Videre ser vi at over halvparten (57 prosent) av respondentene oppgir at midlene i svært stor eller i stor grad har ført til utvikling av (næringshage-) selskapets strategi. Når det gjelder styrking av næringshagens samarbeid med lokalt næringsliv som ikke deltar direkte i satsingen, ser vi at 43 prosent svarer at midlene har ført til dette i stor grad.

Midlene har også i stor grad ført til styrking av næringshagens offentlige samarbeidspartnere, hvor den største gruppen på 50 prosent svarte i stor grad. Til sist viser figuren at midlene i mindre grad har ført til styrking av næringshagens samarbeid med lokale og regionale investeringsselskaper og fond, hvor 31 prosent svarer at dette har skjedd i noen grad, og 23 prosent svarer i stor grad. 46 prosent svarer her at midlene i ingen grad har ført til samarbeid med lokale og regionale investeringsselskaper og fond.

Figur 4-23: I hvilken grad mener du at disse resultatene har ført til at...? (N=11-14) – effekter fra tilskudd til næringshage m.m.

Vi ser av figuren at hele 64 prosent av respondentene mener at resultatene har ført til at det i stor grad er etablert flere arbeidsplasser, og at over halvparten (57 prosent) mener at resultatene i stor grad har ført til at det lokale næringslivet har styrket sin overlevelsessevne, at deltakende bedrifter har lansert nye produkter eller tjenester (62 prosent) og at disse har (videre)utviklet nye ideer og eventuelle samarbeid med FoU-aktører (67 prosent), samt at bedrifter utvider sin virksomhet (62 prosent). I tillegg mener 62 prosent at resultatene i stor grad har ført til at flere bedrifter etablerer seg i lokalmiljøet. Når det gjelder hvorvidt resultatene har ført til at sysselsettingen har økt i området havner 42 prosent midt på, mens 33 prosent mener dette har skjedd i stor grad.

Samtidig ser vi at rundt halvparten av respondentene opplyser om at de har fått finansiering med andre midler i kommunen, midler fra nærliggende kommuner opp til 20 prosent av totalkostnaden. Næringsfondsmidlene fra kommunale fond har utgjort halvparten av kostnadene i rundt to tredjedeler av tilfellene, og rundt 40 prosent av tilfellene finansiert med regionale midler. Over halvparten opplyser også om at midlene førte til ekstern privat investering og en tredjedel om finansiering fra IN. Disse tre ordningene (lokal næringshage, inkubatorsatsing og forsknings- eller kunnskapspark) viser også til høyest addisjonalitet blant alle tilskuddstypene.

4.3.2 Tiltak for å fremme entreprenørskap og nettverk

Tiltak for å fremme entreprenørskap og nettverk har vært prioritert i større grad enn næringshager etc. av kommunale og regionale næringsfond. Rapporterte data viser til 11.7 millioner kroner som er brukt til slike tiltak. Til sammen inkluderer dette 220 tiltak, hvorav de fleste er plassert i underkategorien 'nettverk mellom bedrifter, FoU miljø og offentlige aktører'. Disse tiltakene utgjør dermed rundt 8 prosent av de innrapporterte midlene.

Boksen nedenfor gir eksempel på et slikt tiltak, hentet fra casestudie i Namsos kommune.

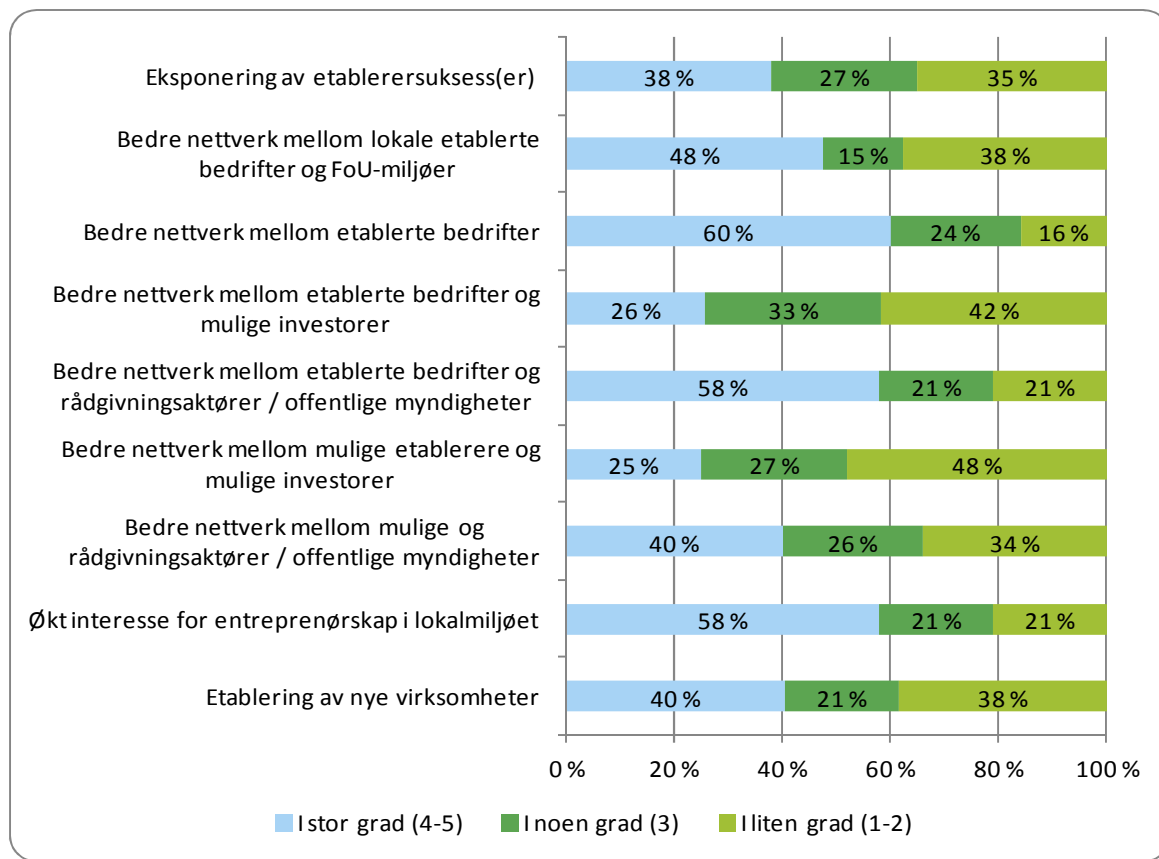
UNGT ENTREPRENØRSKAP TRØNDELAG

Organisasjonen Ungt Entreprenørskap (UE) opererer i skjæringspunktet mellom skole og næringsliv, og offentlig og privat sektor. I Namdalen er det en større region nå som samarbeider: ytre (3 kommuner), midtre (4 kommuner) og indre (6 kommuner) Namdal. Midtre og indre Namdal har begynt å samarbeide mer, noe som er positivt for Ungt Entreprenørskap. UE har fått omtrent det samme over lengre tid fra KNF, samme tilsagn hvert år. Midlene beregnes ut fra at UE har også en fast sum på 7500 (fra hver kommune), i tillegg til 5 kroner for de 2000 første innbyggerne i kommunen. UE får også støtte fra andre kilder, slik som Fylkeskommunen, utdanningsfond og privat næringsliv (sparebank, e-verk, norske skog og en del mindre bedrifter).

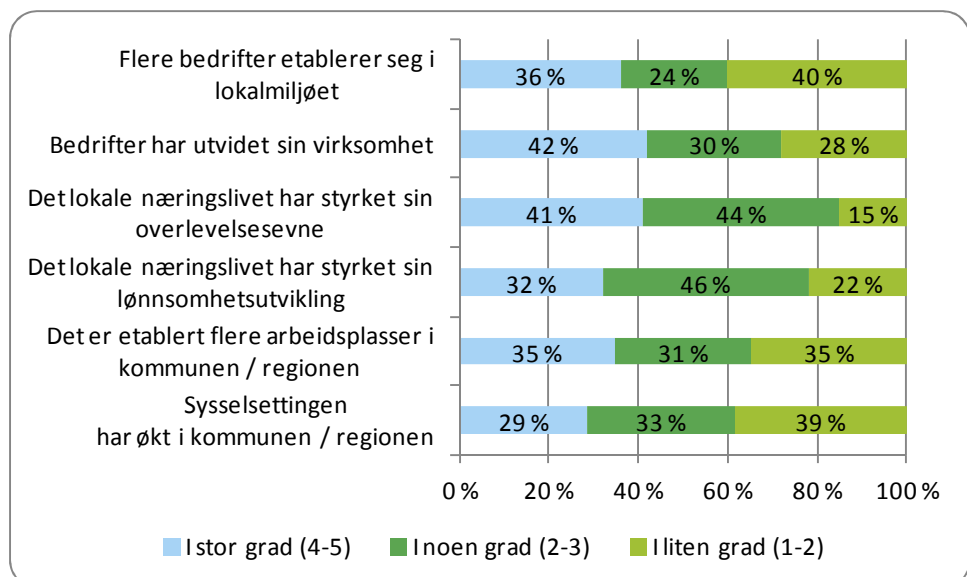
Det ble vurdert at KNF har stor betydning for UE fordi virkemidlet får økonomiske støtte til å drive aktiviteten. Hvor stor støtten har vært varierer litt fra år til år, fra 600 000 til i overkant på 700 000. Dette dekker reiser til en person i hovedsak med reise og aktiviteter, lønn or liknende. Hele aktiviteten vært støttet nå fra 2003/ 4 cirka. Hva KNF og UE har å si for bedriftene er vanskelig å måle, men det UE gjør er å få flere interessert i entreprenørskap både blant foreldre og barn. Informantene mente selv at miljøet har fått øynene opp for at dette er viktig, og at dukker nå opp ungdommer som kommer fra ungdomsbedrift som vil etablere og som gjør det. Videre ble det fremhevet at holdningene til entreprenørskap har blitt gode.

UE har kontorfellesskap med IN i Nord-Trøndelag. Dette ble vurdert som positivt fordi tilrettelegger for at støtteapparataktørene utveksler erfaring, og at deltakere går fra UE til IN, særlig i form av gratis etablererkurs for ungdom (drevet av IN- alkymisten). Uten tilskudd hadde UE slitt med å holde oppe aktivitetene, særlig ift bemanning. UE har så langt ikke lagt ned noen prosjekter, men det ble vurdert at aktiviteten kunne ha blitt mindre i enkelte tilfeller.

Tilskuddsmottakerne i denne kategorien ble spurt om aktivitetene har bidratt til økt entreprenørskap på ulike måter. Resultatene gjengis i figuren på neste side.

Figur 4-24: I hvilken grad har midlene før til...? (N=43-52) – resultater for entreprenørskapskultur

Figuren viser at midlene i størst grad har ført til økt interesse for entreprenørskap i lokalmiljøet (58 prosent), bedre nettverk mellom etablerte bedrifter generelt (58 prosent), og mellom etablerte bedrifter og rådgivningsaktører/offentlige myndigheter (60 prosent). Videre mener nesten halvparten av respondentene (48 prosent) at midlene i stor grad har ført til bedre nettverk mellom lokale etablerte bedrifter og FoU-miljøer. Midlene har i minst grad ført til bedre nettverk mellom mulige etablerere og mulige investorer (25 prosent i stor grad), samt bedre nettverk mellom etablerte bedrifter og mulige investorer (26 prosent).

Figur 4-25: I hvilken grad mener du at disse resultatene har ført til at...? (N=49-54) – effekter fra mobiliseringstiltak for entreprenørskap

Vi ser av figuren at resultatene i størst grad har ført til at bedrifter har utvidet sin virksomhet og deretter at det lokale næringslivet har styrket sin overlevelsessevne. Over en tredjedel mener

dessuten at flere bedrifter etablerer seg i lokalmiljøet på grunn av resultatene, det samme gjelder etablering av flere arbeidsplasser i kommunen.

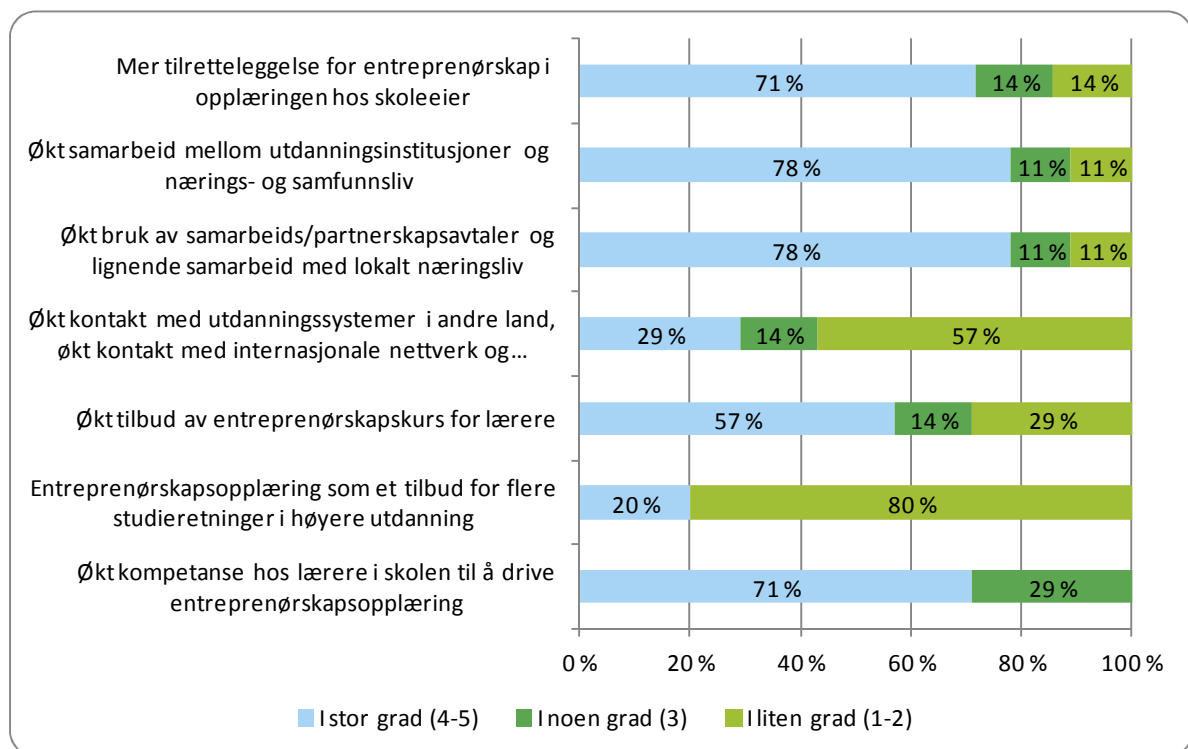
Samtidig viser resultatene at tiltakene ofte finansieres med andre midler i tillegg til midler fra kommunale eller regionale næringsfond. I rundt halvparten av tilfellene opplyser respondentene at tiltakene har mottatt opptil 50 prosent finansiering fra andre offentlige midler.

4.3.3 Tiltak for å fremme entreprenørskap i skolen

Tiltak for å fremme entreprenørskapskultur i skolen er ikke en egen underkategori i rapporteringsstrukturen, og antas å falle inn under samme gruppe som over. Det er imidlertid klart at slike tiltak har andre forventninger knyttet til seg enn tiltakene over, og denne gruppen ble derfor skilt ut for egne spørsmål.

Figuren nedenfor viser respondentenes vurdering av tiltak i denne gruppen.

Figur 4-26: I hvilken grad har midlene ført til...? (N=5-9) – resultater for entreprenørskap i skolen

Midlene har i størst grad virket inn på fire områder. Dette er å øke kompetanse hos lærere i skolen til å drive entreprenørskapsopplæring (71 prosent svarte i stor grad), økt bruk av samarbeids/partnerskapsavtaler og lignende samarbeid med lokalt næringsliv (78 prosent svarte i stor grad), økt samarbeid mellom utdanningsinstitusjoner og nærings- og samfunnsliv (78 prosent svarte i stor grad), samt mer tilretteleggelse for entreprenørskap i opplæringen hos skoleeier (71 prosent svarte i stor grad).

Midlene har i minst grad bidratt til å stimulere entreprenørskapsopplæring som et tilbud for flere studieretninger i høyere utdanning, og øke kontakt med utdanningssystemer i andre land, øke kontakt med internasjonale nettverk og gi større muligheter for elever og studenter til å få internasjonale erfaringer.

Nærmest alle disse tiltakene har hatt finansiering fra andre offentlige midler, opptil 80 prosent finansiering. Samtidig ser vi at midler fra kommunale eller regionale næringsfond utgjør en begrenset andel av dette. Mange av respondentene oppgir også at addisjonalitetseffekten har handlet like mye om å kunne satse mer på et prosjekt eller en aktivitet som om hvorvidt dette ikke ville ha blitt gjennomført uten midler fra næringsfondet.

4.4 Annen tilretteleggende støtte

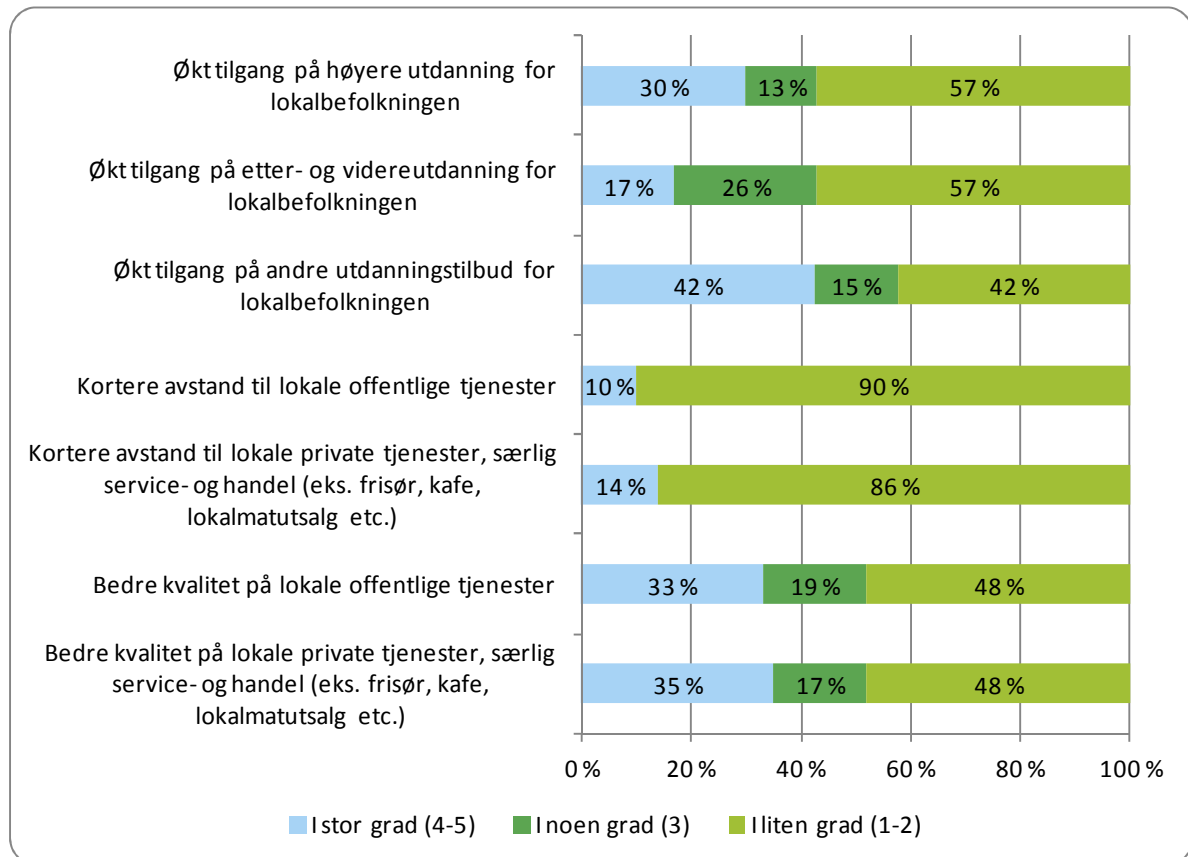
Denne gruppen med tiltak svarer til rundt 43 millioner kroner i rapporteringsgrunnlaget, fordelt på 21 millioner kroner i 2008 og 22 millioner kroner i 2009 (eksklusive "annet" kategorien).

Dette svarer til henholdsvis 404 tiltak i 2008 og 388 tiltak i 2009 (totalt 792 tiltak), og til rundt 30 prosent av de innrapporterte midlene.

4.4.1 Offentlig satsing på utviklingstiltak for å bedre det daglige lokale tjenestetilbudet til befolkningen eller utdanningstiltak for befolkning og samfunnsliv.

Kun 3 prosent av de innrapporterte midlene er plassert her, og referer kun til 3.8 millioner kroner og til 83 tiltak i perioden 2008-2009. Det er derfor et begrenset utvalg i undersøkelsen i denne gruppen. Figuren nedenfor viser respondentenes vurdering av midlenes betydning innefor forventede områder, på en skal fra 1-5, ekskludert 'vet ikke'.

Figur 4-27: I hvilken grad har midlene ført til...? (N = 21-27) – resultater for daglig lokalt tjenestetilbud

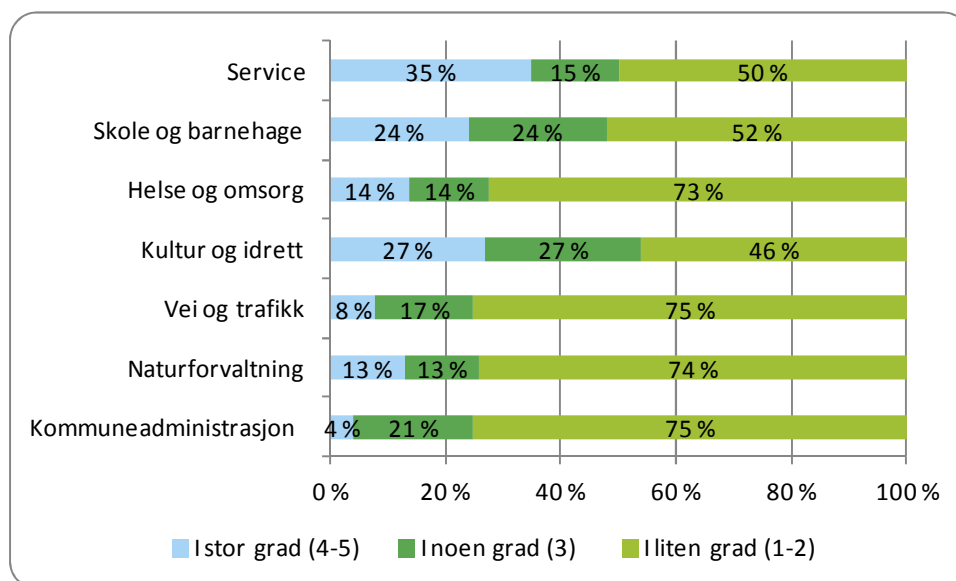

Midlene innenfor denne kategorien tyder på å ha hatt størst betydning hva gjelder økt tilgang på utdanningstilbud for lokalbefolkningen (42 prosent svarer at dette i stor grad er tilfellet). På den annen side er det interessant å se at 90 prosent svarer at midlene i liten grad har ført til kortere avstand til lokale offentlige tjenester, samt at 86 prosent svarer at midlene heller ikke har ført til kortere avstand til lokale private tjenester innen service og handel. Midlene har også hatt mindre betydning for tilgang på høyere utdanning for lokalbefolkningen.

Det skal merkes at felles for alle besvarelsene var at det var få respondenter som benyttet svaralternativet "5-svært stor grad", og hvor flest valgte svaralternativene "1-ingen grad" eller "vet ikke/ikke relevant".

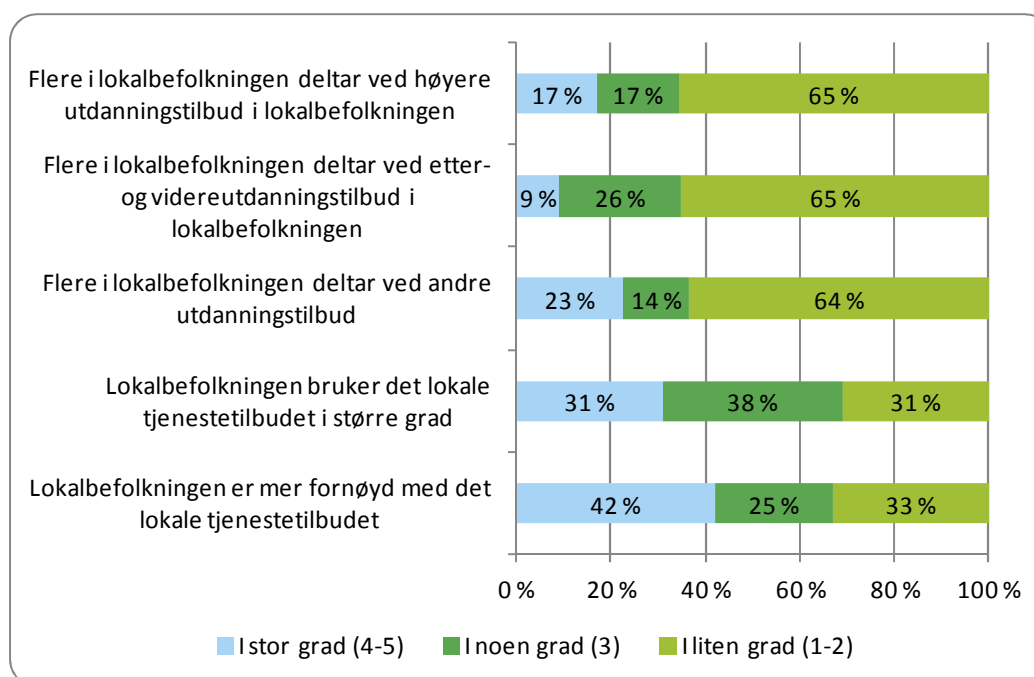
For å innhente ytterligere detaljer om midlenes betydning for lokale tjenester (private og offentlige), ble respondentene bedt om å vurdere hvilke type tjenester som har blitt berørt av midlene. Resultatene gjengis i figuren under.

Figur 4-28: I hvilken grad har eller vil tilskuddet/prosjektet ført til nærmere eller bedre tjenester innen... (et svar per linje)? (N = 22-26)

Figuren antyder at midlene har hatt størst betydning innenfor kultur og idrett (i stor eller noen grad), etterfulgt av servicenæringen, skole- og barnehage. Midlene har hatt begrenset betydning for naturforvaltning, vei og trafikk, helse- og omsorg og kommuneadministrasjon.

Figur 4-29: I hvilken grad mener du at disse resultatene har ført til at ...? (N = 22-26) – effekter fra tilskudd til lokale tjenestetilbud

Det er generelt knyttet usikkerhet eller mindre relevans for hvordan resultatene har påvirket lokalbefolkningen. Det synes likevel som at resultatene har hatt størst betydning ved å gjøre lokalbefolkningen mer fornøyd med det lokale tjenestetilbudet (67 prosent svarer til sammen i noen eller stor grad), og at lokalbefolkningen bruker det lokale tjenestetilbudet i større grad (69 prosent svarer til sammen i noen eller stor grad).

- 4.4.2 Offentlig satsing på stedsutviklings- og opprustningstiltak eller profilering og markedsføring av et område
29 millioner kroner er innrapportert knyttet til stedsutviklings- og opprustningstiltak eller profilering og markedsføring av et område, hvilket utgjør rundt 20 prosent av de innrapporterte midlene.

Eksemplet nedenfor er hentet fra casestudie i Nordland fylkeskommune, gjennom Helgelands regionsråd.

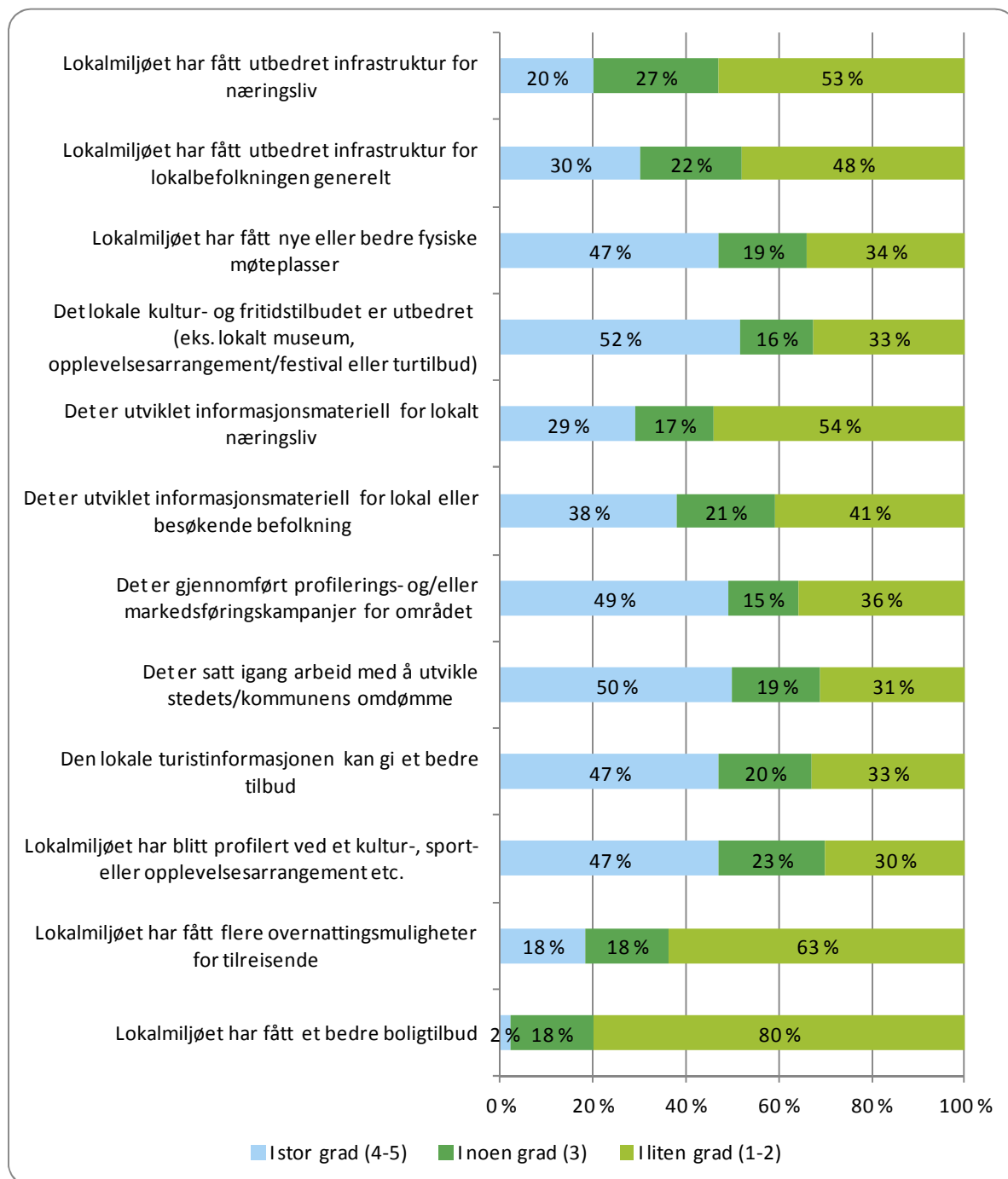
TRÆNAFESTIVALEN

Træna er en av landets minste kommuner med snart 500 innbyggere. Et livskraftig samfunn med over 60 elever på barne- og ungdomsskolen, en stor fiskeribedrift og ligger 33 nautiske mil rett ut i havet fra Sandnessjøen, midt på polarsirkelen. Med hurtigbåt fra nevnte Sandnessjøen tar turen 3 timer. Siden 2003 har lokalbefolkningen arrangert Trænafestivalen.

Prosjektet «Helgelands vindu mot verden» ble startet i 2008, da prosjektet fikk bevilget 50 000 i KNF støtte. Det var startskuddet for festivalens arbeid med å profilere Træna ut over Helgeland. Artisten Ingrid Olava ble sendt på en øyhoppeturne med keyboardet sitt for å øke Trænafestivalens grenser og markedtilfang ut over Helgeland 2-3 dager i forkant av festivalen. Man tok altså festivalen ut av lokalområdet gjennom å forstørre den geografisk. Med en profilert artist ble også journalistene med på rundreise. Arrangementene ble arrangert i Træna ånd - fra hånd til munn tanke.

I følge festivalledelsen var KNF midlene det som gav startskuddet for hvordan de har jobbet med profilering. Det er mange flere momenter her som gjør at Trænafestivalen ble utsolgt i 2008, men ikke i 2007 (da var det bare halvparten av folkemengden), men det ble vurdert at KNF midlene utgjorde en stor del av denne forskjellen.

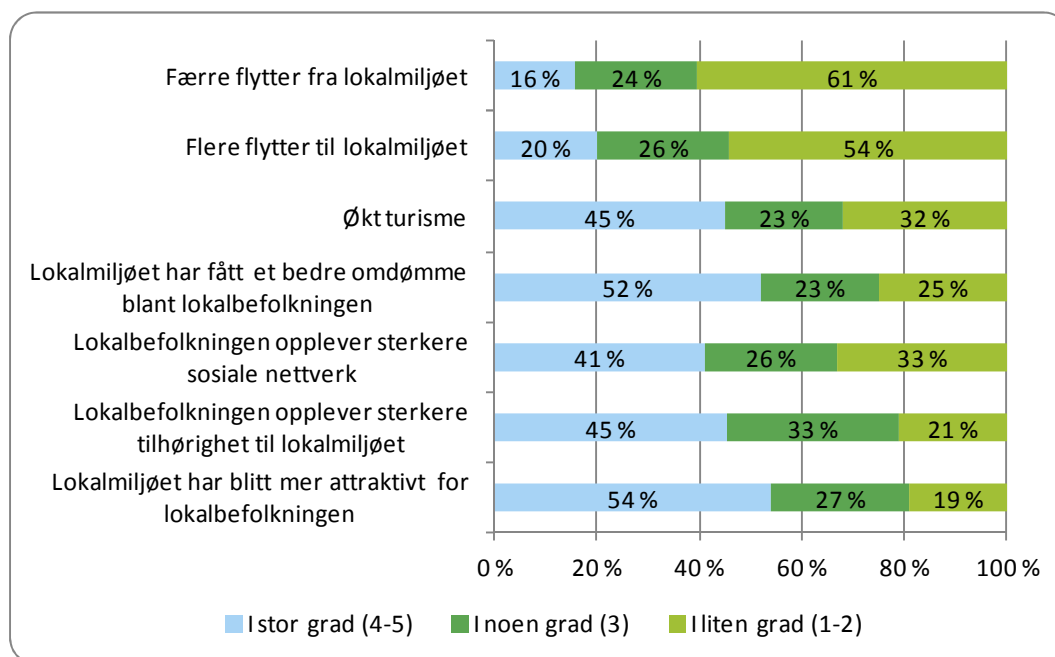
Figuren på neste side viser hva respondentene i denne kategorien har svart i evalueringens breddeundersøkelse.

Figur 4-30: I hvilken grad har midlene ført til...? (N = 45-61) – resultater for stedsutvikling og profilering

Som vist i figuren ovenfor er det gjennomgående usikkerhet eller opplevd som mindre relevant i hvilken grad midlene har hatt betydning for lokalmiljøet på de spurte kategorier. Likevel oppgir gjennomsnittlig litt i overkant av halvparten at midlene i enten stor eller noen grad har hatt en betydning på lokalmiljøet.

De områder hvor det synes samlet sett å ha hatt størst betydning (i stor grad) er at midlene har satt i gang arbeid med å utvikle stedets/kommunens omdømme (50 prosent), det er gjennomført profilerings- og/eller markedsføringskampanjer for området (49 prosent), det lokale kultur- og fritidstilbudet er utbedret (52 prosent), lokalmiljøet har blitt profilert ved et kultur-, sports- eller opplevelsesarrangement (47 prosent), den lokale turistinformasjon kan gi et bedre tilbud (47 prosent) og lokalmiljøet har fått nye eller bedre fysiske møteplasser (47 prosent). Midlene synes å ha hatt minst betydning å gi lokalmiljøet et bedre boligtilbud, og at lokalmiljøet har fått flere overnattingsmuligheter for tilreisende.

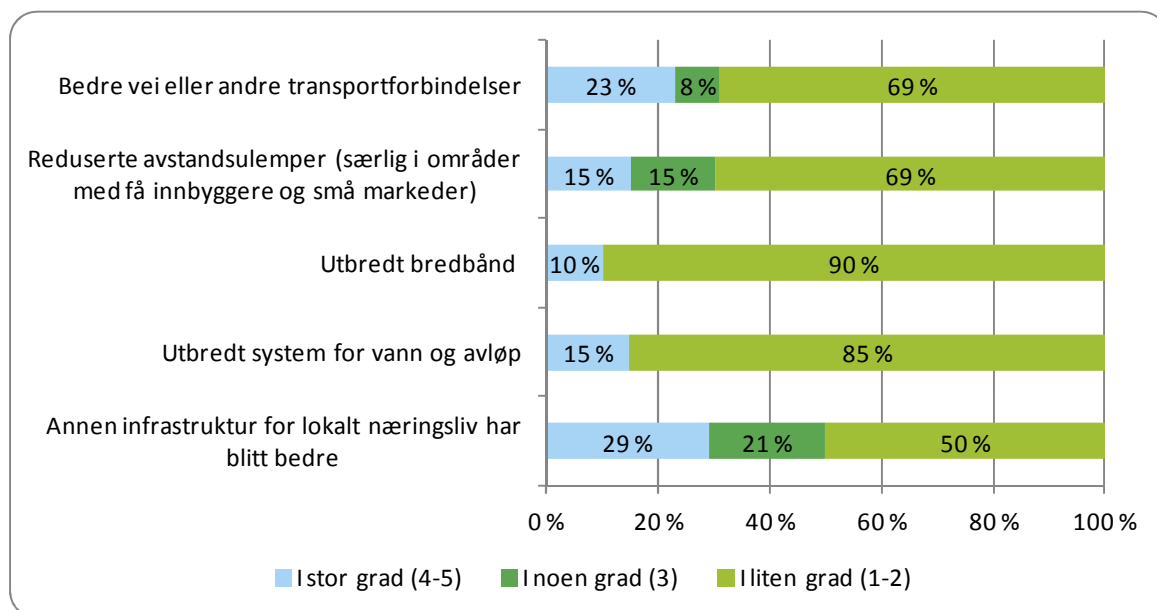
Figur 4-31: I hvilken grad mener du at disse resultatene har ført til at...? (N = 51-67) – effekter fra tilskudd til stedsutvikling og profilering

Som vist i figuren ovenfor har resultatene samlet sett (i stor grad) hatt størst betydning ved at lokalmiljøet har blitt mer attraktivt for lokalbefolkningen (54 prosent), at lokalmiljøet har fått et bedre omdømme blant lokalbefolkningen (52 prosent), at de opplever sterkere tilhørighet til lokalmiljøet (45 prosent), at man har fått økt turisme (45 prosent), samt at man opplever sterkere sosiale nettverk (41 prosent). Ut ifra de ovennevnte kategorier har resultatene hatt minst betydning for å forhindre at befolkningen flytter fra lokalmiljøet, men det må likevel trekkes frem at 40 prosent av respondentene opplever at det har hatt en betydning i noen eller stor grad.

- 4.4.3 Offentlig satsing på bredbåndsutbedring eller annen fysisk kommunal næringsrettet infrastruktur Det er begrenset med midler som er benyttet innenfor disse to kategoriene. Til sammen utgjør disse postene 4 prosent av alle innrapporterte midler (5,9 millioner fordelt på 62 tiltak).

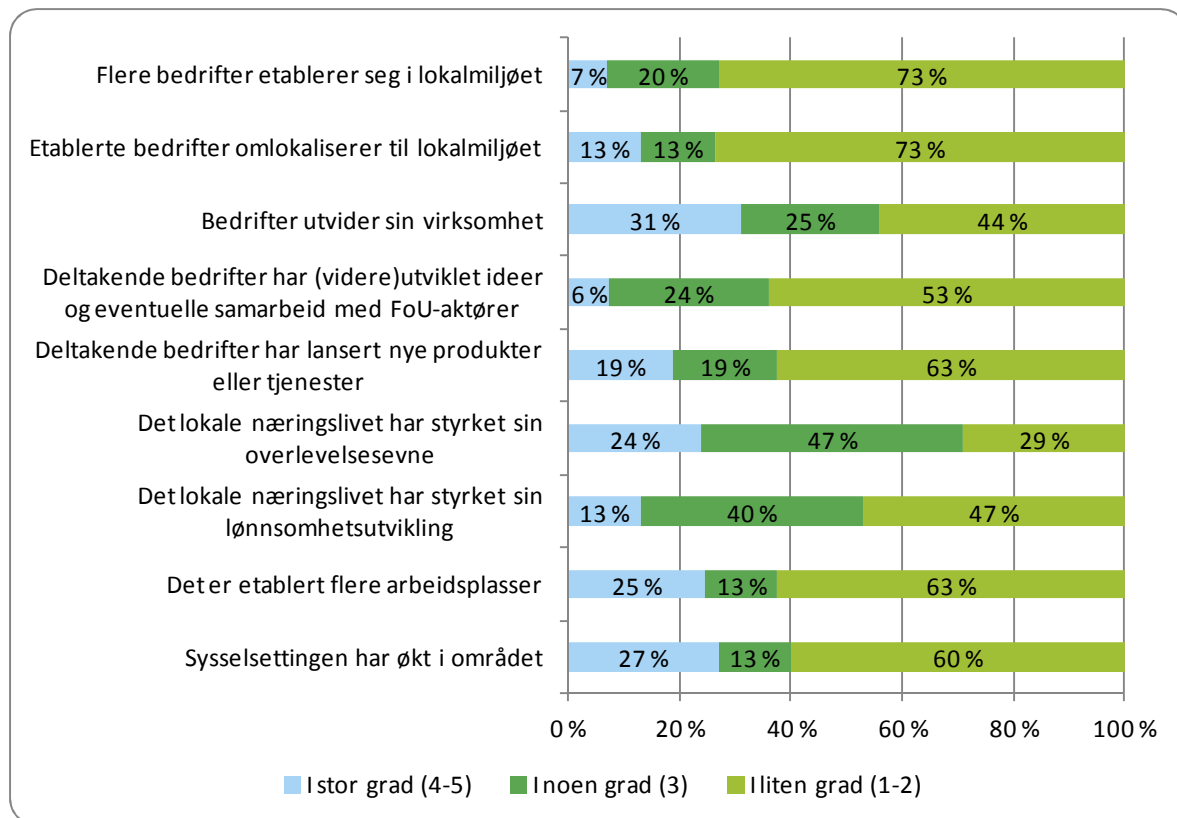
Figur 4-32: I hvilken grad har midlene ført til...? (N = 10-14) – resultater fra infrastrukturelle tiltak

Det er generelt knyttet usikkerhet eller oppleves ikke som relevant hvordan midlene har påvirket de ovennevnte kategorier. Dette gjelder særskilt i forhold til om midlene har bidratt til å utbedre

bredbånd (90 prosent svarer i liten grad relevant), og at midlene har bidratt til å utbedre system for vann og avløp (85 prosent svarer i liten grad relevant). Det som synes å ha en viss betydning er at annen infrastruktur for lokalt næringsliv har blitt bedre, hvor til sammen 50 prosent bekrefter dette i noen eller stor grad.

Figur 4-33: I hvilken grad mener du at disse resultatene har ført til at...? (N = 14-17) – effekter fra tilskudd til infrastrukturelle tiltak

Med unntak av at det lokale næringslivet har styrket sin overlevelsessevne (til sammen 71 prosent i noen eller stor grad), at bedrifter utvider sin virksomhet (til sammen 56 prosent i noen eller stor grad) og at det lokale næringslivet har styrket sin lønnsomhetsutvikling (til sammen 53 prosent i noen eller stor grad), svarer mellom 60 og 75 prosent av respondentene i liten grad på de overnevnte spørsmålene.

Det er generelt knyttet usikkerhet eller oppleves ikke som relevant hvordan midlene har påvirket de ovennevnte kategorier. Dette gjelder særskilt i forhold til om midlene har bidratt til å utbedre bredbånd (90 prosent svarer i liten grad relevant), og at midlene har bidratt til å utbedre system for vann og avløp (85 prosent svarer i liten grad relevant). Det som synes å ha en viss betydning er at annen infrastruktur for lokalt næringsliv har blitt bedre, hvor til sammen 50 prosent bekrefter dette i noen eller stor grad.

5. SAMSPILL OG ANSVARSDDELING I VIRKEMIDDELAPPARATET

Etter føringer i kravspesifikasjonen har evalueringen på et tidlig tidspunkt tatt opp kommunens oppfatninger og erfaringer med samarbeidet med andre offentlige virkemiddelaktører, og da spesielt IN og fylkeskommunen. Utgangspunktet for en slik vurdering har vært en systematisk utvelgelse av ulike typer kommuner med næringsfond, og deretter en kvalitativ datainnsamling hos de utvalgte kommunene og regionale fondsforvaltere. For detaljert informasjon om utvelgelse av informanter henviser vi til vedlegg 1 til dette notatet.

Hensikten har ikke vært å evaluere forvaltningspraksis i kommunene, men å se spesifikt på samarbeidsrelasjoner mellom kommunene og IN og fylkeskommunen i arbeidet med næringsutvikling i kommunen, og spesifikt gjennom fondene. Kapitlet er delt inn i tre deler, i henhold til de tre hovedspørsmålene for denne delen av oppdraget: 1) fondenes betydning for lokal nærings- og samfunnsutvikling i samspill med det lokale virkemiddelapparatet 3) samarbeid og ansvarsfordeling med IN og 4) samarbeid og ansvarsfordeling med fylkeskommunen. Der det spørreundersøkelsen har bidratt med ytterligere data er dette inkludert i avsnittene under.

Sentrale funn

Førstelinjekontakten til målgruppen har i hovedsak skjedd gjennom kommunen eller regionrådets apparat, og i liten grad gjennom eksempelvis IN. Dialog og ansvarsdeling mellom aktørene oppleves imidlertid ikke alltid som entydig, og henvisningskompetansen har heller ikke vært påfallende god.

Kvalitative funn viser også at varierende kompetanse hos eksempelvis kommunen som førstelinjetjeneste har stor innvirkning på de resultatene som midlene bidrar til, og da også i samspill med andre virkemidler.

5.1 Samarbeid og ansvarsfordeling med IN

Flere informanter fremhevet betydningen av midlene særlig i forhold til oppstart av næringsvirksomhet, og at midlene således spiller sammen med INs (IN) bidrag og støtte. De fleste forvalterne henviste til faktisk samarbeid med IN, der informantene viste til en tydelig ansvarsfordeling mellom eget fond og IN. Rundt halvparten av de konsulterte forvalterne uttrykte mer konkret en oppfatning om at næringsfondet støtter tidlige initiativ, mens IN støttet prosjekter videre i en senere fase. Enkelte fremhevet også fondenes betydning som forberedende til senere kontakt med IN ('bidraget setter folk i stand til å komme i kontakt med IN'). I disse tilfellene synes fondene å bidra som en form for førstelinjetjeneste i samspill med det øvrige virkemiddelapparatet. Intervjuene tyder på at dette er særlig tilfelle i kommuner med et visst volum på antallet tiltak som støttes. Enkelte informanter viste også til at samarbeidet har gitt seg utslag i samfinansiering. Samarbeidet besto i alt fra enkel nødvendig kontakt, til mer systematisert og organisert samarbeid over tid.

29 av forvalterne, hvorav 7 regionale forvaltere, uttrykte en oppfatning om at næringsfondet skal støtte tidlige initiativ og mindre prosjekter, og at IN skal støtte større og mer omfattende prosjekter, gjerne med mer krav til økonomi og potensial for innovasjon og internasjonalisering. Informantene viste til at næringsfondet i seg selv utgjør små summer, som de fleste fordelte utover mange mindre prosjekter. Noen kommuner brukte næringsmidlene som en egenandel inn mot IN systemet (eksempelvis samfinansiering), eller sammen med bruk av eget kraftfond. Samtidig fremhevet mange forvaltere at de støttet små og viktige prosjekter som ellers ikke ville blitt realisert. Det viser at kommunene selv oppsøker og initierer støtte som resten av virkemiddelapparatet ikke tar. Det er da ofte snakk om små summer og enkle investeringer, alt fra markedsføring, kompetanseheving, reiseliv, infrastruktur m.m.

41 av forvalterne, hvorav 7 regionale, uttrykte en klar rolle- og ansvarsfordeling mot IN. Disse viste til en klar oppfatning om hva kommunen skal gjøre, og hvilken rolle IN har knyttet til lokal næringsutvikling. Intervjuene viste at samarbeidet med IN ofte innebar utveksling av faglige råd, knyttet til hvilke prosjekter som bør få støtte, regelverk, og muligheter for samfinansiering. Kontakten gikk vanligvis gjennom telefon og e-post, og besøk hos hverandres virksomhet. Basert på hvilken erfaring forvalterne i kommunen har, og hvilke erfaringer de har med bedrifter som har vært i kontakt med IN systemet, ga intervjuene noe innsikt i hvilken rådgivning bedrifter og enkeltpersoner har mottatt.

Informantene trakk frem flere grunner til hvorfor deres kommune eller regionsråd har et godt samarbeid med IN. En kommunal forvalterrepresentant viste for eksempel til at de hadde en fast kontaktperson hos IN, og mente det lokale IN-kontoret var tydelige på hvem i organisasjonen kommunen skulle forholde seg til. Andre eksempler inkluderte møteplasser og / eller forum slik som "åpen dag i kommunen", eller samling hos fylkeskommunen med representanter for næringsutvikling. Hyppig kontakt mellom IN og fondsforvalter styrket samarbeidsrelasjonen. Flere fremhevet klare retningslinjer for praktisering av næringsfondene som viktig for at fondet og IN på best mulig måte kan spille sammen om lokal næringsutvikling. Klare retningslinjer var oftest å finne i kommuner med aktivt ansvar for næringsutvikling.

14 av forvalterne viste til en konkret samarbeidsavtale med IN, og karakteriserte samarbeidet som godt eller svært godt. De kommunene med stillinger knyttet til næringsutvikling, for eksempel næringskonsulent eller -sjef, viste også til et mer utbredt samarbeid enn de som ikke har slike stillinger. Basert på intervjuene er det rimelig å si at det er en klar sammenheng mellom å få etablert en samarbeidsavtale mellom kommunen og IN, og kvaliteten på dette samarbeidet. Det har også kommet frem at forvalterne opplever at IN stiller sterke krav til de som ønsker å inngå en slik avtale, blant annet med at kommunen har måttet opprette en egen fast stilling knyttet til næringsutvikling og kontakt med IN. Dette og andre krav har gjort at enkelte kommuner ikke har ønsket å delta i dette samarbeidet. I samarbeidsavtalen fungerer kommunen som førstelinjetjeneste for brukere, og er første kontaktpunkt for bedrifter og personer i kommunen. To av forvalterne som har samarbeidsavtale med IN ga svært god tilbakemelding på hospiteringsordningen, som var fra to dager til en uke.

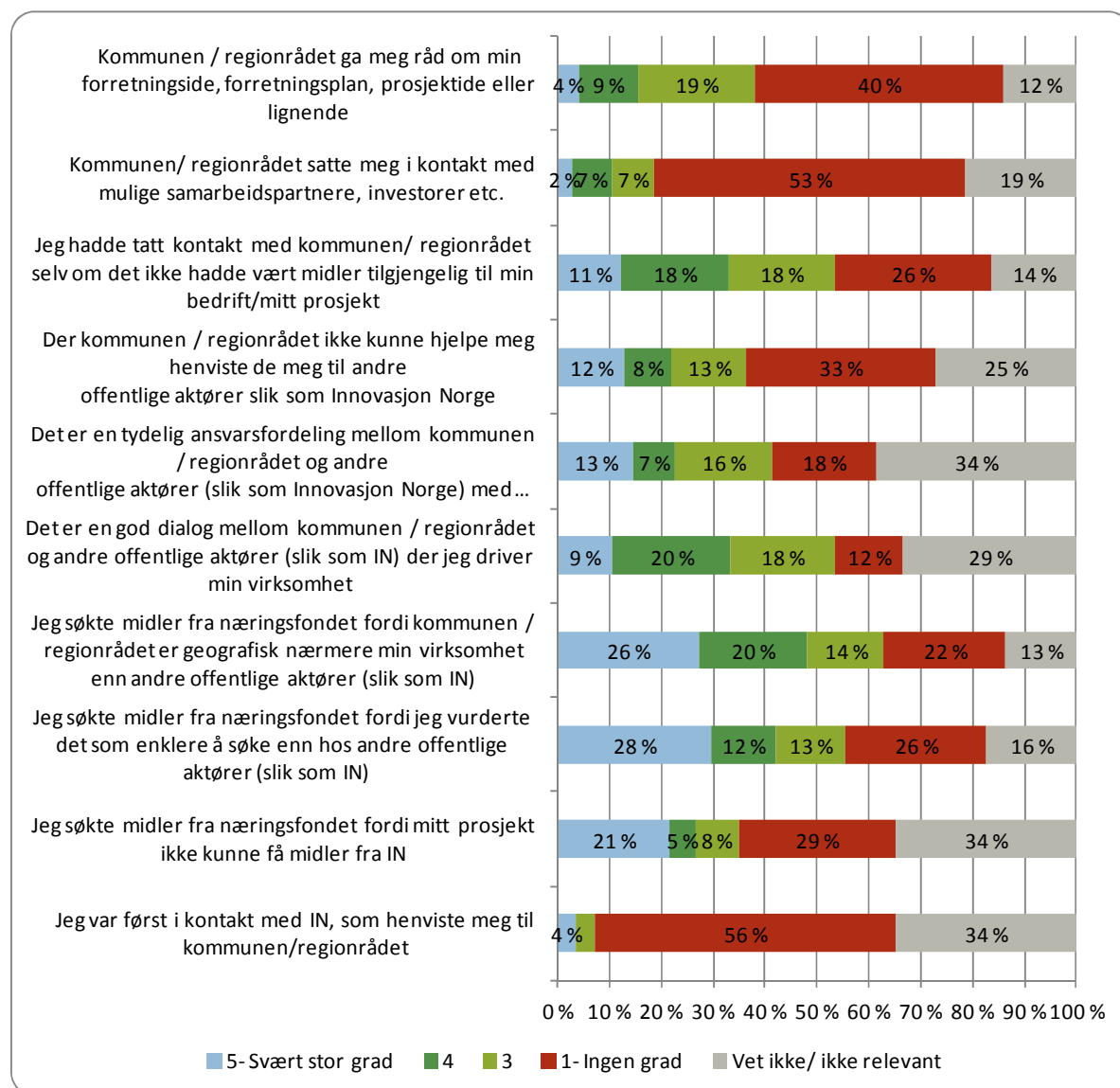
Det skal fremheves at de informantene med samarbeid med IN som mente ansvarsfordelingen mellom fond og IN var utydelig (5) i hovedsak også var misfornøyd med egen forvaltning av midlene. Bare en av disse viste til egen næringssjef / næringskonsulent. På den annen side mente flere at de hadde et godt samarbeid IN. Variasjonen i disse funnene tyder på at det er begrenset grunnlag for å trekke klare konklusjoner om denne gruppen. Årsaker til uklar ansvarsfordeling med IN ble knyttet til tilfeller med uklart regelverk, eller overlappende finansiering, selv om sistnevnte skal oppdages pga lovverk. Informantene ønsket seg en klarere ansvarsfordeling og bedre retningslinjer, spesielt for saksbehandlere i tildelingen av fondsmidler. Enkelte av disse ønsket å se midlene mer i sammenheng med hele virkemiddelapparatet, og gjerne at næringsfondene hadde stimulert bedriftene til å utvikle seg videre. Det ville innebære å se næringsfondene sammen med andre tiltak (for eksempel samfinansiering), og støtte bedrifter videre som har kommet i gang utover tidlig etableringen.

Det skal videre fremheves at 10 av forvalterne uttrykte at de ikke har samarbeid med IN, hvilket inkluderte både kommunale og regionale forvaltere. Tilgjengelig informasjon om kommunene viser lite fellestrekk mellom de aktuelle kommunene, annet enn at ingen av dem kunne vise til egen næringssjef / -konsulent. Overraskende nok viser 'tiltaksdatabasen' at flere av disse har et anseelig antall tiltak som støtter næringsutvikling, og at rundt halvparten også viser til en tydelig ansvarsfordeling mellom fond og IN. Dette kan tyde på at midlene her brukes på en måte som i liten grad overlapper med INs ansvarsområde, og således har en utfyllende rolle i forhold til det øvrige virkemiddelapparatet.

11 av forvalterne karakteriserte IN som byråkratisk og regelstyrt. Av disse er det bare en som har samarbeidsavtale med IN. Det er ikke rimelig å koble enkelte klynger til denne karakteristikken av IN systemet. Forvalterne viste til mye rapportering, omfattende søknadsprosesser og formaliserte rutiner i kontakten med IN. Flere av kommunene ga inntrykk av at IN ikke var interessert i hva som skjer av næringsutvikling i kommunen. Flere kommuner opplyste også at bedrifter heller tok direktekontakt med kommunen i stedet for IN, fordi enkelte bedrifter opplevde kontakten med IN som byråkratisk og tungvint, spesielt når det gjaldt avklaring på enkle henvendelser. Samtidig presiserte flere informanter at det er på systemnivå det oppleves som tungvint, og at enkeltpersoner ofte gjør en så god jobb som mulig innenfor de rammene de har.

På samme måte som tilskuddsmottakernes opplevelse av møtet med fondsforvalterne ble det formulert en rekke påstander om kommunens eller regionsrådets forhold til andre offentlige aktører, og da særlig IN. Figuren nedenfor gjengir svarene for dette spørsmålet. Hensikten var å se nærmere på hvorvidt målgruppen selv opplever en tydelig ansvarsdeling mellom de ulike aktørene.

Figur 5-1: Vurdering av påstander om kommunens eller regionrådets næringsapparat og om offentlige aktører slik som IN (N = 85)

Det som synes å ha vært mest riktige påstander for respondentene var at de søkte midler fra næringsfondet fordi de opplevde dette som enklere enn hos andre offentlige aktører (slik som IN) (til sammen svarte 53 prosent 3 eller mer), at de søkte midler fra næringsfondet fordi kommunen/regionrådet er geografisk nærmere deres virksomhet enn andre offentlige aktører (slik som IN) (til sammen svarte 60 prosent 3 eller mer).

Minst riktige påstander synes å ha vært at kommunen/regionrådet satte de i kontakt med mulige samarbeidspartnere, investorer etc., at de gav råd om forretningsidé, forretningsplan, prosjektidé eller lignende, og at de først var i kontakt med IN som henviste videre til kommunen/regionrådet.

5.2 Samarbeid og ansvarsfordeling med fylkeskommunen

Mange henviste til samarbeid med FK (43) - over halvparten av kommunale forvaltere (32) og tilnærmet alle regionale forvaltere (11) henviste til samarbeid med FK. I sistnevnte gruppe har tilretteleggende tiltak et klart fokus, og som regionale initiativ er samarbeid med fylkeskommunen å forvente. Informantene viste også til at både IN og FK ofte er representert i styret til regionsrådene, eller har kontorer lokalisert med regionrådene - hvilket også kan sies å styrke muligheter og forutsetninger for et godt samarbeid. Begge disse aktørene har i flere tilfeller blitt omtalt som politisk styrte av informantene. I det ligger det at spesielle politiske hensyn kan være avgjørende for saksbehandling og samarbeid med regionsrådene.

41 av forvalterne ga inntrykk av en god og klar rollefordeling mellom forvalter og FKs ansvarsområder. De viste til en god avklaring mellom politisk og administrativt nivå, og hvilke

oppgaver og grenser som er mellom dem. 21 forvaltere viste mer konkret til et godt eller svært godt samarbeid med FK, hvorav 11 representerte regionsråd. Dette kan tyde på at samarbeid med FK er bedre under en regional løsning, enn gjennom mer avgrensede kommunale initiativer finansiert med KNF midler. Kommunene i denne gruppen har alle hatt flere tilretteleggende tiltak som finansieres gjennom KNF midler (mange har også et betydelig antall tiltak). Her skal det fremheves at majoriteten mente ansvarsfordelingen er tydelig mellom FK og fond (37). Fire informanter viste mer konkret til næringshager som et knutepunkt for kommunen, IN og FK.

Kjennetegn på godt samarbeid inkluderte faglige råd og oppfølging, faste kontaktpersoner, møteplasser, nettverk, samfinansiering, interesse fra FK om kommunale forhold, regionale utviklingsprogram, utviklingsavtaler, samarbeidsavtaler og kompetente saksbehandlere.

Kjennetegn på manglende eller dårlig samarbeid var svak og dårlig oppfølging av kommunens arbeid, lite ressurser hos FK, stor avstand geografisk mellom FK og kommunen, omorganisering hos FK, FK er for politisk styrt i administrasjon, lite sammenhengende planer, strategi og vedtak, noe som gjør det vanskelig å følge opp for kommunen. Flere oppga at samarbeidet var helt fraværende og så ingen grunn til å etablere et samarbeid eller samarbeide mer. Eksempler på samarbeid inkluderte offentlig infrastruktur, samfinansiering, turistsatsninger, konkrete søknader, møteplasser en til to ganger i året, kurs ved opplæring i rapporteringssystemet m.m.. En forvalter nevnte blant annet samarbeid med FK og vegvesenet om turistveisatsning.

Samtidig skal det fremheves at over halvparten av informantene ytret et ønske om mer samarbeid og oppfølging fra FK. Dette gjaldt både de som fortalte om et allerede godt samarbeid, og de som fortalte at Fylkeskommunen var omtrent fraværende. Samarbeid og oppfølging ble her tolket som faglige råd, nettverksbygging, samfinansiering og økt interesse fra FK. Intervjuene viste at mulige årsaker til manglende samarbeid og oppfølging skyldes manglende ressurser og eventuelt interesse i FK eller hos kommunen / forvalter.

7 forvaltere samarbeidet ikke med FK, men ønsket i langt større grad mer oppfølging og samarbeid, spesielt på konkrete prosjekter, infrastruktur og samferdsel, samt mer faglig rådgivning. 11 av forvalterne uttrykte misnøye med rollefordelingen. En forvalter nevnte at dobbeltarbeid i større grad burde unngås, og det kunne vært en bedre avklaring på de ulike arbeidsoppgavene. Det kan gjøres ved å finne satningsområder, og så følge disse bedre opp. En representant for FK og regionrådet påpekte at kommunene har for frie rammer til å disponere midlene selv, og at midlene burde vært sett mer i sammenheng.

6. TEORETISKE OG METODISKE BETRAKTNINGER

Denne evalueringen har til hensikt å gi et systematisk bidrag til hvordan man best kan måle resultater og effekter av ordninger slik som tilskudd gjennom kommunale og regionale næringsfond. Det er to spørsmål som står særlig sentralt i denne sammenheng:

1. **Hva driver lokal samfunnsutvikling og hvilken rolle spiller kommunale og regionale næringsfond?** Et viktig utgangspunkt her er selvsagt nedfelte målsetninger, men det handler like mye om 'implisitte' forventninger til hva som gir effekt og hvordan innsatsene henger sammen i et større bilde – for eksempel om en kan forvente at en kommunes næringsstruktur vil påvirke resultatene av innsatsen, hva vet vi om entreprenørskapssatsinger etc.
2. **Hvordan kan man vurdere hvilken forskjell de konkrete fondsmidlene har gitt (addisjonalitet)?** Som vist i kapittel 3 er det stor variasjon ikke bare i ulike type tiltak og initiativ som støttes gjennom kommunale og regional næringsfond, men også i størrelsen på tilskuddet. Kapittel 4 har videre vist at tiltakene ofte finansieres ved hjelp av betydelige offentlige midler fra andre kilder. En rekke av tilskuddene er som kjent også relativt små. Som et bidrag til videre evalueringsinnsats gjør vi under refleksjoner rundt addisjonalitetsbegrepet i næringsfondenes kontekst.

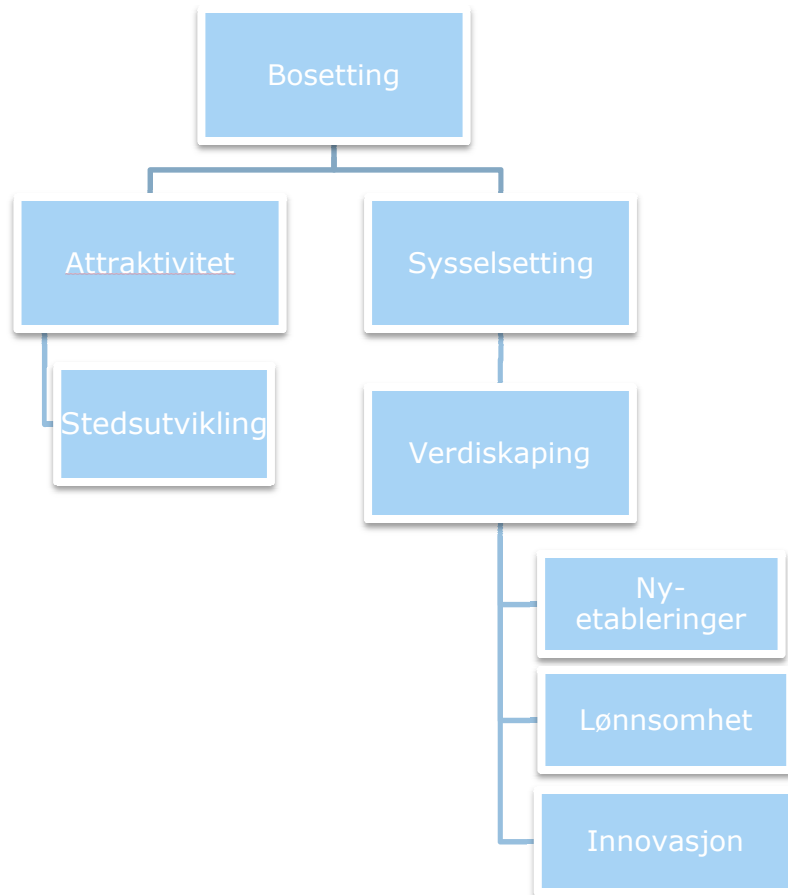
Hensikten med dette kapitlet er å bruke evalueringsresultatene over til å reflektere over disse to spørsmålene, og samtidig å tydeliggjøre hvilket teoretisk og metodisk utgangspunkt vi har hatt for denne evalueringen.

6.1 Teoretisk rammeverk

Dette avsnittet har til hensikt å gi en teoretisk tilnærming til å besvare det første spørsmålet, med særlig fokus på hva som driver lokal samfunnsutvikling.

6.1.1 Telemarksforskningens kunnskapsmodell

Som en del av denne evalueringen har Telemarksforskning levert en egen kunnskapsstatus om fondenes rolle og mulige bidrag til lokal utvikling. Dette inkluderte en egen 'kunnskapsmodell' som søker å forklare hva som fører til at noen steder vokser. For nærmere detaljer om denne modellen henvises til vedlegg 1 til denne rapporten.

Figur 6-1: Hovedstrukturen av faktorer som påvirker lokal samfunnsutvikling**Kilde: Telemarksforskning**

Utgangspunktet i modellen var en påstand om at befolkningsutvikling er den viktigste indikatoren for regional utvikling, der den oppsummerer totaliteten av utviklingen i kommuner og regioner på kort og lang sikt. For regioner med nedgang i befolkningen er som oftest de fleste tiltak rettet mot å snu befolkningsnedgangen mens kommuner og regioner med vekst kan tillate seg andre, gjerne mer kvalitative, mål.

Figuren antyder at bosetting (i hele landet) er hovedmålet med kommunal næringspolitikk, mens de andre målsettingene er avledete mål. Her ligger m.a.o. en årsak-virkningsmodell til grunn som leses nedenfra og oppover i figuren. Målsetningene for KNF forutsetter videre at lokal befolkningsutvikling i Norge skyldes to forhold: utviklingen av antall arbeidsplasser i regionen, eller andre stedlige egenskaper med regionen som kan kalles *attraktivitet*. Enhver egenskap utenom egen arbeidsplassutvikling i regionen som virker positivt på innflytting eller reduserer utflytting, er innbakt i dette attraktivitetsbegrepet. Det er grunn til å understreke at det dermed ikke handler om visuell eller naturgitt attraktivitet.

Etter hvert har målsettinger om attraktivitet, bolyst og stedsutvikling i venstre del av figuren, kommet inn som delmål i nasjonale målformuleringer. Dette er uttrykk for at en i økende grad har sett at bostedsattraktivitet påvirker hovedmålsettingen om bosetning i hele landet på samme måte som man "alltid" har tenkt at næringsutvikling gjør det.

Målsettingen om bosetting er også det overordnede motivet for ordningen med kommunale næringsfond. Det betyr at de andre målsettingene er instrumentelle i den forstand at de tenkes å føre til hovedmålet om styrket bosetting i distriktene. Næringslivets betydning for bosettingen går først og fremst via sysselsettingen. Verken lønnsomhet eller innovasjon virker direkte inn på sysselsetting, det er instrumentelle mål for å få økt verdiskaping i næringslivet som igjen øker sannsynligheten, men ikke nødvendigheten, for økt sysselsetting og dernest økt bosetting.

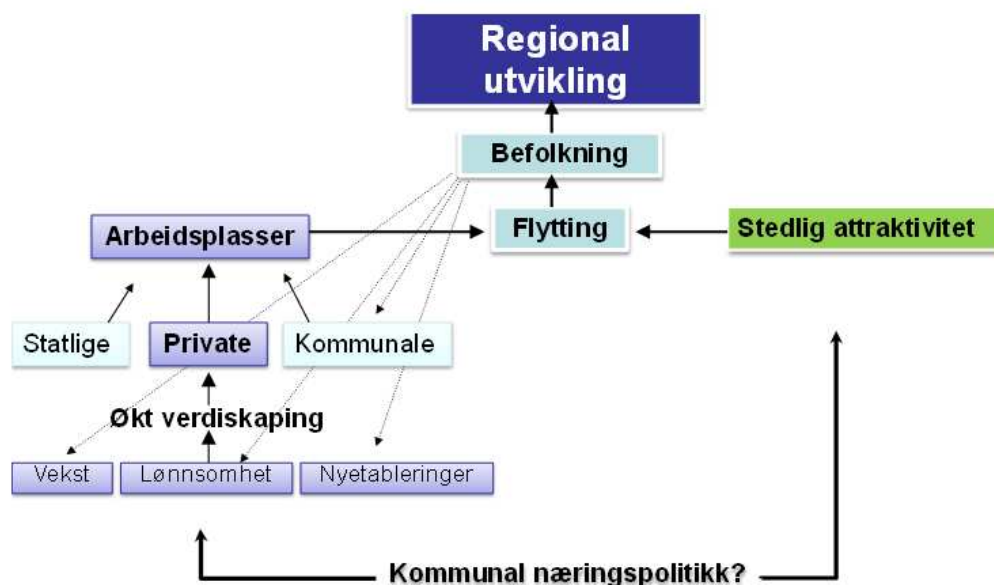
Skillet mellom arbeidsplassutvikling og andre faktorer som har betydning for flyttestrømmene, er av stor betydning for en analyse av kommunal næringsutvikling. Både den praktiske politiske næringsutviklingen i kommunene og studier av den, har tradisjonelt fokusert ganske ensidig på

sysselsetting. **Telemarksforskingens analyser av næringsutvikling og attraktivitet viser at endringer i arbeidsmarkedet (sysselsettingseffekter) på de fleste steder forklarer mindre enn 50 prosent av vekst eller nedgang i befolkningen.** Det er derfor behov for å utvide fokuset på lokalsamfunnsutvikling (bosetning) til andre faktorer i tillegg til arbeidsplassutvikling. Dette betyr *ikke* at konkrete arbeidsplassrettede tiltak ikke lenger er interessant. Vekst i arbeidsplasser er fremdeles en av de viktigste faktorene for å få økt innflytting. Men det betyr at arbeidsplassutvikling mange steder ikke lenger er *nok* for å sikre befolkningsvekst, og at kommuner og regioner må drive utvikling av attraktivitet samtidig med tradisjonell næringsutvikling. I Telemarksforskingens Attraksjonsbarometre som årlig utvikles for alle norske kommuner og regioner på oppdrag fra NHO (se www.naringsnm.nho.no), gjøres det rede for disse og andre variabler. Analysene viser at variabler slik som arbeidsmarkedsinntegrasjon og boligbygging eksempelvis er viktig for flyttestrømmer, om enn mindre for unge voksne¹⁴.

Utviklingstiltak rettet mot å øke antall arbeidsplasser i næringslivet vil som regel være indirekte. For næringslivet representerer sysselsetting en kostnad, og bedrifter vil alltid være på jakt etter å redusere kostnadene gjennom økt produktivitet. Økt antall ansatte i næringslivet vil derfor bare skje dersom verdiskapingen øker raskere enn produktiviteten. Ettersom næringslivet stadig forbedrer produktiviteten gjennom bedre teknologi og smartere løsninger, vil et næringsliv som ikke øker verdiskapingen redusere antall sysselsatte.

Økt verdiskaping i næringslivet vil være et resultat av vekst i omsetning, bedre lønnsomhet eller at det blir flere bedrifter gjennom nyetableringer. Dette er nettopp de indikatorene Telemarksforskning bruker i "Nærings-NM" for å måle næringsutviklingen i kommuner og regioner. Når det gjelder kommunenes rolle i forhold til å fremme slik vekst, kan også den være direkte eller indirekte. En direkte innsats overfor bedrifters vekstambisjoner (eller for å forhindre nedleggelsestrusler) kan være finansiell støtte, rådgivning og veiledning. Ulike venturekapitalordninger innenfor lokale næringsutviklingsstrategier er eksempler på relativt nye virkemidler som vi har sett en økning av i den siste tiden. Indirekte strategier kan være kopling og fasilitering av næringsklynger, investeringer i næringsbygg eller arealer og næringsrettede reguleringstiltak.

Figur 6-2: Modell som viser strategiske valg av innretningen på kommunal næringspolitikk

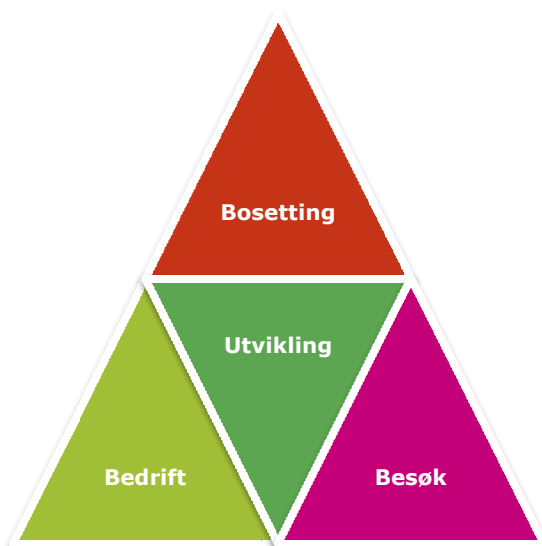
I den omtalen vi hittil har gitt av næringsutvikling og attraktivitet som grunnlag for kommunale utviklingsstrategier og roller, har vi behandlet det private næringslivet samlet som én størrelse. I et nylig initiert forskningsprosjekt, støttet av Regionalt forskningsfond for Oslofjorden og VRI, har vi fått anledning til å "pakke opp" den lokale næringsutviklingen i et mer finmasket bilde. Dette

¹⁴ Se nærmere omtale og forklaring av de enkelte indikatorene i Attraktivitetsbarometeret Topp og bunn i regioners og kommuners attraksjonskraft (NHO, 2009)

har skapt grunnlag for den såkalte "pyramidemodellen" under, hvor bransjer og næringer skilles i to vesentlig forskjellige grupper; nemlig basisnæringer og besøksnæringer.

Til basisnæringer hører det næringslivet som leverer varer og tjenester til annet næringsliv eller offentlige kunder utenom detaljvarehandel og forbrukerrettet tjenesteyting. De fleste industrivirksomheter, primærnæringer og andre produserende virksomheter befinner seg her. Besøksnæringer er foruten hotell og servering, også annen direkte forbrukerbasert omsetning som forutsetter at kunden oppsøker stedet hvor varen eller tjenesten tilbys (handel, kultur og opplevelser). Skillet mellom basisnæring og besøksnæring er en særlig betydningsfull distinksjon for distriktskommuner som gjennom de siste 10-20 årene har opplevd en betydelig nedgang i industri/basisnæring, og hvor forhåpningene til besøksnæringene har vært store. Vår nyutviklede modell gir oss anledning til ikke bare å fastslå om en kommune lykkes med sin næringsutvikling eller ikke, men også *hvilken del av næringsutviklingen* det eventuelt går godt med. Også her vil vår kjennskap til hvilke forutsetninger som virker utenfra på de ulike delene av pyramiden, gi indikatorer på om suksessen skyldes gunstige betingelser, eller om det ligger en mulig egeninnsats bak.

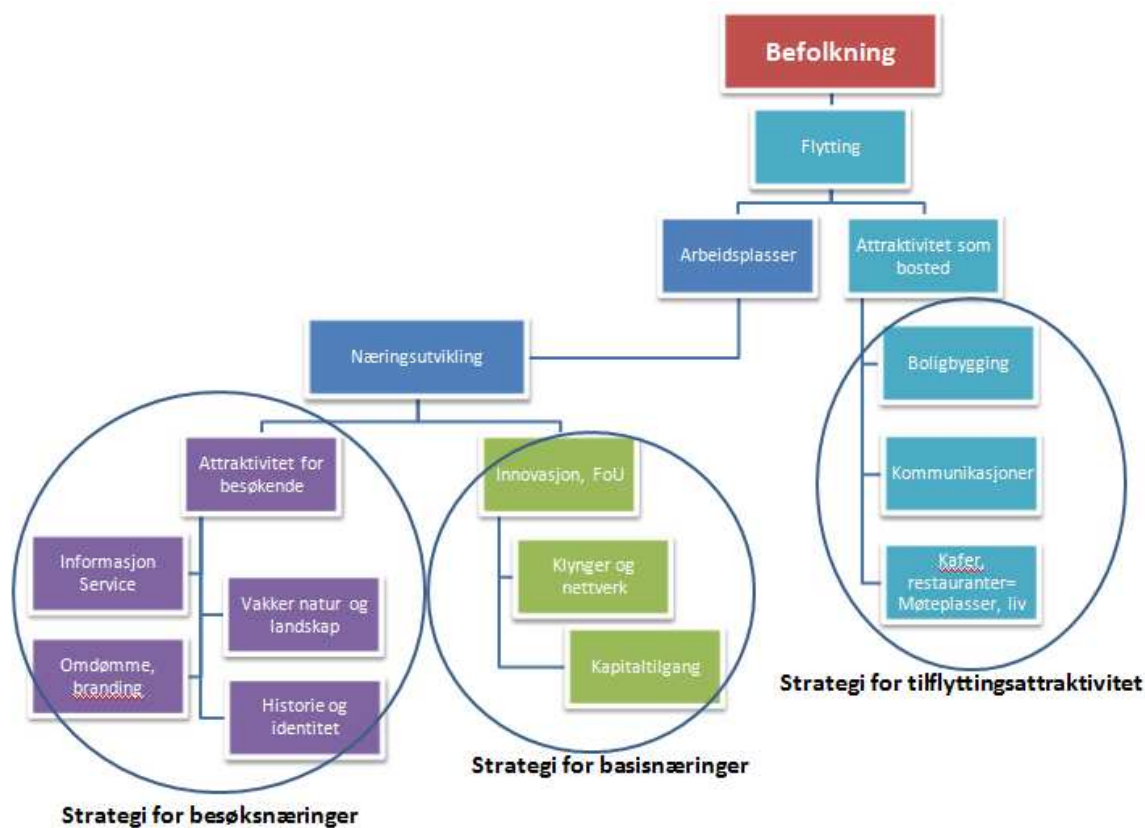
Figur 6-3: Pyramidemodellen

Neste figur (figur 6.4) viser hvordan bosetningsutvikling i distriktene – for dette formålet – er en sum av både bostedsattraktivitet, basisnæringer og besøksnæringer.

Boksene med hver sin farge i figur 6.3, viser hvilke utviklingsstrategiske grep det er mulig å ta, innenfor hver av pyramidemodellens utviklingstriangler. Modellen gjør det mulig å identifisere hvor i modellen utfordringene er størst, for så å kartlegge om det også er der innsatsen er størst. Man kan godt tenke seg – og vi kjenner eksempler på – kommuner som egentlig "sliter" med nedgang i basisnæringer, og som har et ønske om å tiltrekke seg flere bedriftsetableringer i det næringssegmentet, men som så fokuserer sine næringspolitiske ressurser på profilering og brosjyreproduksjon. Vår modell kan gi innsikt om at det i så fall kan være en "mismatch" mellom "diagnose" og "medisin".

Figur 6-4: Illustrasjon på utviklingsområder, avledet fra pyramidemodellen i figur 6.3, hvor sirklene markerer tre ulike næringspolitiske strategiområder

6.1.2 Nærmere om offentlig bidrag til næringsutvikling

Bevissthet rundt det offentliges rolle i samspill med næringslivet kan skape rom for kritisk tolkning rundt addisjonalitet og marginalavkastning på offentlig tilførsel av kapital i næringsvirksomhet. Skaper midler fra offentlig næringsfond flere lønnsomme bedrifter? Øker det lønnsomheten og innovasjonsevnen i allerede eksisterende bedrifter? Skapes sikre arbeidsplasser? Hvorvidt det eksisterer et reelt kapitalgap mellom bedriftsgrupperinger er uavklart (Murray 2007), men faktum er at i den grad ekstern finansiering er problematisk, så er problemet mest pressende for små og mellomstore bedrifter (Sørheim og Isaksen 2008). Behovet for tilført kapital er størst i såkalte vekstbedrifter, en gruppe som er estimert til å utgjøre om lag 10 prosent av norske nyoppstartinger (Sørheim 2006).

Av finansieringskilder så finnes det private alternativer som privatpersoner eller private investorgrupper, "venture capital"-fond og private banker. Førstnevnte har en tendens til å anvende kapitalen sin på begrensede områder, men er ofte langsiktig og praktisk involvert i investeringsobjektene. "Venture capital"-fond investerer oftere i prosjekter med høy risiko, kort veksthorisont og forventer rask avkastning. Private banker på sin side låner mest til det etablerte næringslivet og er svært opptatt av pantesikkerhet og lønnsomhet (Sørheim 2006). Felles for de er at de er meget restriktive i sine kapitalbevegelser. Risiko og usikkerhet styrer altså mye av tilgangen på privat kapital for næringsvirksomhet. Risiko innebærer kjennskap til mulige utfall og sannsynlighetsfordelingen dem imellom. Usikkerhet handler derimot om uvisshet rundt utfallsmuligheters sannsynlighet. Det er blitt påpekt at det offentlige i dette vannskillet kunne hatt en instrumentell rolle som usikkerhetsavklarers slik at markedsassymetrien som følger av kapitaltilbyderes beslutninger under uvisshet utjevnes (Sørheim og Isaksen 2008).

Selv om det fra økonomisk teori kan avledes at symmetrisk tilgang på informasjon, fravær av markedsrett, lik skatt og lav rente m.m. korrigerer markedsfallitt (Knivsflå mfl. 2000), viser forskning at unge bedrifter med ambisjon om vekst sitt største hinder for fremgang er tilgangen på egenkapital (se Landström 2003 for eksempler fra Sverige). I den strømning er det da også blitt påpekt at myndigheter som søker å stimulere næringsvekst i for liten grad har fokusert på selskapers utfordringer i oppstartsfasen (Sørheim og Isaksen 2008). Et annet aspekt som har litt trukket frem er at tilgangen på kapital kan se ut til å variere med geografisk plassering av næringsdrift. Sentrale strøk har relativt sett bedre tilgang på kapital enn rurale strøk

(Avdeitchikova og Landström 2005, Sørheim 2003). Utjevning av geografiske forskjeller i tilgang på kapital kan representere et potensielt myndighetsfokus. Til sist bør der påpekes at det er endemiske problemer i måling av de effektene næringsfond er ment å påvirke (Sørheim og Isaksen 2008). Addisjonalitet er vanskelig å måle i fravær av kontrafaktiske eksempler, sammenlikning på tvers av bedrifter forpurres av strukturelle forskjeller innad i henholdsvis sektorer og regioner, og selvseleksjon til gitte programmer skaper systematisk skjevhet i data.

Ettersom entreprenørskap i dag fremstår som et multidisiplinært fagfelt kan man finne mye forskning på området, men å finne frem til klare og entydige definisjoner av sentrale begrep innen fagfeltet kan være problematisk. Dette ses på som et resultat av at forskningen i stor grad er fragmentert (Landström 2000). Når det er sagt ser vi at mye av dagens entreprenørskapsforskning er fundamentert i et prosessorientert perspektiv (Shane 2000; Shane and Venkataraman 2000; Landström 2005; Steyaert 2007), og er opptatt av hvordan entreprenørielle ideer og muligheter blir utviklet til reelle konsepter (Hitt and Ireland 2000; Gaglio and Katz 2001; Ardichvili, Cardozo and Ray 2003). Spilling (2006) har gjort et analytisk skille mellom begrepene *entreprenør* og *entreprenørskap*. Entreprenørskap forstås som det å skape utvikling i næringslivet gjennom nye kombinasjoner. En entreprenør er personen som iverksetter de nye kombinasjonene.

For entreprenører kan ofte fond være en inngangsport til å (videre)utvikle sine bedriftsideer. Innenfor entreprenørskapsforskningen har man imidlertid generelt vært mer opptatte av bedriftsaktøren (Landström 2005), fremfor entreprenørens "gode hjelpere", som for eksempel fond. Mye av entreprenørskapsteorien handler derfor om entreprenøren selv, fremfor å se på aktørene rundt som bidrar til at entreprenørskapsprosesser kan igangsettes og vedlikeholdes. Det har ført til mindre kunnskap om aktører som bistår bedriftene i deres utviklingsprosesser. Det til tross for at entreprenørskapslitteratur og forskning for lengst har slått fast at utvikling av kunnskap og næringsutvikling er en sosial prosess (Shane 2000; Shane et al. 2000; Hauge 2011).

I internasjonal entreprenørskapslitteratur identifiseres ulike typer entreprenører. *Lokalsamfunnsentreprenøren* legger omgivelsesmotiveer stor vekt. Slike entreprenører er opptatt av å få til noe på stedet hvor de bor. *Selvrealiseringsentreprenørene* ønsker å etablere egen virksomhet ettersom de ønsker å ta i bruk egne evner eller ressurser. Det å føle frihet med tanke på fraværet av overordnede og arbeidstid kan også være motiverende for slike entreprenører. *Arbeidssøkerentreprenøren* er motivert ut i fra en nødvendighetsfølelse. Eksempelvis kan en virksomhet oppstå som følger av nedleggelser, oppsigelse eller annen årsak som forårsaker lediggang. Videre kjennetegnes disse også ved et profittmotiv (Bolkesjø og Brun 2006). Det antas i denne sammenheng at kommunale og regionale næringsfond særlig har lokalsamfunnsentreprenøren og arbeidssøkerentreprenøren som målgruppe.

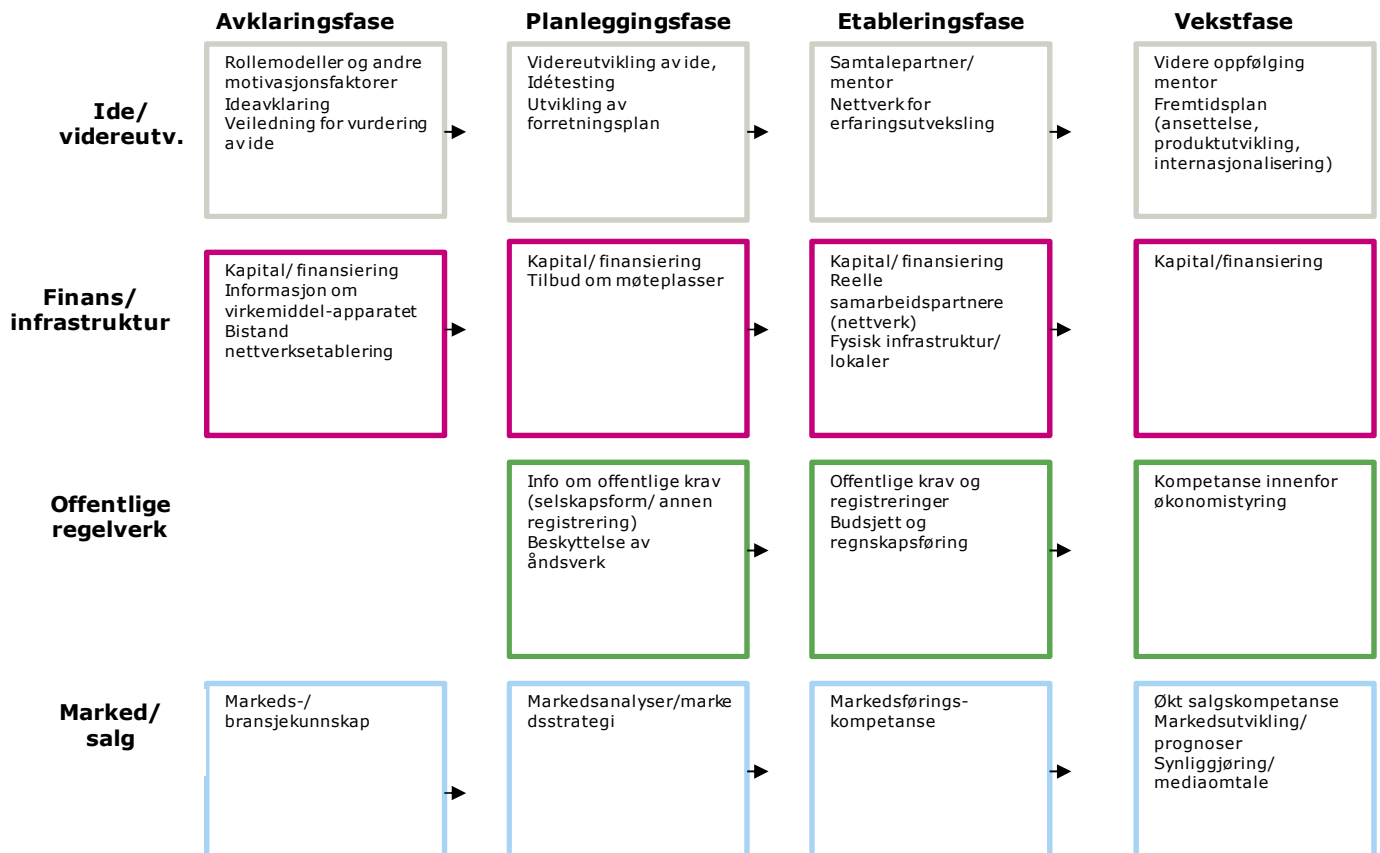
Videre er det fire teoretiske perspektiver som synes å spille inn for en entreprenørs vurdering av lokaliseringssted. Det første perspektivet er *sted som lokalisering* og omhandler i hovedsak objektive fakta knyttet til et gitt sted, for eksempel infrastruktur, barnehagetilbud etc (Berg 2002; Landström 2000). Det andre er *sted som opplevelse og følelse*, som vektlegger den subjektive dimensjonen ved et sted, eller hvordan stedet oppleves av en person (Dale et al. 2004). Det tredje er sted som kontekst, for eksempel stedets kultur for entreprenørskap eller jantelov (Bolkesjø og Brun 2006). Det fjerde er globalisering og sted, for eksempel økt tilgang på varer og tjenester, samt reduserte fraktpriser og leveringstid som muliggjør mange typer entreprenørskap (Urry 2000). Det er særlig de to første som vurderes som relevant for tilskudd over kommunale og regionale næringsfond.

Meccheri og Pelloni (2006) mener entreprenører er viktige for små samfunn, uansett motiv bak etableringen. Derfor bør steder etterstrebe å tiltrekke ulike entreprenører, store og små, da disse på ulike måter er viktige for stedets utvikling. Dette er også en forutsetning som KNF midlene synes å baseres på.

Som nevnt over er det gjort lite forskning på hvordan de 'gode hjelpere' påvirker etablererprosessen (eksempelvis gjennom fondstilsagn). Samtidig er det åpenbart at slike aktører vil kunne ha ulik betydning for entreprenøren ved ulike deler av prosessen. Tilføring av kapital kan for eksempel bidra til å utløse annen finansiering, som kan være avgjørende for å gjøre etablererprosessen til en suksess. Midlene kan også ha bidratt til tilgang på ulike typer kompetanse (eks. markedsføringstjenester), som også vil påvirke entreprenørens suksess.

I forbindelse med evalueringen av unge etablereres kompetansebehov utviklet Rambøll selv et oversiktskart over ulike behov i ulike deler av etablererprosessen. Figuren nedenfor er hentet fra oppdragets sluttrapport.

Figur 6-5: Fasemodell

Rammeverket over ble vurdert som for detaljert for den foreliggende evalueringen, men har hatt betydning for utvikling av indikatorer for resultater og effekter av direkte midler til entreprenører.

6.2 Metodisk rammeverk

I tråd med de teoretiske betraktningene over knyttes det en rekke forventninger til hvilke resultater som forventes av ulike type satsinger. I evalueringens metodiske rammeverk ble derfor de enkelte tiltaksformene knyttet til tydelige forventninger, slik de står formulert i strategiske og styringsmessige føringer fra politisk hold, samt etablerte metodiske rammeverk slik som Kundeeffektundersøkelsen til IN. Tabellen nedenfor gir en oversikt over disse. Der midlene er benyttet til forprosjekter er det en forventning om at dette fører til et nytt hovedprosjekt

Tabell 6.1: Metodisk rammeverk

	Forventede resultater	Forventede effekter
Direkte støtte til bedrifter	Utløsende effekt for andre midler (offentlige og / eller private) Utløsende effekt for kontakt med andre offentlige myndigheter Reduserte driftsutgifter Økt produksjon Utvikling og forbedring av nye produkter og tjenester Utvikling og forbedring av nye produksjonsprosesser Markedsutvikling og/eller endret markedsføring Organisasjonsutvikling	Sysselsetting (ansettelse av nye medarbeidere/ sikre eksisterende arbeidsplasser) Økt lønnsomhet Økt konkurranseevne Økt overlevelsessevne Bedre arbeidsvilkår Økt bolyst i kommunen / regionen for ansatte
Direkte støtte til entreprenører	(Videre)utvikling av ide (Videre)utvikling av forretningsplan Bedre kjennskap til informasjon om offentlig regelverk (lover, selskapsformer, eierrettigheter etc.) Tilgang på nødvendig infrastruktur (lokaler, utstyr) Etablering av kontakt(er) med lokalt næringsliv, aktuelle samarbeidspartnere Etablering av kontakt(er) med mulige investorer Mer kompetanse om økonomi og markedsføring Mer startkapital	Etablering av virksomhet Sysselsetting Økt lønnsomhet Økt konkurranseevne Økt overlevelsessevne Økt bolyst i kommunen / regionen for entreprenøren
Offentlig satsing på å fremme næringshager, inkubatorordninger eller forsknings- eller kunnskapsparker	Utvikling av (næringshage-) selskapets strategi (eks. rekrutteringsstrategi for særskilte bransjer / sektorer eller målgrupper slik som kvinner og / eller innvandrere) Utvikling eller styrking av (næringshage-) selskapets arbeid med kompetanseheving, etablering og vedlikehold av nettverk mellom deltakende bedrifter Styrking av næringshagens / parkens (eventuelle) offentlige samarbeidspartnere (eks. kommunen, regionrådet, fylkeskommunen, SIVA, IN) Styrking av næringshagens / parkens (eventuelle) samarbeid med lokale/regionale investeringselskaper og fond Styrking av næringshagens / parkens (eventuelle) samarbeid med lokalt næringsliv som ikke deltar direkte i satsingen	Flere bedrifter etablerer seg i lokalmiljøet Etablerte bedrifter omlokaliserte til lokalmiljøet Bedrifter utvider sin virksomhet Deltakende bedrifter har (videre)utviklet ideer og eventuelle samarbeid med FoU-aktører Deltakende bedrifter har lansert nye produkter eller tjenester Det lokale næringslivet har styrket sin overlevelsessevne Det lokale næringslivet har styrket sin lønnsomhetsutvikling Det er etablert flere arbeidsplasser Sysselsettingen har økt i området
Offentlig satsing på tiltak for å fremme entreprenørskap	Eksposering av etablerersuksess(er) Bedre nettverk mellom lokale etablerte bedrifter og FoU-miljøer Bedre nettverk mellom etablerte bedrifter Bedre nettverk mellom etablerte bedrifter og mulige investorer Bedre nettverk mellom etablerte bedrifter og rådgivningsaktører / offentlige myndigheter	Flere bedrifter etablerer seg i lokalmiljøet Bedrifter har utvidet sin virksomhet Det lokale næringslivet har styrket sin overlevelsessevne Det lokale næringslivet har styrket sin lønnsomhetsutvikling Det er etablert flere arbeidsplasser i kommunen / regionen

	Forventede resultater	Forventede effekter
	Bedre nettverk mellom mulige etablerere og mulige investorer Bedre nettverk mellom mulige og rådgivningsaktører / offentlige myndigheter Økt interesse for entreprenørskap i lokalmiljøet Etablering av nye virksomheter	Sysselsettingen har økt i kommunen / regionen
Offentlig satsing på nettverkstiltak eller tiltak for å fremme entreprenørskaps kultur i skolen	Mer tilretteleggelse for entreprenørskap i opplæringen hos skoleeier Økt samarbeid mellom utdanningsinstitusjoner og nærings- og samfunnsliv Økt bruk av samarbeids/partnerskapsavtaler og lignende samarbeid med lokalt næringsliv Økt kontakt med utdanningssystemer i andre land, økt kontakt med internasjonale nettverk og større muligheter for elever og studenter til å få internasjonale erfaringer Økt tilbud av entreprenørskapskurs for lærere Entreprenørskapsopplæring som et tilbud for flere studieretninger i høyere utdanning	Økt kompetanse hos lærere i skolen til å drive entreprenørskapsopplæring Økt bruk av varierte arbeidsformer og nye metoder i skolen Flere elev-, ungdoms- og studentbedrifter, og flere elever / studenter som deltar i disse Sterkere sosiale og faglige ferdigheter og holdninger som fremmer kreativitet og nyskaping blant elevene
Offentlig satsing på utviklingstiltak for å bedre det daglige lokale tjenestetilbudet til befolkningen eller utdanningstiltak for befolkning og samfunnsliv	Økt tilgang på høyere utdanning for lokalbefolkningen Økt tilgang på etter- og videreutdanning for lokalbefolkningen Økt tilgang på andre utdanningstilbud for lokalbefolkningen Kortere avstand til lokale offentlige tjenester Kortere avstand til lokale private tjenester, særlig service- og handel (eks. frisør, kafe, lokalmatutsalg etc.) Bedre kvalitet på lokale offentlige tjenester Bedre kvalitet på lokale private tjenester, særlig service- og handel (eks. frisør, kafe, lokalmatutsalg etc.)	Flere i lokalbefolkningen deltar ved høyere utdanningstilbud i lokalbefolkningen Flere i lokalbefolkningen deltar ved etter- og videreutdanningstilbud i lokalbefolkningen Flere i lokalbefolkningen deltar ved andre utdanningstilbud i lokalbefolkningen Lokalbefolkningen bruker det lokale tjenestetilbudet i større grad Lokalbefolkningen er mer fornøyd med det lokale tjenestetilbudet
Offentlig satsing på stedsutvikling- og opprustningstiltak eller profilering og markedsføring av et område	Lokalmiljøet har fått utbedret infrastruktur for næringsliv Lokalmiljøet har fått utbedret infrastruktur for lokalbefolkningen generelt Lokalmiljøet har fått nye eller bedre fysiske møteplasser Det lokale kultur- og fritidstilbudet er utbedret (eks. lokalt museum, opplevelsesarrangement/festival eller turtilbud) Det er utviklet informasjonsmateriell for lokalt næringsliv Det er utviklet informasjonsmateriell for lokal eller besøkende befolkning Det er gjennomført profilerings- og/eller markedsføringskampanjer for området Det er satt igang arbeid med å utvikle stedets/kommunens omdømme Den lokale turistinformasjonen kan gi et bedre tilbud Lokalmiljøet har blitt profilert ved et kultur-, sport- eller opplevelsesarrangement etc.	Lokalmiljøet har blitt mer attraktivt for lokalbefolkningen Lokalbefolkningen opplever sterkere tilhørighet til lokalmiljøet Lokalbefolkningen opplever sterkere sosiale nettverk Lokalmiljøet har fått et bedre omdømme blant lokalbefolkningen Økt turisme Flere flytter til lokalmiljøet Færre flytter fra lokalmiljøet

	Forventede resultater	Forventede effekter
	Lokalmiljøet har fått flere overnattingsmuligheter for tilreisende Lokalmiljøet har fått et bedre boligtilbud	
Offentlig satsing på bredbåndsutbedring eller annen fysisk kommunal næringsrettet infrastruktur	Bedre vei eller andre transportforbindelser Reduserte avstandsulemper (særlig i områder med få innbyggere og små markeder) Utbredt bredbånd Utbredt system for vann og avløp Annen infrastruktur for lokalt næringsliv har blitt bedre	Flere bedrifter etablerer seg i lokalmiljøet Etablerte bedrifter omlokaliserer til lokalmiljøet Bedrifter utvider sin virksomhet Deltakende bedrifter har (videre)utviklet ideer og eventuelle samarbeid med FoU-aktører Deltakende bedrifter har lansert nye produkter eller tjenester Det lokale næringslivet har styrket sin overlevelsessevne Det lokale næringslivet har styrket sin lønnsomhetsutvikling Det er etablert flere arbeidsplasser Sysselsettingen har økt i området

6.3 Metodisk vurdering av addisjonalitet

Både fordelingen av midler til ulike aktører over statsbudsjettet og evalueringsresultatene over fremhever en meget sentral utfordring knyttet til vurdering av tilskudd fordelt over kommunale og regional næringsfond. Ikke bare tildeles midlene i et sammenvevd virkemiddelapparat, der særlig fylkeskommunen og IN har åpenbare grenseflater med fondenes innretning og formål, men som analysene over har vist dreier dette seg ofte om *mindre beløp* og beløp som inngår som finansiering sammen med en *rekke andre offentlige midler*. Det vil derfor være viktig at evalueringsresultatene i denne evalueringen kan bidra til å utvide forutsetningene for en hensiktsmessig vurdering av midlene, og da særlig knyttet til addisjonalitetsbegrepet.

Addisjonalitetsbegrepet skal i utgangspunktet si noe om hvorvidt støtteordningen har ført til realisering av prosjekter *som ellers ikke ville blitt realisert* (se Waagø et al. 1993 og Fossen og Waagø, 1994). Det gjøres ofte et skille mellom ulike former for addisjonalitet (eks. innsatsaddisjonalitet, atferdsaddisjonalitet, resultatsaddisjonalitet). I INs kundeeffektundersøkelse gjøres det nettopp et slikt skille¹⁵:

- **Innsatsaddisjonalitet:** handler om tilskuddsmottakere virkelig har behov for midlene, eller om tiltakene / prosjektene / aktivitetene ville gjennomføres uten midlene. Denne formen for addisjonalitet brukes ofte for å legitimere offentlig virkemiddelbruk.
- **Resultatsaddisjonalitet:** handler om å flytte fokus fra aktivitetsnivå til resultater og effekter av midlene – hva har akkurat midlene betydd for de resultatene aktivitetene har ført til (tilleggseffekt).
- **Atferdsaddisjonalitet:** handler om i hvilken grad det oppstår forskjeller og endringer i bedriftens atferd som kan tilskrives den offentlige intervensjonen (eks. kvalitative endringer i organisasjonen).

Evalueringsresultatene viser imidlertid at addisjonaliteten for kommunale og regionale næringsfondsmidler handler mindre om hvorvidt aktiviteter ville gjennomføres uten midlene (innsatsaddisjonalitet), og mer om at midlene bidrar til å øke omfanget av innsatsen (tilleggseffekt). Vi mener den mest sentrale utfordringen for vurderingen av kommunale og regionale næringsfondsmidler nettopp handler om å isolere tilleggseffekten for akkurat disse midlene. En viktig faktor i denne sammenheng mener vi er eventuell *utløsende effekt* midlene har for andre typer finansiering, både privat og offentlig og hva disse midlene betyr for de foreliggende resultatene.

I våre evalueringsoppdrag lar vi oss ofte inspirere av Mayne's publikasjoner, senest fra 2011¹⁶, når det kommer til addisjonalitetsbegrepet. Mayne tar tak i nettopp denne utfordringen, og åpner for en mer eksplisitt vurdering av årsakssammenheng og vurdering av addisjonalitet i forhold til nærliggende faktorer. Dette innebærer i praksis at for eksempel denne evalueringen inkluderer først og fremst konkrete spørsmål om i hvilken grad de prosjektene og programmene har ført til eventuelle resultater, med utgangspunkt i en ex-ante forståelse av årsakssammenheng (se over). Neste skritt handler om å legge grunnlaget for en videre *bidragsanalyse*. Årsakssammenhengene testes i datainnsamlingen med et formål om å kunne identifisere andre faktorer som påvirker resultatene og deres relative betydning for de resultatene som foreligger (evt innrapportert).

En systematisk bidragsanalyse handler også om å identifisere barrierer og drivkrefter for at resultatkjeden realiseres. For mange vurderes dette som et kritisk punkt i en bidragsanalyse, med eksplisitt fokus på å systematisk identifisere andre forklaringer til de resultatene som foreligger (eks. generell markedsutvikling, regionale betingelser, andre politiske satsinger, kompetanse og evner blant deltakerne, tidligere historie). Alternative forklaringer vurderes så i sammenheng med den ex-ante definerte årsakssammenheng.

Det skal også understrekes at addisjonalitetsbegrepet er et begrep med en klar kontrafaktisk dimensjon. En svakhet i håndteringen av addisjonalitet knyttes ofte til at slike vurderinger ofte begrenses til å *spørre tilskuddsmottakerne selv* om hva tilskuddet har betydd. Vi mener dette er en løsning som gir klart bias, og som dermed utfordrer det empiriske grunnlaget vurderingene gjøres på.

¹⁵ Se for eksempel INs KEU

¹⁶ Mayne, J (2001) Addressing Attribution through Contribution Analysis: Using Performance Measures Sensibly, in: The Canadian Journal of Program Evaluation, 16 (1) 1-24, and Mayne, J. (2011): "Addressing Cause and Effect in Simple and Complex Settings through Contribution Analysis", in: Evaluating the Complex, R. Schwartz, K. Forss, and M. Marra (Eds.), Transaction Publishers

Vi mener derfor at en viktig forutsetning for en mer robust addisjonalitetsvurdering må ta høyde for denne utfordringen, og gjerne ved å triangulere ulike datakilder. Denne evalueringen har i hovedsak basert seg på en kombinasjon av innrapporterte data (for data knyttet til innsatsfordeling) og tilskuddsmottakernes egne vurderinger (særlig for vurdering av resultater og effekter). Dette gir åpenbart et visst bias i datagrunnlaget, og vi mener det vil være viktig å nyansere (ikke erstatte!) slike evalueringsfunn ved hjelp av *datatriangulering*. Dette handler i all hovedsak om å bruke flere ulike datakilder til å belyse et fenomen, eksempelvis antakelse om tilsagnene har økt sysselsetting i en gitt kommune. Ser man for eksempel at sysselsettingen har økt etter tilsagnsperioden kan dette så knyttes til 1) økonomiske data om fordeling av virkemidler i den samme kommunen og 2) informantvurderinger av fondsmidlenes relative betydning.

Det anbefales at en slik datatriangulering gjøres for hvert mål ordningen er forventet å bidra til. Økt attraktivitet forventes for eksempel å gi økt turisme og positiv tilflytting / negativ fraflytting. Disse indikatorene kan på samme måte som sysselsettingsindikatoren over *nyanseres* ved hjelp av økonomisk fordeling og informantvurderinger. Forslag til indikatorer finnes i tabellen over, benyttet i spørsmålsform til tilskuddsmottakerne i denne evalueringen.

En sentral utfordring for denne evalueringen har for eksempel vært *mangelfull informasjon om tilskuddsmottakerne og utydelig rapportering på hva midlene faktisk brukes til*. Vi forstår at det nå er i ferd med å utvikles nye rapporteringsrutiner for disse midlene, og foreslår at disse tar best mulig høyde for å legge til rette for fremtidig evalueringssinnsats ved å:

- innhente mer informasjon om tilskuddsmottaker (eks. er dette et prosjekt, offentlig eller privat aktør, organisasjonsnummer om relevant)
- tydelige rapporteringskrav for tilskuddsmottakers kontaktinformasjon (fortrinnsvis med e-post)
- videreutvikle rapporteringskategoriene slik at de oppleves som *gjensidig utelukkende* for den som rapporterer

Dette er kun noen betraktninger vi har gjort oss i evalueringsforløpet. En kunne selvsagt utvide disse betraktningene med ytterligere detaljer, men vi opplever det som lite formålstjenelig før det skapes en viss enighet om grunnleggende metodiske prinsipper for vurdering av addisjonaliteten i midler fordelt over kommunale og regionale næringsfond. Når alt kommer til alt handler dette også om å gjøre *addisjonalitetskravet* eksplisitt for fondsforvaltere, slik at midlene etterstrebes fordelt etter like prinsipper.

VEDLEGG 1: AGDERFORSKNINGS CASENOTATER

Mitre Namdal Samkommune (MNS)

Midtre-Namdal Samkommune består av kommunene Fosnes, Namdalseid, Namsos og Overhalla. De pengene som kommer fra Kommunale og regionale næringsfond og utdeles til MNS-utvikling kommer via Nord-Trøndelag Fylkeskommune til MNS utvikling. Styret i MNS utvikling har ansvar for organisering og drift av MNS Utvikling. Styret skal ha særlig oppmerksomhet mot formålene for samarbeidsordningen og prioritering av oppgaver. Styret disponerer ordningens budsjett, og har ansvar for forholdet til vertskommunen og andre avtalepartnere. Styret skal gjøre tjenesten kjent for brukerne, kommunene og andre instanser. Styret utarbeider forslag til budsjett og godkjenner regnskap. Styret rapporterer til medlemskommunene. Styret består totalt av 23 representanter fra de 4 kommunene.

Administrasjonen av MNS utviklingen teller fem ansatte. Ut fra visse kriterier som er pålagt av Fylket og av Kommunal og regional departementet forvalter MNS-utvikling i 2011 rundt 3,5 millioner. Søknader til bedriftsprosjekter blir sendt til postmottaket i Namsos kommune der den blir registrert i postsystemet. Her får saken et saksnummer og tildelt saksbehandler. Normal saksbehandlingstid er 2 - 3 uker. Det er Regionalt Utviklingsprogram for Nord-Trøndelag (RUP) og Utviklingsplan for Midtre Namdal som gir føringer på hvilke satsningsområder som er prioritert til enhver tid. Det er viktig å merke seg at det regionale næringsfondet i hovedsak er tenkt brukt til prosjekter som har et lokalt eller regionalt marked. For bedriftsutvikling kan det gis et tilskudd fra 0 - 50 %, til investeringer kan det gis et tilskudd fra 0 - 30 % av kapitalbehovet.

I følge en av informantene så får KNF midlene større betydning og bedre resultater siden de ulike regionsenhetene kan jobbe lokalt, samtidig som de er del av noe større. Da kan de sammen bestemme i Namdalen hvilke prosjekter som skal igangsettes og satses på. De geografiske barrierene blir mindre noe som oppfattes som tidsbesparende i prosjektutviklingen. Av resultater vil informanten spesielt trekke frem to prosjekter som samfunnsnyttige vellykkede: entreprenørskap og bolystprosjektene. Begge handler om å få unge til å engasjere seg, til å tenke entreprenørskap og etablere gode bedrifter. I MNS er avfolkning en reel utfordring. Da må næringslivet styrkes for å få folk til å bosette seg og til å bli her. Problemet er at resultatene ikke lar seg måle på nåværende tidspunkt – resultatene av prosjekter som settes i gang vil ikke være synlige før etter 3 til 4 år. Ved å gå inn i prosjekter med mindre beløp så kan folk kanaliseres videre og komme i kontakt med andre virkemidler og støtteapparat som gjør at de kan gå videre på prosjekter. Dette er resultater som man ikke kan se på næringsiden på mange år.

Arbeidsfordelingen mot øvrig støtteapparat og virkemidler

Søknadsprosjekter der det foreligger planer om å nå et nasjonalt/internasjonalt marked skal omsøkes hos IN. MNS Utvikling yter bistand i forbindelse med slike søknader og har en dialog i forkant med søker. I følge informantene er det et godt samspill mellom MNS-utvikling og IN. Spesielt mot IN mindre mot Fylkeskommunen fordi de sitter med virkemidler som MNS ikke når. MNS er tett innpå brukerne, mottakerne av tilskudd og kjenner behovene i det lokale næringslivet. Med det fokuset som KNF penger gir virker det utløsende på andre midler. Man lager spleiselag med ulike parter både KNF, fylkeskommune, kommunene, private aktører og så videre for å få liv i prosjektene. I følge informantene vil mange prosjekter ikke ha blitt satt i gang dersom KNF midlene ikke hadde vært tilgjengelig. Disse pengene er øremerket næringsutvikling, og de puffer også kommunene inn i næringsutviklingsprosjekter og samarbeidsprosjekter som for eksempel infrastruktur.

Namdalshagen AS¹⁷¹⁸

«Vi har en oppgave med å hjelpe disse bedriftene på opp og nedturer. Vi har ikke begrenset oss til spesielle bransjer».

Daglig leder ved Namdalshagen AS

Namdalshagen AS er lokalisert i Namsos, og har fem ansatte som jobber innenfor områdene næringshageprogrammet, gründerlab, kvinnovasjon og kompetanseformidling. Målet er å skape vekst i næringsliv og folketall i Namdalen. I 2011 fikk Namdalshagen 450 000 kroner i KNF midler deligert fra de tre regionrådene ytre, midtre- og indre Namdal. Hver deltaker som deltar i Gründerlab prosjektet betaler en egenavgift på 1500 kroner i måneden. For denne avgiften får de tilgang til kontor, kurs etc. varighet er på 1,5 år. En styringsgruppe i Namdalshage tar beslutningen om hvilke bedrifter som de skal ta inn i Næringshagen. I dette fellesskapet får brukerne tilgang til kompetanse som forretningsplan, drift, markedsføring og profilering, samt relasjoner til mentorordninger for hvor de kan søke tilskudd. Med at deltakerne er samlet i Namdalshagen får både bedrift og mentorene en nærhet til hverandre. I tillegg blir kurs og samlinger blir gjort slik at de som kommer inn i gründerlab-systemet får et miljø rundt grundere og etablering av bedrifter. Namdalshagen har en styrt portefølje på styrearbeid, kommunikasjon, og markedsføring.

Ordningen ble etablert i 2007 og siden da har Namdalshagen fått KMN midler hvert år. Den største utfordringen for Namdalshagen er at midlene som de får tildelt går fra år til år. Det må søkes hvert år på nye KNF midler. Før opptak av nye bedrifter i år har Namdalshagen basert budsjettet på at det skal etableres 15 nye bedrifter i ordningen. Resultatene som Namdalshagen produserer er vanskelige å måle. Men ca. 3 av ti bedrifter blir suksess. Da er Namdalshagen påpasselig med å få inn et godt tilfang med nye bedrifter! Nøkkelen er tilfanget av bedriften. Ringvirkningene vil man kunne måle om 5 år. Det er en del av resultatmålet som er vanskelig å måle. Til neste år så har Namdalshagen sagt at de skal gå ned på antallet til 13 deltakere, 4 nye bedrifter og 4 bedrifter over i egen drift. De samfunnsøkonomiske effektene av KNF-midlene ser man i at der kommer ut konkrete bedrifter i andre enden av Gründerlab. Namdalshagen har blant annet hjulpet to damer med å etablere en kafe med utsalg av møbler.

Vi fikk etablert to arbeidsplasser der pluss deltidsarbeidsplasser. Namdalshagen har og bistått en bedrift som heter Les lett, der gründeren har utviklet en teknologi for å øke lesehastigheten til barn og voksne. I tillegg har gründerlab bidratt i prosessen rundt noen som driver med produksjon av bunader. Her produseres det 10 – 15 bunader i året og bedriften har ansatt en syerske. Etablering av gårdsturisme har også vært prosjekter som ofte har fått hjelp fra Namdalshagen.

Fordelen med å organisere tiltakene som regionale er i følge en informant veldig selvfølgelig: *«... og bra fordi vi er jo de som er tettest på markedet og ser hva som er behovet i Namdalen. Vi har hovedkontoret i Namsos, så har vi avdeling i Rørvik og så får du mye mer nærhet til de som jobber med næringsliv. Vi er katalysatoren som kobler næringsliv og virkemidler. Det er derfor vi har en avdeling her fordi vi jo har avstander i Namdalen. Geografi er en utfordring og det er viktig å være tett på. Etablererne må kjenne oss slik at det er lett å ta kontakt».*

I tillegg til å være støttet med KNF midler er Namdalshagen også finansiert via Nord-Trøndelag Fylkeskommune og SIVA. I følge Weglo ville ikke budsjettet for næringshagen gå opp uten disse midlene. Med den organise-

¹⁷ www.midtre-namdalen.no/utvikling

¹⁸ Intervju med Brukerundersøkelse ved Namdalshagen AS (Olav Weglo, post@namdalshagen.no)

ringen som de har i dag, hevder Weglo at et midler løser ut noen andre. Disse henger sammen for å få budsjettene til å gå opp.

Ungt Entreprenørskap (UE)- Trøndelag¹⁹

Ungt Entreprenørskap (UE) er en landsomfattende ideell organisasjon som ble etablert 21. oktober 1997. Organisasjonen består av et nasjonalt sekretariat og 18 fylkesorganisasjoner. Ungt Entreprenørskap arbeider med entreprenørskap i utdanning og tilbyr ulike programmer fra grunnskole til høyere utdanning. Organisasjonen opererer i skjæringspunktet mellom skole og næringsliv, og offentlig og privat sektor. I Namdalen er det en større region nå som samarbeider: ytre (3 kommuner), midtre (4 kommuner) og indre (6 kommuner) Namdal. Midtre og indre Namdal har begynt å samarbeide mer, noe som er positivt for Ungt Entreprenørskap. UE har fått omtrent det samme over lengre tid fra KND, samme tilsagn hvert år. UE har også en fast sum på 7500 (fra hver kommune) + de første 2000 innbyggere har de 5 kroner. Dette er det UE får fra næringsfondet i disse kommunene. Disse pengene stammer fra KKNF.

KNF har stor betydning for UE fordi virkemidlet får økonomiske støtte til å drive aktiviteten. Hvor stor støtten har vært varierer litt fra år til år, fra 600 000 til i overkant på 700 000. Dette dekker reiser til en person i hovedsak med reise og aktiviteter, lønn og liknende. Hele aktiviteten vært støttet nå fra 2003/ 4 cirka. Hva KNF og UE har å si for bedriftene er vanskelig å måle, men det UE gjør er å få flere interessert i entreprenørskap både blant foreldre og barn. Selve miljøet har fått øynene opp for at dette er viktig. Det dukker nå opp ungdommer som kommer fra ungdomsbedrift som vil etablere og som gjøre det. Holdningene til entreprenørskap har blitt gode. UE hevder også at gjennom forskningen som er gjort at UE virker. Også samfunnsøkonomiske konsekvenser er vanskelig å måle. Men det ser ut på den nasjonale forskningen at bolyst og interessen for lokalmiljøet har blitt større.

UE har kontorfellesskap med IN i Nord-Trøndelag. Det er positivt fordi støtteapparatet utveksler erfaring. Nå som at UE er en veietablert organisasjon er det de selv som må ta grep om utviklingen av virkemidlet. UE skal oppfordre til entreprenørskap så skal IN ta over etablereren etter hvert. Det viser seg nå at det kommer mange fra ungt entreprenørskap som kommer til gratis etablererkurs for ungdom (drevet av IN – alkymisten).

« Ja, det er en fordel at vi har regionene i fokus. Vi må jo jobbe mye for å skaffe disse pengene. Det gjør at vi må jobbe mot både næringsliv, næringssekskap, kommuner, politikere og liknende. nå får vi riktig nok en sum fra UE Norge som er betydelig og som letter arbeidet en del. Vår utfordring er å eksistere og drive som en kompetanse mellomrom mellom næringsliv og politikkutforming. Det er først når man får til bedriftene at det blir bra. Vi har jo mange aktører fra næringslivet som er ute i skolene og som gjør stunts her aktivt. Da jobber disse næringslivslederne gratis. Det er mye arbeidstid som vi registrerer hvert år som er frivillig. Det er med den nærheten som vi har i regionen som gjør at vi får denne innsatsen». (Seniorrådgiver i UE)

Uten tilskudd hadde UE slitt med å holde oppe aktivitetene. Det går mest på bemanningssiden. UE har så langt ikke lagt ned noen prosjekter, men aktiviteten kunne ha blitt mindre i enkelte tilfeller Da hadde det kanskje vært to ansatte i UE Nord-Trøndelag. Slik det funderer i dag så er der 3,5 årsverk i Nord Trøndelag, og 4,5 årsverk i Sør-Trøndelag. Det har jo betydning for virkemidlets aktivitet når de får tilskudd fra næringsfondet – det gir en hel stilling og er dermed svært viktig.

UE får også støtte fra Fylkeskommunen i tillegg fra utdanningsfond. Privat næringsliv sparebank, e-verk norske skog og en del mindre bedrifter faktisk. Det er et pluss som går begge veiene. Når UE får støtte fra privat næringsliv så får de oppmerksomhet fra politikere. Prinsipielt så har saken vært vel så viktig å profilere mot næ-

¹⁹ Intervju med Seniorrådgiver Holger Torset.

ringsliv som mot politikere og ansatte i kommunene. Det er lettere for næringslivet å forstå hva UE gjør, enn for eksempel på skolene.

Bruk av KNFmidler i Nordland Fylkeskommune - partnerskapsmodell

Dette caset følger tildelingsprosessen av KNF midler bevilget av KRD via Nordland Fylkeskommune, Helgeland Regionråd og til sluttbrukerne Trænafestivalen og Kvina Havn. Etableringen av regionale partnerskap i Nordland er basert på erkjennelsen av at en vellykket regional utvikling forutsetter bred medvirkning og samarbeid mellom alle de ulike aktørene som kan ha innflytelse på denne utviklingen. Erfaringene fra arbeidet med partnerskapsavtalene i perioden 2004-2007 og den regionale forvaltningen av RDA-midlene, har gitt fylkeskommunen et verdifullt grunnlag for videreutvikling av et partnerskapskonsept. Det tas sikte på et omfattende, inkluderende og forpliktende regionalt samarbeid der ambisjonen er å mobilisere alle viktige og relevante bidragsytere i fylket, og der ressursinnsatsen fra lokalt og regionalt nivå økes vesentlig.

Partnerskapsmodell i fylkets 7 regioner, ble iverksatt fra og med 1. januar 2009. Et partnerskap kjennetegnes ved at:

- Partnerskapet skal omfatte de parter som berøres av det omforente utviklingsarbeid.
- Partnerskapet skal bygge på likeverdighet blant de parter som deltar.
- Partnerskapet må bygge på formelt inngåtte avtaler som regulerer rettigheter og plikter.
- Partnerskapet må gis evne og muligheter til å følge opp vedtatte strategier og handlingsplaner. Det må med andre ord foreligge økonomiske virkemidler som stilles til disposisjon for fellesskapet.
- Partnerskapet skal hindre at aktører som i utgangspunktet kan stille med «mest» egne utviklingsmidler får for stor innflytelse.
- Partnerskapet skal være åpne for at partene bidrar med mer enn økonomiske virkemidler. Også kompetanse og evne til å se ting i en større helhet vil kunne spille en rolle. «økonomiske muskler» er ikke alltid det viktigste.
- Partnerskapet skal ha evne til å trekke med næringslivet i et forpliktende samarbeid.

Partnerskapsavtalene utformes for en tidsperiode på 3 år. Det gjennomføres egne prosesser i de enkelte regionene med de aktørene som omtalt i denne saken og at en tilstreber en mest mulig brei involvering både fra næringslivet, utdannings- og kompetansemiljøene, kulturinstitusjoner og eventuelt andre som kan bidra til å styrke det regionale utviklingsarbeidet i den enkelte region. I Nordland er fokuset på i regionalt utviklingsarbeid:

- Systematisk å forbedre forholdene for næringsliv og befolkning
- Å analysere og se sammenhenger som er med på å skape en positiv utvikling
- Fremme bred deltakelse fra alle samfunnsaktører
- Knytte sammen kompetanse
- Samordne og målrette økonomiske virkemidler
- Samordne sektorinnsatsen

I løpet av tre-årsperioden 2009-2011 har Nordland Fylkeskommune stilt til disposisjon til sammen 90 millioner kroner (30 millioner kroner per år) til de regionale partnerskapene. 45 millioner kroner ble hentet fra midler som opprinnelig var avsatt til den nasjonale transportstøtten under RDA-ordningen, mens de resterende 45 millioner kronene ble omfordelt fra næring og samferdselsavdelingens budsjett. I tillegg vil det bli bevilget egne midler til dekning av administrative kostnader knyttet til gjennomføringen av partnerskapsarbeidet i de enkelte regionene.

Helgelandsrådet

Helgelandsrådet er ikke noe forvaltningsorgan, men en aktør som gjør en jobb for fylkeskommunen. Helgelandsrådet driver med utviklingsprosjekter²⁰, hvor nærhet til den lokale utviklingen har vært en nøkkel for å lykkes. Partnerskapsavtalen med Nordland Fylkeskommune betinger at gikk fylkeskommunen gikk inn med 50 prosent av pengene. Det er blitt skrevet en handlingsplan godkjent av Nordland Fylkeskommune, og pengene har blitt brukt i forhold til handlingsplanen. De resterende 50 prosent av de økonomiske midlerne kommer fra kommunene.

Når det gjelder utvikling så er det vanskelig å engasjere næringslivet dersom det ikke er bedriftsorientert. I dette arbeidet skal bedriftenes organisasjoner delta i utviklingsarbeidet. Siden bedriftene i næringslivet har begrenset tid og ressurser til å delta i alle slike prosesser, blir utviklingen av den regionale handlingsplanen for partnerskapet fremmet av aktører som står i mellomrommet mellom næringsliv og utviklingsarenaen.

Trænafestivalen – støtte til profilering²¹

Træna er en av landets minste kommuner med snart 500 innbyggere. Et livskraftig samfunn med over 60 elever på barne- og ungdomsskolen, en stor fiskeribedrift og ligger 33 nautiske mil rett ut i havet fra Sandnessjøen, midt på polarsirkelen. Med hurtigbåt fra nevnte Sandnessjøen tar turen 3 timer. Siden 2003 har lokalbefolkningen arrangert Trænafestivalen.

Prosjektet «Helgelands vindu mot verden» ble startet i 2008, da prosjektet fikk bevilget 50 000 i KNF støtte. Det var startskuddet for festivalens arbeid med å vi løftet blikket og profilere Træna ut over Helgeland. Artisten Ingrid Olava ble sendt på en øyhoppeturne med keyboardet sitt. Intensjonen var at hun skulle plutselig befinne seg blant publikum på en øy sammen med en stedsarrangør. Dette for å øke Trænafestivalens grenser og markedtilfang ut over Helgeland 2-3 dager i forkant av festivalen. Man tok altså festivalen ut av festivalen gjennom å forstørre den geografisk. Med en profilert artist ble også journalistene med på rundreis. Arrangementene ble arrangert i Træna ånd - fra hånd til munn tanke.

I følge festivalledelsen var KNF midlene absolutt det som gav startskuddet for hvordan de har jobbet med profilering. Det er mange flere momenter her som gjør at Trænafestivalen ble utsolgt i 2008, men ikke i 2007 (da var det bare halvparten av folkemengden)- I 2008 ble Anita Overelv ansatt som festivalleder. Det viser seg også i at festivalen har en helt annen kontinuitet. Trænafestivalen har et fundament i en bytteøkonomi der hele lokalsamfunnet stiller opp og at hele overskuddet føres tilbake til lokalsamfunnet i et kulturfond. Et av målene her er blant annet å få bygget et basseng. Dette kulturfondet kan lag og foreninger søke midler.

De lokale næringsaktørene omsetter svært godt under festivalen. Folk som besøker festivalen kommer igjen på ferie ellers i året og kommer tilbake til festivalen år etter år. Prosjektet har bidratt til at folk har oppdagat Træna. Klokkegården får også fullt hus og mange folk i båt dropper innom Træna. Jokerbutikken omsetter for flere millioner i festivaluka. Kjøpmannen har utvidet butikken sin i 2010 arealmessig for å kunne håndtere kundene. Befolkningen nyter godt av å ha en moderne butikk hele året. Festivalen har en stor motivasjon slik at næringsaktører ser utviklingsmuligheter, som også trekker bedrifter fra Mo i Rana til Træna. På en markeds plass er lokalt næringsliv (industriproduksjon) representert, men også tilreisende bedrifter som selger ulike produkter i sine salgsboder. Her arrangeres det fjellklatring og andre aktiviteter. Det andre som har vært fokus er det lokal mat. Under festivalen får du ikke kjøpt en pølse på festivalområdet. Her er det hvalkjøtt, alle typer fisk fra både oppdrett og fangst. Ei bygd på 400 til 4000 må øke varebeholdningen betraktning under festivalen. Lokale transportører tjener også på å få festivaldeltakere, musikere, varer og liknende fra Bodø og Sandnessjøen, og under fe-

²⁰ Intervju med Sissel Hesjedal (75075792) – tittel: daglig leder Helgeland regionråd

²¹ Intervju med Anita Overelv – daglig leder i Trænafestivalen.

stivalen går en øytaxi, subsidiert av festivalen, mellom øyene, blant annet fordi det arrangeres en konsert på naboøya.

Uten disse KNF midlene hadde festivalen sannsynligvis ikke startet profilerings prosjekt. I alle fall ikke på det tidspunktet som de gjorde det. Det kunne ha hent på sikt etter hvert som festivalen oppnådde suksess. Gjennom profileringsprosjektene har festivalen hatt muligheten til å jobbe kommersielt. I følge festivalledelsen ligger festivalen på siden av hva som er næring i og med at de er kulturarrangement. Men siden festivalen satser på prosjekter som er reiseliv og mat som ikke er direkte involvert i kultur, har de fått støtte fra støtteaktører innenfor både næring og fra kultur. Med «Helgelands vindu mot verden» var det første gang at Trænafestivalen mottok midler fra næring og regional utvikling og de følte at de var en troverdig utviklingsaktør. Etter det gikk festivalen inn i et regionalt utviklingsprosjekt der de fikk 200 000 hvert år i tre år.

I følge festivalledelsene var KNF midlene en katalysator for å utøse andre midler og for å satse. Resultatet ser man blant annet i at festivalen har vært utsolgt på fjerde året på rad. Øysamfunnet har også fått internasjonal oppmerksomhet i tv, radio og aviser. Det har gitt lokalsamfunnet og Trænafestivalen troverdighet i og med at det oppleves som en fordel å si at prosjektet er støttet av fylkeskommunen eller IN. Det er et kvalitetsstempel. På den andre siden er det i følge festivalledelsen ekstremt viktig for lokalsamfunnet og festivalen at festivalen blir sett på som et fyrtårn i regionen.

Rana utviklingsselskap og Kvina havn²²

Rana Utviklingsselskap er et aksjeselskap som ble etablert i forbindelse med omstillingen av Rana på slutten av 80-tallet, og er Rana kommunes næringsavdeling. Selskapet behandler alle nærings saker i Rana kommuner. De midlene som Rana utviklingsselskap deler ut er kommunale midler som kommer fra næringsfondet i kommunene. Utviklingsselskapet er svært fornøyd med slik organisering ettersom de midlene ble disponert til regionene. Utviklingsselskapets tilsagn av KNF midler er basert på et søknadssystem. Før årets tilgjengelige midler blir annonsert lages det en handlingsplan som er i tråd med retningslinjene lagt av Nordlands Fylkeskommune og Kommunal og regionaldepartementet. Prioriteringer er også basert på tilbakemeldinger fra de lokale næringslivsorganisasjonene. Saksbehandlerne i Rana Utviklingsselskap lager en innstilling når søknadene er kommet inn, og sakene blir deretter behandlet og vedtak fattet. Fordelen med en slik organisering er at eierforholdet til prosjektene det søkes midler til er avklart med en gang. Da oppnår man habilitet. Etter hver tildelingsmøte blir det skrevet protokoll med vedtak som så har blitt offentliggjort i media. Rana Utviklingsselskap hevder at det er en stor fordel å fatte beslutningene lokalt, i og med at saksbehandlerne har god kjennskap til det lokale næringslivets behov og kompetanse. Det har vist seg i stor etterspørsel og mange søknader. Det har vært gode prosjektsøknader som ikke hadde blitt gjennomført dersom det ikke har vært disse partnerskapsavtalen.

I følge Utviklingsselskapet er eksemplet Kvina havn et uheldig case. Aktørene bak prosjektet Kvina havn har akseptert premissene, men av ulike grunner har de ikke kommet i gang. Hovedmålet i prosjektet er å få etablert ei havn med tilhørende småbåthavn for bygdas innbyggere og fritidseiere i kvina, ei bygd i Lurøy kommune. Havna skal tjene bygdas næringsinteresser i dag og i fremtiden. Prosjektet har 4 delmål:

1. få etablert selskapet kvina hamn og utbyggingen (som AS)
2. å utrede behovene per i dag

²² Basert på intervju med seniorkonsulent ved Rana Utviklingsselskap

3. utrede fremtidige behov. Muligheter som kan taes høyde for å legge til rette for etableringer. Her er det snakk om turisme, utleieenheter osv.
4. få tilrettelagt alle offentlige reguleringer, koordinert alle grunnleggere, samt å få etablert et felles prospekt for etablering av havnen. Slik at alle grunneiere er enige.

Prosjektet har et totalbudsjett på 709 000. Fra næringsselskapet var det bevilget 200 000, det vil si 28 prosent av budsjettet. Disse pengene er ikke utbetalt før prosjektet er gjennomført og regnskap fra revisor foreligger.

Case-notat for Tranøy kommune

Næringsfondet – som omtales som “Utviklingsfondet” i Tranøy kommune – skal i følge nettsidene til kommune gå til prosjekter med en investeringsramme på kroner 300.000 kr. og dekker følgende maksimal-andeler:

- 25% av ren investeringsbehov
- 50% av utgifter til konsulentbistand
- 50% av utgifter til nettverk-/samarbeidstiltak
- Mellom 40 og 75% av utgifter til opplæring.

I følge retningslinjene fra Troms fylkeskommune skal fondet legge til rette for “kompetanseheving, omstilling, nyetablering, innovasjon og nyskaping”. Og man skal prioritere “utviklingsprosjekt, samarbeidsprosjekt og prosjekt og tiltak hvor målgrupper er ungdom og kvinner”. Det legges også til at man må forholde seg til “gjeldende EU/EØS-regelverk for tildeling av støtte”, uten at dette spesifiseres nærmere.

I Ulstein kommune behandles saken først av plan og næringsetaten som deretter legger saken fram for Tranøy fondsstyre. Fondsstyret oppnevnes av kommunestyret på fritt grunnlag. Per i dag består fondsstyret av fem representanter fra politiske partiene i kommunen samt tre representanter fra næringslivet. Det opplyses at det er adgang til å påklage vedtaket i Tranøy fondsstyre, men det står ikke her hvor lang frist man har før klagen må være meddelt kommunen.

Fylkeskommunen tildelte Tranøy kommune 900.000 kr. til næringsfondet i 2010. Dette utgjør en støtte på 581 kroner per innbygger. (Dette kan sammenlignes med 65 kroner per innbygger i Ulstein kommune samme år.) Det er god søkning hvert år slik at om lag 30% av søknadene får avslag. Hele overføringen fra fylkeskommunen brukes hvert år. Fondet gir støtte til mellom 20 og 30 prosjekter per år.

Fondet går til et bredt spekter av næringsområder. Tranøy har et variert næringsliv og støtten har gått til prosjekter og tiltak innen landbruk, industri, fiskeri, oppdrett, service og reiseliv. Det som er aller mest i vinden nå er “fisketurisme”. Det er flere prosjekter som omhandler dette. Kommunen markedsfører utviklingsfondet på sine nettsider, på en lokal nettavis og i folkebladet foran hver av de to søknadsfristene (1. april og 1. oktober).

Den ansvarlige saksbehandler for ordningen i Tranøy kommune, mener dette er en “veldig god ordning for distriktkommuner. Og tillegger at “det gror nå av ideer i kommunen – det er stor interesse for denne typen prosjekter”. Når det gjelder vurderingen av søknadene og søkerne, opplyser kommunens saksbehandler:

- Støttetottakere er i snitt over 30 år gamle (det er en aldrende befolkning i kommunen). Dette kan synes å stå noe i motstrid til retningslinjene fra fylkeskommunen om at «ungdom og kvinner» skal prioriteres.
- “Det hjelper jo at vi kjenner de fleste av folkene som er aktive på dette området i kommunen”. (Det er 1550 innbyggere i kommunen.)

Et typisk eksempel på et vellykket tilskudd er et tilskudd til lakkeringsbedrift der den som hadde denne var syk og fikk støtte til å etablere bedriften på sin hjemmeadresse. Nå tjener han gode penger.

Det har skjedd at kommunen har fått opplysninger som tyder på pengene ikke er brukt til det formål de var tiltenkt eller at det er mottatt støtte til samme tiltak fra en annen kilde. Da kan kommunen trekke tilbake støtten. Dette har skjedd i noen få tilfeller de siste årene.

Det er lenker til Senja næringshage og IN på kommunens nettsider som informerer om dette fondet.

Kommunen anslår at mellom 30 og 40% av prosjektene som støttes av utviklingsfondet også mottar støtte fra andre offentlig kilder. Dette er da som regel ordninger med større støttebeløp til kapitalkostnader og innovasjon. Kommunen sikrer i disse tilfellene seg om at pengene fra næringsfondet går til et fysisk avgrenset prosjekt innen dette større prosjektet som mottar midler også fra andre kilder. Det er noen få unntak fra dette: Et eksempel er Astafjordprosjektet der fylkeskommunen gav støtte til marine grunnkart samtidig som de også fikk støtte fra Tranøy kommune. Pengene gikk her inn i samme pott.

Kommunens ansvarlige for næringsfond og annen næringsutvikling deltar på et årlig regionmøte med som fylkeskommunen inviterer til («Troms-konferansen»). Her diskuteres blant annet administreringen og virkningen av kommunale næringsfond. IN inviterer også til opplæringsseminarer som kommunen har deltatt på.

I tillegg er det et interkommunalt næringslederforum hvor mellom 6 og 8 kommuner møter. Her er kommunale næringsfond på dagsorden. Det gjennomføres også et bedriftsbesøk. Næringshagen, som er tilknyttet IN apparatet, er også med i dette forumet.

For øvrig har de som driver med næringsutvikling kontorfellesskap med landbrukskontoret og kan derfor også avklare dem om tiltak har fått støtte, eller søkt støtte, fra ordninger som knytter seg til landbruk.

«Småbakkan ferie» (enkelt-tiltak/prosjekt)

Dette prosjektet handler om en prosjektide som tiltakshaver hadde utviklet mens hun deltok i en etablererklubb knyttet til Senja Næringshage. Bakgrunnen for ideen var at tiltakseier hadde overtatt en landbrukseiendom med to hus og hadde fått flyttet et tredje hus hun disponerte til denne eiendommen. Meningen var så ta disse huse- ne i bruk som utleiehus til fisketurister og avvertere dette gjennom «dintur.no» nettverket på internett. Hun hadde laget disse planene etter at hun måtte slutte som tegnespråktolker på grunn av at hun fikk diabetes og muskel- problemer.

Da planen var klar hadde tiltakshaver et møte med saksbehandler i kommunen hvor også andre var til stede. Hun ble her anbefalt å søke om midler fra IN. Tiltakshaver søkte deretter om midler fra to kilder (åpent) på samme tid: Fra IN og fra Samisk utviklingsfond. Det var snakk om noe under en million kroner i investerings- støtte. Hun fikk avslag fra IN på grunn av for stor risiko liten innovasjonsgrad og fra Samisk utviklingsfond fordi hun selv ikke var etnisk same.

Tiltakshaver satte i gang med å restaurere bygningsmasse på tross av at hun hadde fått avslag på støtte. Det var i denne perioden hun søkte om støtte fra Utviklingsfondet i Tranøy kommune. Hun søkte om 100.000 kroner til støtte til en investering på 250.000 kroner for to båter som skulle være knyttet til utleie-eiendommene. Kom- munen innvilget denne søknaden og tiltakshaver kjøpte så båtene og klarte å få to av boligene i stand slik at hun fikk en prøvesesong med utleien til fisketurister.

Deretter bestemte hun seg for å søke om midler fra IN på nytt. Denne gangen fikk hun innvilget et beløp på rundt 250.000 kroner. Men pengene kom for sent fordi hun på dette tidspunktet var blitt mer plaget av en muskelsykdom som førte til at hun ikke kunne gjøre jobben med utvasking selv. I en bygd med 20 innbyggere var det heller ikke mulig å ansette assistenter til denne jobben.

Tiltakshaver har siden solgt eiendommene og dermed fått penger til å tilbakebetale bankene som finansierte restaureringsarbeidet.

Gjennom hele denne prosessen har tiltakshaver hatt mye kontakt med administrasjonen i Tranøy kommune, men hun har ikke et inntrykk av at de engasjerte seg i hennes sak. Ingen fra kommunen var noen gang på besøk for å se hva hun egentlig søkte om midler til for eksempel. I tillegg fikk hun et uheldig møte med en prosjektansatt i kommunen som skulle bistå henne med forretningsplan og budsjett. Her ble hun fortalt at investeringsbehovet hennes var på omkring syv millioner, mens hun tidligere hadde fått hjelp til kalkyler som viste tre millioner kroner for samme arbeid.

Oppsummert, peker tiltakshaver på at det eneste virkelig positive hun husker fra kontakten kommunen var innvilgelsen av midlene fra Utviklingsfondet. Den psykologiske effekten av dette var trolig minst like viktig som den økonomiske! Hadde hun ikke fått pengene, sier hun, «hadde vært veldig vanskelig, men vi hadde nok klart det selv om det hadde vært problematisk.»

«Skrolsvik Havfiske» (enkelt-tiltak/prosjekt)

Skrolsvik Havfiske er navnet på et utleietilbud i Skrolsvik som er en bukt på Sør Senja. Tilbudet består av en hytte med tre senger, med tilhørende kai og åpen båt med kraftig motor som egner seg for havfiske. Hytta ligger 68 kilometer fra Finnsnes sentrum og 114 kilometer fra Bardufoss flyplass. Det satses på utenlandske turister gjennom annonsering på tyske og engelske nettsteder.

Eieren etablerte tilbudet i 2006 og investeringene beløp seg totalt på 3—400.000 kroner. Tiltakseieren fikk høre om støttemuligheten i lokale aviser og fylte ut søknadsskjemaet nettet. Det ble søkt om midler fra næringsfondet i Tranøy kommune, men søknaden ble ikke realitetsbehandlet av ukjente årsaker, i følge tiltakseier. Tiltakseier sendte så litt over et halvt års tid senere inn en ny søknad som denne gang ble innvilget. Eieren mottok en støtte på 39.000 kroner som skulle gå til innkjøp av en båt.

Støtten har ingen effekt i forhold til velvilligheten til banker eller andre private kredittkilder. Og uten støtten ville trolig tilbudet vært etablert uansett med private midler, men støtten «kom veldig godt med». Verken før eller etter denne støttetildelingen har det vært søkt om andre offentlige støttemidler til dette formål. Det er heller ingen planer om dette nå. Havfiske-tilbudet har godt belegg og gir overskudd til eieren. Kommunen hørte aldri fra seg under søknadsprosessen og i ettertid har heller ikke kommunen tatt kontakt med tiltakseier.

Case-notat for Ulstein kommune

Ulstein kommune redegjør for ordningen med "Næringsfond" på sine nettsider. Her står det at man tar imot søknader om støtte til prosjekter med et kapitalbehov inntil 300.000 kr.(nylig økt fra 150.000 kr.). Det presiseres at tilskuddet ikke skal overstige 50% av kapitalbehovet. Det kreves videre at søknaden inneholder:

- Fremdriftsplan for tiltaket.
- Driftsbudsjett for tre år fram i tid.
- En beskrivelse av arbeidet som det søkes støtte for. Det kreves at dette utføres av andre enn søkeren personlig.

På kommunens nettsider står det at støtten kan gis "all som ønsker å starte næringsvirksomhet i Ulstein kommune". Det står også at det er en klagerett innen tre uker etter at kommunen har fattet sitt vedtak. Dersom søker har mottatt denne formen for tilskudd de siste tre år kan det gi grunnlag for reduserte støttenivåer. Normalt går man ikke inn med støtte til søkere som har fått støtte til samme formål fra andre kilder, i følge kommunens ansvarlige for ordningen. Hvis søker har fått 200.000 euro i støtte de siste tre åra, så er det ikke adgang til å søke.

Det skal være "en helt spesiell grunn" (behov/innovasjonsgrad) dersom støtten gis til vel etablerte bedrifter. De fleste er nystartede, eller i sin startfase etter etablering. I retningslinjene til Møre og Romsdal fylkeskommune for støtteordningen står det at "unge, kvinner og ulike innvandrergupper skal gis spesiell prioritet ved tildeling av midler".

Etter at saken er behandlet og fått en innstilling fra næringsenheten i kommunen treffes den endelige beslutningen om hvem som får støtte av Formannskapet. Formannskapet skal også ha en rapport om utviklingen av prosjektet senest 12 måneder etter tildelingen. Det hender at kommunen må purre for å få innhentet en slik rapport, men det går stort sett greit, i følge personen som er ansvarlig saksbehandler for ordningen i Ulstein kommune.

Ulstein kommune fikk tildelt 504.000 kroner til sitt næringsfond i 2010, noe som tilsvarer 65 kroner per innbygger. (Dette kan sammenlignes med 581 kroner per innbygger i Tranøy kommune samme år.) Saksbehandleren for ordningen i kommunen opplyser at man avviser få søknader om støtte fra Næringsfondet. Man har per i dag om lag én million kroner oppstart fra tidligere års tildelinger på ordningen. Ulstein kommune har altså de siste årene ikke brukt opp bevilgningen fra Møre og Romsdal fylkeskommune. Det er stor variasjon med hensyn til hvilke næringer som får støtte fra denne ordningen. Eksempler, blomsterbutikk, fotpleie og design/salg.

Retningslinjene for næringsfondet er publisert på Ulstein kommunes nettsider og det annonseres i tillegg i lokalpressen foran de to søknadsfristene; første april og første oktober. Vi er godt fornøyd med ordningen, opplyser den ansvarlige for ordningen i Ulstein kommune. Hun opplyser at de så langt "ikke har "angret på noen støtteutbetalinger" til tross for at en del av bedriftene som har fått støtte nå er avviklet. Mange opplever dette som et veldig nyttig tilskudd, men det "redder" ikke noen bedrifter. Til det er det for lite. Kommunen opplyser på sine nettsider at dersom kapitalbehovet er større enn 150.000 kr. så skal søknader om støtte sendes IN. Kommunen opplyser at de har et møte med næringsavdelingen hos fylkeskommunen en gang i året der praksisen med kommunale næringsfond står på dagsorden. Det er ikke noe nettverk mellom kommunene i fylkeskommunen som dekker dette området.

Hvis søker er registrert som arbeidsledig kan det være muligheter for å søke om midler til etableringsstøtte de seks første månedene fra NAV. Denne støtten kan i teorien være overlappende med støtten fra Næringsfondet, men det er ikke oppdaget tilfeller av slik dobbelt støtte så langt, i følge den ansvarlige saksbehandler i Ulstein kommune. Kommunen har også noen få såkalte "kraftmidler" til disposisjon. Men disse utgjorde bare 27.000 kr. i fjor og representerer dermed ingen støtte av stor betydning. Det står i retningslinjene for ordningen på nettsidene til Møre og Romsdal fylkeskommune at beløpet som utbetales til de ulike kommunene kan reduseres dersom man over tid, og uten forankring i langsiktige planer, akkumulerer midler på fondet. Dette har delvis skjedd i Ulstein kommune, men har hittil ikke resultert i noen avkortning av overføringene fra til fondet fra fylkeskommunen.

«Septer Biobalanse» (enkelt-tiltak/prosjekt)

Tiltakshaver, som er helseutdannet hadde deltatt på et etablererkurs (under navnet «Hopp i det!»). Her hadde hun fått til råd å søke om midler fra det kommunale næringsfondet. Bedriften hennes som drev med smertelindrende behandling for ledd og muskulatur, hadde da eksistert i tre år. Nå var det behov for oppgradering av apparatene hun brukte samtidig som hun hadde kostnader knyttet til flyttingen til nye lokaler. Investeringsbehovet i apparater (ultralyd og laser) var på rundt 300.000 kroner.

Først fikk hun høre fra IN at hun ikke kunne forvente å få støtte fra dem. Fra nettet fant hun så fram til informasjon om det kommunale næringsfondet. Hun tok kontakt og ble godt mottatt i kommunen. I etterkant søkte hun om maksbeløpet på 150.000 kroner fra næringsfondet. Hun fikk bare innvilget 30.000 kroner, men forteller at om hun ikke hadde fått disse pengene så er det ikke sikkert hun hadde turt å satse alle sine egne penger på oppgraderingen av utstyret. Muligens ville det skjedd uansett, men; «det hadde stresset meg mer». Hun har ikke søkt om støtte fra andre kilder etter dette. Oppsummert, føler hun at prosessen med kommunen var god.

VEDLEGG 2: REFERANSELISTE

- Ardichvili, A., R. Cardozo og S. Ray (2003). "A theory of entrepreneurial opportunity identification and development", i *Journal of Business Venturing*, 18(1): 105-123.
- Avdeitchikova, S. og H. Landström (2005). "Informal Venture Capital: Scope and Geographical Distribution in Sweden", Conference Paper. Boston: 25th BKERC.
- Berg, N. G. (2002). "Kjønn, livsløp, sted og entreprenørskap - en teoretisk diskusjon", i N. G. Berg og L. Foss (red), *Entreprenørskap: Kjønn, livsløp og sted*. Oslo: Abstrakt Forlag.
- Berg, N. G., B. Dale og H. K. Lysgård (2004). *Mennesker, steder og regionale endringer*. Trondheim: Tapir Akademiske Forlag.
- Bolkesjø, T. og C. Brun (2006). "Entreprenørskap i ulike regionale kontekster", i O. R. Spilling (red), *Entreprenørskap på norsk, 2. utgave*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Fossen, S. og S. J. Waagø (1994). "Tilbud om evaluering av IFU-ordningen", ORAL. Trondheim: NTH.
- Gaglio, C. M. and J. Katz (2001). "The Psychological Basis of Opportunity Identification: Entrepreneurial Alertness", i *Small Business Economics*, 16(2): 95-111.
- Hauge, E. S. (2011). "How do metal musicians become entrepreneurial? A phenomenological investigation on opportunity recognition", doktorgradsavhandling. Oslo: Handelshøyskolen BI.
- Hitt, M. and R. D. Ireland (2000). "The intersection of entrepreneurship and strategic management research" i H. Landström and D. L. Sexton (red), *The Blackwell Handbook of Entrepreneurship*. Oxford: Blackwell.
- Knivsflå, K. H., L. Rud og F. Sættem (2000). "Kapitalnettverk for små og mellomstore bedrifter", SNF-rapport nr. 72/00. Bergen: SNF.
- Landström, H. (2000). *Entreprenørskapets rötter*. Lund: Studentlitteratur.
- Landström, H. (2003). *Småföretaget och kapitalet. Svensk forskning om små företags finansiering*. Stockholm: SNS.
- Landström, H. (2005). *Pioneers in Entrepreneurship and Small Business Research*. Boston: Springer Science.
- Mayne, J. (2001). "Addressing Attribution through Contribution Analysis: Using Performance Measures Sensibly", i *The Canadian Journal of Program Evaluation*, 16(1):1-24.
- Mayne, J. (2011). "Contribution Analysis: Addressing Cause and Effect", i, K. Forss, M. Marra og R. Schwartz (red), *Evaluating the Complex: Attribution, Contribution, and Beyond*. New Brunswick: Transaction Publishers.
- Meccheri, N. og G. Pelloni (2006). "Rural entrepreneurs and institutional assistance: an empirical study from mountainous Italy", i *Entrepreneurship and Regional Development* 18(5): 371-392.
- Murray, Gordon C. (2007). "Venture capital and government policy", i Landström, H. (red), *Handbook of Research on Venture Capital*. Edward Elgar Publishing.
- Shane, S. (2000). "Prior Knowledge and the Discovery of Entrepreneurial Opportunities", i *Organization Science*, 11(4): 448-469.
- Shane, S. and S. Venkataraman (2000). "The Promise of Entrepreneurship as a Field of Research", *Academy of Management Review*, 25(1): 217-226.

Spilling, O. R. (2006). "Entreprenørskap i et dynamisk og strukturelt perspektiv", i O. R. Spilling (red), *Entreprenørskap på norsk, 2. utgave*. Bergen: Fagbokforlaget.

Steyaert, C. (2007). "'Entrepreneurship' as a conceptual attractor? A review of process theories in 20 years of entrepreneurship studies", i *Entrepreneurship and Regional Development*, 19(6): 453-477.

Sørheim, Roger (2003). *Informal Investors as Financiers of Entrepreneurial Firms in Norway*, doktorgradsavhandling. Trondheim: NTNU.

Sørheim, Roger (2006). "Finansiering av vekstbedrifter" i Jenssen, Jan. I., Lars Kolvereid og Truls Erikson (red), *Perspektiver på entreprenørskap*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Sørheim, Roger og Espen Isaksen (2008). "Unge bedrifters kapitalbehov og det offentlige rolle", problemnotat. NTNU Entrepreneurship Center og Handelshøgskolen i Bodø.

Teigen, H., I. Hermanrud og I. Gjerdalen (2001). "Kommunale næringsfond – framtida til virke-middelet: Hva mener kommunene?" Forskningsrapport nr. 84/2001. Lillehammer: Høgskolen i Lillehammer.

Urry, J. (2000). *Sociology Beyond Societies: Mobilities for the Twenty-first Century*. London: Routledge.

Waagø, S., P. G. Pettersen, A. B. Skjelnes og P. J. Nesse (1993). "Evaluerings- og Utviklingskontrakter", ORAL. Trondheim: NTH.